

Primeri dobre prakse:

**NEVLADIN SEKTOR
PRUŽAOCI PRAVNE POMOĆI
i primena
strateškog zastupanja
kao instrumenta zaštite
ljudskih prava**

**Priredila
Katarina Jozić**

YUCOM

PRIMERI
DOBRE PRAKSE:

**NEVLADIN SEKTOR
- PRUŽAOCI PRAVNE POMOĆI -**

I PRIMENA STRATEŠKOG ZASTUPANJA
KAO INSTRUMENTA ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

Priredila: Katarina Jozić

Beograd • 2008

Primeri dobre prakse: NEVLADIN SEKTOR - PRUŽAOCI PRAVNE POMOĆI -
i primena strateškog zastupanja kao instrumenta zaštite ljudskih prava

Izdavač

Komitet pravnika za ljudska prava
(YUCOM)
Svetogorska 17, Beograd
Tel: 011 33-44-425; Faks 011 33-44-235
e-mail: yucomoffice@gmail.com
www.yucom.org.yu

Za izdavača

Biljana Kovačević – Vučo

Urednik

Mr Dejan Milenković

Priredila

Katarina Jozić

Tiraž

1000 primeraka

ISBN

Štampa

Dosije, Beograd

© Komitet pravnika za ljudska prava

Rad na ovoj publikaciji i njeno štampanje pomogla je
Kanadska agencija za međunarodni razvoj

SADRŽAJ

Uvod	5
Rezultati ispitivanja kapaciteta NVO za pružanje pravne pomoći	6
Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata	19
Od edukacije ka poštovanju standarda	20
Strateško zastupanje u oblasti zabrane govora mržnje	27
Strateško zastupanje u oblasti slobode izražavanja	30
Strateško zastupanje u oblasti nasilja u porodici	32
Promocija međunarodnih standarda	34

U V O D

Publikacija **Primeri dobre prakse: NEVLADIN SEKTOR - PRUŽAOCI PRAVNE POMOĆI - i primena strateškog zastupanja kao instrumenta zaštite ljudskih prava** nastao je kao rezultat realizacije projekta¹ "Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija za primenu međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava". Glavni cilj projekta bio je jačanje kapaciteta nevladinog sektora da utiče na uspostavljanje pristupačnog, transparentnog i efikasnog sudskog sistema u cilju poštovanja demokratskih vrednosti i očuvanja vladavine prava. Istovremeno, projekat je trebao da doprinese senzibilisanju ljudi za negu rodne ravnopravnosti i marginalizovanih grupa.

Realizacija projekta počela je istraživanjem kapaciteta nevladinih organizacija

- ❖ svesti i poznavanja postojećih međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava i međunarodnih mehanizmima zaštite ljudskih prava;
- ❖ da pružaju pravnu pomoć u skladu sa postojećim međunarodnim standardima;
- ❖ da obrađuju podatke o stanju ljudskih prava;
- ❖ da se zalažu (lobiraju) za primenu ljudskih prava u skladu sa međunarodnim standardima.

Istraživanje je pružilo informacije o:

- ❖ prostornoj koncentraciji nevladinih organizacija pružaoca pravne pomoći u Srbiji;
- ❖ o stepenu kapaciteta nevladinih organizacija da pružaju pravnu pomoć i da zastupaju ljudska prava u skladu sa međunarodnim standardima;
- ❖ o specifičnim potrebama koje postoje u određenim oblastima Srbije s obzirom na njihovu populacionu strukturu, stepen ekonomskog razvoja, najčešće kršenje ljudskih prava; i
- ❖ dobroj/lošoj praksi u pogledu poštovanja ljudskih prava u različitim oblastima Srbije

¹ Projekat je realizovan u periodu od marta 2007. godine do aprila 2008. godine, na teritoriji Srbije, bez Kosova.

I. REZULTATI ISPITIVANJA KAPACITETA NVO ZA PRUŽANJE PRAVNE POMOĆI

SUMIRANI ODGOVORI NEVLADINIH ORGANIZACIJA KOJE SE BAVE BESPLATNOM PRAVNOM POMOĆI, NA PITANJA YUCOM-A

(na osnovu fokusgrupne diskusije i popunjenih upitnika)

1. i 2. SVIM ISPITANIM ORGANIZACIJAMA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI JE JEDNA OD NEKOLIKO AKTIVNOSTI, A PORED PRUŽANJA BESPLATNE PRAVNE POMOĆI ISPITANE ORGANIZACIJE SE JOŠ BAVE:

1. Praxis – Beograd: Pružanjem besplatne pravne pomoći, informisanjem i savetovanjem, kao i putem javnog zagovaranja i organizovanjem kampanja podizanja svesti, Praxis nastoji da: omogući raseljeničkoj populaciji pristup dokumentima neophodnim za ostvarivanje osnovnih ljudskih prava i trajnog rešenja, odnosno integracije ili povratka; zaštititi prava raseljeničke populacije u zemlji porekla koja se odnose na: povraćaj imovine u posed, obnovu imovine, naknadu za korišćenje imovine, stambeno zbrinjavanje, penziju i dr; zaštititi prava raseljeničke populacije u zemlji izbeglištva koja se odnose na: izbeglički i raseljenički status, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, rad, penziju, obrazovanje i dr; zaštititi prava žrtava seksualnog i rodno određenog nasilja među raseljeničkog populacijom; doprinese uklanjanju sistemskih prepreka koje sprečavaju raseljeničku populaciju u ostvarivanju osnovnih ljudskih prava; doprinese poboljšanju kvaliteta života, smanjenju siromaštva i stepena socijalne ugroženosti raseljeničke populacije; senzitivise i edukuje službenike u državnim organima, studente prava i širu javnost o problemima s kojima se suočava raseljenička populacija.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Edukacija za različite ugrožene kategorije (IT, engleski, životne veštine, preduzetništvo), psihološko savetovanje, psihijatrijski i medicinski pregledi za žrtve torture, ekspertske centar za HIV i mentalno zdravlje, razmena informacija kroz saradnju sa NVO i opštinama na Kosovu i distribucija putem web sajta, naučna istraživanja i multidisciplinarnе studije.

3. CHRIS Negotin: Pored pružanja pravne pomoći, radimo i istraživanja u oblasti položaja osoba sa invaliditetom i Roma, otkrivamo slučajeve diskriminacije, vršimo monitoring sudskih procesa protiv maloletnih lica.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Vojvođanski centar za ljudska prava bavi se i zaštitom prava pripadnika nacionalnih manjina, (monitoring, edukacija pripadnika nacionalnih manjina po Evropskim standardima za zaštitu prava nacionalnih manjina), istraživanje položaja osoba sa invaliditetom i Roma itd.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Medijske aktivnosti; Promocija prava i položaja žena i dece (SOS telefon); Demokratizacija društva

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Odbor za ljudska prava Valjevo se pored pružanja pravne pomoći u okviru Mreže Odbora za ljudska prava u Srbiji (CHRIS), bavi razvojem civilnog društva kroz afirmisanje i podsticanje međusektorske saradnje, zatim monitoring i izveštavanje o stanju ljudskih prava maloletnih lica u ustanovama izolacije, kao i ostalim aktivnostima koje doprinose unapređenju vladavine prava i demokratije u Srbiji.

3. KAKO SE PRUŽA BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

Savete su navele sve organizacije osim Vranja. *Upućivanje na druge NVO, organizacije i institucije* su navele sve organizacije osim Vranja. *Pisanje dopisa, podnesaka relevantnim*

organizacijama, institucijama – navele su sve organizacije. **Zastupanje pred državnim organima:** – navele su sve organizacije. **Podrška i edukacija građana** – ovo je naveo samo Odbor za ljudska prava.

4. NVO KOJE PRUŽAJU BESPLATNU PRAVNU POMOĆ TO ČINE U SLEDEĆIM OBLASTIMA:

- 1. Praxis – Beograd:** U oblasti statusnih i imovinskih prava, kao i u oblasti nasilja u porodici.
- 2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd:** socijalna prava i zdravstvena zaštita, vlasnička prava, statusna pitanja, radno pravo (povrede prava na penziju, iz oblasti stanarskih prava, problema oko ishodovanja dokumenata (rodni listovi, domovnice, venčani listovi, smrtni listovi, radne knjižice), oko naknadnih upisa u knjigu državljana RH, pravna pomoć u oblasti obnove u ratu oštećenih kuća, pomoć oko sprovođenja ostavinskih postupaka).
- 3. CHRIS Negotin:** Naše kancelarije koriste pravnu kvalifikaciju povreda ljudskih prava koju daje Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava.
- 4. Voždanski centar za ljudska prava – Novi Sad:** pravo na privatnost i porodični život, pravo na život i zdravlje, pravo na slobodu od mučenja i pravo na telesni integritet, pravo na slobodu i sigurnost, pravo na pravično i fer suđenje i pristup pravosuđu, pravo na slobodu od ropstva, pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti, pravo na slobodu izražavanja, pravo na slobodno okupljanje i udruživanje, prava iz radnih odnosa, zabrana diskriminacije, problemi sa izbeglicama, pravo na imovinu, pravo na obrazovanje, pravo na izbore.
- 5. Odbor za ljudska prava Vranje:** U svim oblastima povrede ljudskih prava, a prioriteti su nasilje u porodici, tortura i drugi oblici državne represije, diskriminacija, trgovina ljudima, pravo na pravično suđenje...

5. NVO KOJE SE BAVE PRUŽANJEM PRAVNE POMOĆI SARADJU SA BROJNIM DRŽAVNIM INSTITUCIJAMA

- 1. Praxis – Beograd:** U Srbiji najčešće komuniciramo sa matičnim službama u južnoj i centralnoj Srbiji koje vode matične knjige izmeštene sa Kosova, sudovima, Ministarstvom za državnu upravu i lokalnu samoupravu, Komesarijatom za izbeglice itd. Na Kosovu najčešće komuniciramo sa UNMIK Odeljenjem pravde, Direkcijom za stambena i imovinska pitanja, Kosovskom imovinskom agencijom, kancelarijom Ombudsmana, UNMIK-ova Kancelarija za povratak. U Hrvatskoj najčešće komuniciramo sa sudovima, matičnim službama, Ministarstvom mora, turizma, prometa i razvitka, kancelarijom Ombudsmana.
- 2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd:** Opštinski centri za socijalni rad, Središnja služba i područni uredi HZMO/RH, Regionalni uredi za povratak i obnovu/ Ministarstvo mora, turizma prometa i razvitka/RH, PIO BIH, PIO R SRBIJE, Opštinsko povereništvo za izbeglice.
- 3. CHRIS Negotin:** Sudovi (opštinski i okružni), opštinska uprava, Centar za socijalni rad, konzulati stranih država, ministarstva Republike Srbije. . .
- 4. Voždanski centar za ljudska prava – Novi Sad:** Pokrajinski ombudsman, SUP Novi Sad, Centar za socijalni rad.
- 5. Odbor za ljudska prava Vranje:** CSR, policija, ministarstva i druge institucije...
- 6. Odbor za ljudska prava Valjevo:** pravosuđe, policija, tužilaštvo, lokalna samouprava, Centar za socijalni rad.

6. OCENA SARADNJE SA DRŽAVNIM INSTITUCIJAMA (OD 1 DO 5).

U proseku je saradnja ocenjena sa trojkom. Konkretno, CHRIS Negotin je saradnju ocenio sa dvojkom², sa trojkom su saradnju ocenili: Praxis – Beograd, IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd,

² CHRIS Negotin, *O saradnji sa državnim institucijama:* „U ovom upitniku, saradnju između nas kao NVO i lokalnih organa vlasti i državnih institucija ocenila sam ocenom dva. Ipak, primetno je da državne institucije sa nama saraduju malo bolje nego opštinske. Opšti je utisak da su još uvek zatvorene za građane, pa i za nevladine organizacije. Nije redak slučaj da zaposleni u

Odbor za ljudska prava Vranje i Odbor za ljudska prava Valjevo, dok je Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad saradnju ocenio sa četvorkom.

7. NAJVEĆI PROBLEMI KOJI SE JAVLJAJU U REALIZACIJI LJUDSKIH PRAVA?

1. Praxis – Beograd: Najčešći problemi su sistemske prepreke, neujednačena praksa u sprovođenju upravnih i sudskih postupaka, neefikasnost u obradi zahteva, nedostatak informacija, neadekvatan zakonski okvir, primena podzakonskih akata (koji se nigde ne objavljuju), nedostatak senzitivisanosti kod državnih službenika, nedostatak dobre volje itd.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Sporost u rešavanju problema izbegličke populacije pred državnim institucijama, kao i sudovima, diskriminatorski odnos organa Republike Hrvatske prema svojim državljanima, sada izbeglicama u RS i nedostatak efektivne saradnje između srpskih i hrvatskih organa, kvalitetna i pravovremena informacija, pristup pravima.

3. CHRIS Negotin: To su najčešće sporost pravosuđa, „ćutanje“ administracije, korupcija, nizak nivo svesti o ljudskim pravima građana.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Najveći problem predstavlja rad pravosudnih organa i SUP-a kao i nedovoljna informisanost građana o mehanizmima zaštite svojih prava.

5. Odbor za ljudska prava Vranje: Neprepoznavanje ljudskih prava, kako od strane građana, tako i od strane pojedinaca koji su zaposleni u državnim institucijama i organizacijama.

6. Odbor za ljudska prava Valjevo: Najveći problemi se mogu identifikovati kroz nedovoljno primenjivanje domaćih propisa. Pored toga, državni službenici nisu u dovoljnoj meri senzibilisani za oblast ljudskih prava. Najčešće se radi o problemima "ćutanja uprave" tj nepoštovanja zakonskih rokova za donošenje rešenja u upravnim postupcima u kojima čak prednjače neka ministarstva koja bi kao drugostepeni i referentni organi trebali da budu primer suprotnog i na zakonu zasnovanog ponašanja.

8. BROJ OSOBA KOJE SU ZATRAŽILE PRAVNU POMOĆ U PROTEKLIM GODINU DANA

(vidi odgovor dole)

9. BROJ OSOBA KOJE SU U PROTEKLIM GODINU DANA DOBILE PRAVNU POMOĆ

Poklapa se broj osoba koje su zatražile besplatnu pravnu pomoć, sa brojem lica koja su tu pomoć dobila. Prizlazi da su pomoć dobili svi koji su zatražili.

Brojevi koje su dale NVO prilično su različiti. Po veličini izdvajaju se oni koje su navele dve beogradske organizacije. Tako Praxis – Beograd navodi za poslednjih šest meseci brojkou od 4800 tražene i dobijene pomoći, a za godinu dana – čak 7600. Proizilazi, na primer, da je ova organizacija u proseku svakog dana u poslednjih šest meseci pružala pomoć za 26 osoba! – Nešto manje brojke navodi IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: 1052 u poslednjih šest meseci, odnosno 1700 u poslednjih godinu dana. Ostale organizacije navode znatno manje brojke, između 53 i 113 za pola godine i između 108 i 227 za godinu dana, a to se uklapa u brojke koje navodi CHRIS za svoje organizacije – 588 za pola godine i 952 za godinu dana.

10. BROJ STARIH I BROJ NOVIH SLUČAJEVA MEĐU TRENUTNO AKTIVNIM SLUČAJEVIMA

(Stari slučajevi - započeti pre 31.12.2006; novi slučajevi - započeti nakon 01.01.2007)

I ovde se suočavamo sa velikim razlikama u brojkama. Praxis – Beograd navodi 1292 stara i 3153 nova slučaja, a CHRIS 44 stara i 9 novih. Možda je zanimljivo da CHRIS Negotin i Vojvođanski centar za ljudska prava, Novi Sad – izjavljuju da nemaju novih slučajeva.

ovim institucijama nisu ni čuli za Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, i za rad Poverenika za informacije, Rodoljuba Šabića, tako da svoj eventualni odgovor na naš zahtev da dođemo do neke informacije, smatraju otkrivanjem nekakve državne tajne. Da ne pominjem opšteprihvaćeno mišljenje da smo mi strani plaćenici i špijuni. Ipak, desi se da neko od državnih činovnika ima sluha za naš rad i naše težnje da se nivo ostvarivanja ljudskih prava dovede na prihvatljiv nivo.“

11. BROJ EVIDENTIRANIH SLUČAJEVA KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA NA GODIŠNJEM NIVOU?

Praxis – Beograd navodi „Ne vršimo evidenciju kršenja ljudskih prava, već pružamo pravnu pomoć raseljeničkoj populaciji u slučajevima kada treba da ostvare svoja prava, uključujući i one slučajeve u kojima su ta prava povređena“.

Odbor za ljudska prava Valjevo je evidentirao 10 predmeta, CHRIS Negotin 120, a Vojvođanski centar za ljudska prava iz Novog Sada – 159 slučajeva.

12. PROMENE U TIPU I UČESTALOST KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA

1. Praxis – Beograd: Primećen je izvestan napredak u postupanju organa uprave u predmetima upisa bitnih činjenica u odgovarajuće registre (npr. matične knjige), u smislu da se nadležni organi uprave privode zakonskim rokovima i drugim uslovima za rešavanje po podnetim zahtevima. Ovaj napredak je rezultat upornog javnog zagovaranja i vršenja pritiska na nadležne organe ulaganjem žalbi zbog „čutanje administracije“ i korišćenjem drugih raspoloživih pravnih sredstava.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Da. Vrsta i učestalost kršenja osnovnih ljudskih prava u sferi delovanja pravne službe IAN-a u proteklih 4-5 god. se vidno menjala. To se posebno (i to u pozitivnom smislu) odnosi na pristup pravima i ostvarivanju osnovnih ljudskih prava u BIH. Očiti primeri su povrat vlasništva i stanarskog prava u BIH. U RH se to odvija daleko sporijeg intenziteta i uz velike napore u svim oblastima pravne zaštite. Pomaci se ne mogu generalizovati, jer postoje sa određenim institucijama bolja ili nedovoljno dobra saradnja. To se odnosi na matične urede i partnerske organizacije sa jedne strane sa kojima smo uspostavili dobru komunikaciju i upravne i sudske organe koji koče napredovanje u ostvarivanju prava, s druge strane. Na Kosovu smo imali mnogo manje kontakata, ali tu je takođe najveći problem rešavanje statusnih pitanja, dokumenata i pristup pravima, kao i uspostava komunikacije po pitanju prava iz radnog odnosa i imovinskih prava.

3. CHRIS Negotin: Da, u početku rada, bilo je više slučajeva policijske torture, sada se najveći broj ljudi javlja zbog problema iz radnih odnosa.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Promene se odnose jedino na to da su ljudi ohrabreniji da potraže način kako da zaštite neko od svojih prekršenih ljudskih prava.

6. Odbor za ljudska prava Valjevo: Najčešće dolazi do povrede člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima (pravo na pravično suđenje i suđenje u razumnom roku). Potvrda ove tvrdnje je i informacija da je oko 95% predstavki koje su podnete iz Srbije Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu upravo zasnovane na povredi ovog prava. U periodu kada je Mreža CHRIS počela da pruža pravnu pomoć najviše je bilo slučajeva policijske torture i slučajeva iz radnopravnih odnosa.

13. SPECIFIČNI PROBLEMI VEZANI ZA REGION U KOJEM DELUJU NVO

1. Praxis – Beograd: Problemi kojima se mi bavimo vezani su za određenu vrstu populacije specifične za ovaj region (izbeglice i raseljena lica) kojoj je potrebna pravna zaštita. Problem sa kojim se Praxis najčešće susreće je pitanje nepriznavanja pravnog identiteta interno raseljenih lica sa Kosova (najviše Roma i Aškalija) i nedostatka volje da se ovaj problem reši fleksibilnijim korišćenjem postojećih pravnih mehanizama ili uvođenjem novih. Nerešeno statusno pitanje ovog tipa (koje se tiče najviše člana 8 Evropske konvencije) onemogućava realizaciju praktično svih drugih ljudskih prava garantovanih domaćim i obavezujućim međunarodnim zakonodavstvom. Pored toga, problem je i pristup imovinskim pravima na Kosovu.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Specifični problemi se nalaze u sferi upravnog prava (statusna pitanja, državljanstva, mirovine, zdravstveno osiguranje vezano za gubljenje statusa), i u sferi imovinskog prava (povratak, obnova, stambeno zbrinjavanje), a isto tako i u sferi verske i političke diskriminacije. Za korisnike koji su se odlučili za integraciju u R Srbiji, siromaštvo, tj. zaposlenje i stambeno pitanje su posebno aktuelna tema.

3. CHRIS Negotin: Dug period trajanja sudskih procesa, nepoverenje građana u lokalne advokate. . .

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Najviše stranaka se javlja zbog nasilja u porodici tj. povrede prava na privatnost i porodični život kao i zbog povrede prava na pravično i fer suđenje.

6. Odbor za ljudska prava Valjevo: U odnosu na isti period prošle godine došlo je do povećanja broja stranaka za oko 50%. Osim povećanja broja stranaka nije došlo do značajnijih promena u vrsti problematike zbog koje se stranke obraćaju, tako da i dalje najveći broj stranka zahteva obraćanje Evtopskom sudu za ljudska prava dok neznatno manji broj stranaka ima problematiku vezanu za radne odnose i socijalno penziono osiguranje. I dalje je veliki broj stranaka sa povredom prava u postupcima pred organima uprave, naročito republičkim. Najčešće se radi o problemima „ćutanja uprave“ tj. nepoštovanja zakonskih rokova za donošenje rešenja u upravnim postupcima u kojima čak prednjače neka ministarstva koja bi kao drugostepeni i referentni organi trebali da budu primer suprotnog i na zakonu zasnovanog ponašanja. Smatramo da će dugoročno gledano, konačno uspostavljanje republičkog ombudsmana doprineti poboljšanju situacije u oblasti uprave iako se prvi efekti rada ove institucije ne mogu očekivati tako brzo. Ono što je svakako i dalje osnovni problem u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava je neažurnost mehanizama njihove zaštite a prvenstveno rada sudova. Iako ima pozitivnih pomaka i dalje nema. U stručnoj javnosti primećeni su pozitivni efekti pristiglih presuda Evropskog suda za ljudska prava protiv Srbije (naročito kada se radi o povredi čl. 6) ali je prekoračenje razumnog roka za donošenje sudske odluke i dalje osnovni problem pravosuđa koji zahteva sistemsko rešavanje ove problematike.

14. OSNOVNE STRUKTURE KLIJENATA

1. Praxis – Beograd: Klijenti su izbeglice i raseljena lica:

- ❖ Pol: 55% muškaraca i 45% žena.
- ❖ Starost: 21% do 21 godine, 60% 21-59 godina i 19% onih preko 60 godina.
- ❖ Etnička pripadnost: Srba - 60%, Roma - 25%, Albanaca - 2%, Hrvata - 1% i ostalih – 12%,

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd:

- ❖ Pol: muškaraca 61% i žena 39%.
- ❖ Starost: prosek oko 50 godina
- ❖ Prisustvo invalidnosti: 20% (na deset korisnika, dvoje ima priznat status invalidnosti - penzioneri, i neizlečivo i hronično oboleli, civilne žrtve rata, zatvorenici, ranjeni ili korisnici invalidnine s osnova pogibije člana užeg porodičnog domaćinstva...)
- ❖ Opšti utisak o materijalnom stanju: izuzetno siromašna populacija
- ❖ Stručna sprema: uglavnom SSS
- ❖ Zanimanje i socijalni status: rad na građevini, rad na crno i rad kod privatnih preduzetnika. Veoma mali broj ljudi radi posao za koji su se školovali i osposobljavali. Veoma je velika nezaposlenost, tj. svi ovi elementi ukazuju na siromaštvo i socijalnu kartu marginalne grupe korisnika.

3. CHRIS Negotin: U periodu od 01.01.2006. do 31.12.2006., ukupno se javilo 175 osoba.

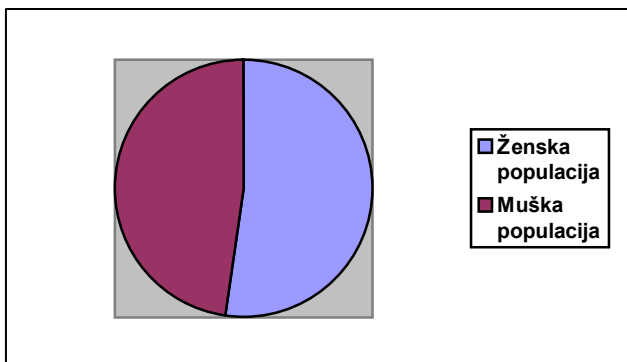
- ❖ Pol: 46% žena i 54% muškaraca.
- ❖ Obrazovna struktura: 40% SSS, 3% VSS, 6% VŠS, 33% OŠ i 18% ostalo.
- ❖ Radni status: 30% zaposleno, 35% nezaposleno, 11% penzionera, 7% poljoprivrednika i 17% ostalo.
- ❖ Nacionalna struktura: 63% Srba, 29% Vlaha, 2% Makedonca, 4% Roma i 2% Rumuna.
- ❖ Način obraćanja stranaka: 89% lično, 10% telefonom, 1% ostalo.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad:

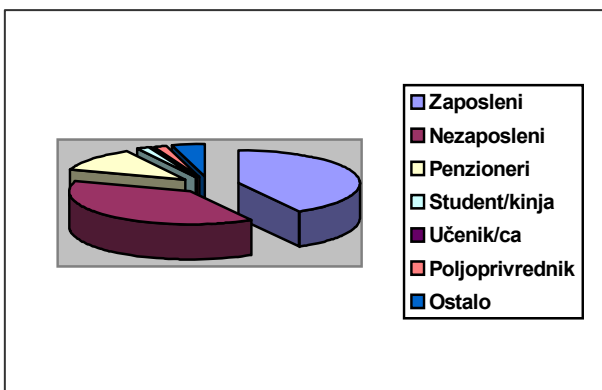
- ❖ Pol: muški 40%, ženski 60%.
- ❖ Starost: od 30 do 50 godina - 50%, preko 50 godina - 50%.
- ❖ Etničku pripadnost: Srbi - 80%, ostali - 20%.
- ❖ Prisustvo invalidnosti: 2%.
- ❖ Opšti utisak o materijalnom stanju: lošeg imovnog stanja - 70%, dobrog - 30%.
- ❖ Stručna sprema: SSS - 70%, VŠS - 10%, VSS - 20%.

5. Odbor za ljudska prava Valjevo: U tabeli koja je priložena nalazi se detaljna struktura stranaka koje su se obratile kancelarijama Mreže CHRIS za period 01.01. – 31.12.2006.g. Podaci za prvih 6 meseci ove godine su trenutno u obradi.

TABELA detaljne strukture
stranaka koje su se obratile kancelarijama
Mreže CHRIS za period 01.01. – 31.12.2006.g

Polna struktura stranaka	
Ženska populacija	497
Muška populacija	455
Obrazovna struktura	
Visoka stručna sprema	56
Viša stručna sprema	54
Srednja stručna sprema	331
Niža stručna sprema	195
Bez stručne spreme	5
Učenici, Student	3
Ostalo	5
Radni status stranaka	
Zaposleni	313
Nezaposleni	288
Penzioneri	90
Student/kinja	11
Učenik/ca	3
Poljoprivrednik	12
Ostalo	34
Nacionalna struktura stranaka	
Srbin/Srpkinja	539
Bošnjak/Bošnjakinja	89
Rom/Romkinja	78

15. OBAVEŠTENOST KLIJENATA O ZAKONSKIM PROPISIMA I POSTUPCIMA ZA REALIZACIJU NJIHOVIH PRAVA:

Sve NVO tvrde da su klijenti slabo obavešteni.

16. MOTIVI OBRAĆANJA OSOBA KOJIMA JE POTREBNA PRAVNA POMOĆ.

Sve ispitane NVO tvrde da se klijenti obraćaju upravo njima zato što je to besplatno; sve osim Vojvođanskog centra za ljudska prava, navode da je motiv to što klijenti „više veruju nama nego nadležnim organima“; svi osim Odbora za ljudska prava iz Vranja navode da im se klijenti obraćaju „zbog nade da će efikasnije završiti svoj slučaj“. Ovome treba dodati i to da je među motive Odbor za ljudska prava iz Vranja uključio i želju klijenata „da provere već angažovanog advokata“, a Odbor za ljudska prava iz Valjeva „nespremnosti lokalnih advokata da prihvate slučaj“.

Bugarin/Bugarka	3
Hrvat/Hrvatica	7
Vlah/Vlahinja	51
Rumun/Rumunka	3
Mađar/Mađarica	10
Slovak/Slovakinja	3
Rusin/Rusinka	2
Albanac/Albanica	3
Makedonac	5
Crnogorac/Crnogorka	2
Neopredeljeni	12
Ostalo	3
Način obraćanja stranaka	
Lično	661
Telefon	268
E-mail	11
Pismo	9
Preko posrednika	1
Na koji način je stranka saznala za CHRIS kancelarije	
Preporukom od drugih	402
Mediji	149
Uput od državnih organa	131
Internet	19
Stranka se već obraćala Mreži CHRIS	19
Na drugi način	39

17. DA LI SU SE KLIJENTI KOJI SU VAM SE OBRATILI ZA POMOĆ PRETHODNO OBRAĆALI DRŽAVNIM ORGANIMA.

Praxis iz Beograda, CHRIS iz Negotina, Vojvođanski centar za ljudska prava iz Novog Sada i Odbor za ljudska prava iz Valjeva, tvrde da su se njihovi klijenti prethodno ponekad obraćali državnim organima. IAN Međunarodna mreža pomoći iz Beograda i Odbor za ljudska prava iz Vranja tvrde da su se klijenti često obraćali državnim organima pre nego što su se njima obratili.

18. NAČIN IZBORA KLIJENTELE KOJU NVO ZASTUPAJU PRED DRŽAVNIM ORGANIMA S OBZIROM NA OGRANIČENJA KOJA SE NAMEĆU POSTOJEĆIM KAPACITETIMA I RASPOLOŽIVIM RESURSIMA?

1. Praxis – Beograd: Pružamo pomoć svim izbeglicama i raseljenim licima koja nam se obrate za pomoć ukoliko njihov problem spada u naš mandat.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Zastupanje pred sudovima R Srbije radi se samo za prisilno mobilisane izbeglice, žrtve torutre. (broj je ograničen u zavisnosti od raspoloživih sredstava na projektu).

3. CHRIS Negotin: Kriterijum za odabir slučajeva za procesuiranje je vrsta povređenog prava, o čemu Mreža donosi jedinstven stav.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Izbor se vrši na osnovu činjenice da je u određenom slučaju evidentno kršenje određenog ljudskog prava.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Karakterističnost samog slučaja povrede ljudskih prava. Takođe je svakoj kancelariji potrebna saglasnost više od 50% ostalih kancelarija, članica CHRIS-a, za procesuiranje određenog slučaja pred državnim organima.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Princip rada Mreže CHRIS je da svaka stranka koja se obrati za pravnu pomoć dobije neku vrstu pravne pomoći (pravna informacija, pravni savet, pisanje podnesaka ili zastupanje). Osnovni kriterijum za korisnike pravne pomoći Mreže CHRIS je činjenica da je došlo do povrede određenog ljudskog prava stranke prema pravnoj kvalifikaciji Mreže CHRIS (dokument se nalazi u prilogu). Pravna kvalifikacija Mreže CHRIS je u korelaciji sa ljudskim pravima koja su definisana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama.

19. ZNANJE O NADLEŽNOSTIMA DRŽAVNIH ORGANA ZA ODREĐENA PITANJA:

Sve ispitivane NVO tvrde da klijenti donekle poseduju znanje o nadležnostima državnih organa.

20. KLIJENTOVO RAZLIKOVANJE NADLEŽNOSTI DRŽAVNIH ORGANA I NVO POVODOM ZAŠTITE NJIHOVIH PRAVA

Sve ispitivane NVO tvrde da klijenti donekle razlikuju nadležnosti državnih organa i NVO povodom zaštite njihovih prava.

21. KO U OKVIRU VAŠE ORGANIZACIJE PRUŽA PRAVNU POMOĆ

Sve ispitivane organizacije navode pravnik i advokata kao osobe koje u datim NVO pružaju pravnu pomoć.

22. DA LI SU PRUŽAOCI PRAVNE POMOĆI POHAĐALI OBUKU IZ OBLASTI LJUDSKIH PRAVA? AKO JESU, NAVESTI TIP INSTITUCIJE KOJA JE ORGANIZOVALA OBUKU I OBLAST KOJA JE BILA PREDMET OBUKE

1. Praxis – Beograd: Pojedini pružaoci pravne pomoći su pohađali obuku iz oblasti ljudski prava, bilo putem redovnih i/ili postdiplomskih studija u specijalizovanim visokoškolskim ustanovama, ili kroz seriju seminara i treninga organizovanih od strane kompetentnih međunarodnih organizacija i nevladinog sektora u Srbiji i inostranstvu.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Pravnici IAN-a se dugi niz godina bave humanitarnim, a posebno izbegličkim pravom radeći u drugim domaćim ili stranim NVO-ima. Prošli su brojne seminare, radionice i kurseve iz ove oblasti: pravne zaštite izbeglica, prognanih, raseljenih, npr. seminar koji je organizovao Helsinški odbor u Srbiji, Holandski helskinški odbor i Interrights iz Londona – Obuka advokata koji su angažovani u NGO za pisanje predstavlki evropskom sudu u Strasburu...

3. CHRIS Negotin: Odgovor na ovo pitanje dao je naš koordinator za pravnike u svom upitniku. To su podaci koji važe za celu Mrežu.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: S obzirom da je Vojvođanski centar za ljudska prava članica Mreže Chris (Mreža odbora za ljudska prava u Srbiji), pravnici i advokati konstantno se edukuju u oblasti ljudskih prava. Najčešće je predmet obuke Evropska konvencija o ljudskim pravima. Organizator obuka je Mreža Chris

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Da. Razne domaće i međunarodne organizacije, kao i državne institucije.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Sva angažovana lica u Mreži CHRIS (pravnici, advokati, koordinatori, tehnički sekretari) su prošli i prolaze obuke iz oblasti zaštite ljudskih prava. Obuke se

organizuju u okviru redovnih aktivnosti Mreže CHRIS, kao i u organizaciji domaćih i međunarodnih organizacija.

Četiri advokata Mreže CHRIS (među kojima je i advokat CHRIS office Valjevo Saša Aleksić) su nakon edukacije o međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava koje je organizovala Mreža CHRIS u prethodnom periodu, prošli su i Obuku za sticanje znanja za postupanje pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Ova obuka je organizovana za 20 advokata iz Srbije, 4 advokata Mreže CHRIS su na osnovu ličnih afiniteta, znanja i veština stečenih kroz svoj svakodnevni rad i kroz rad u Mreži CHRIS, izabrani u grupu advokata koji će biti obučeni za zastupanje pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu i nakon te obuke dobili su sertifikate. Organizatori ove obuke su bili Netherlands Helsinki Committee, INTERIGHTS, Helsinki committee for Human rights in Serbia uz finansijsku podršku Netherlands Ministry of Foreign Affairs, Open society Institute (Budapest) i Council of Europe.

23. KAKO SU ANGAŽOVANI ADVOKATI KOJI U OKVIRU VAŠE ORGANIZACIJE PRUŽAJU BESPLATNU PRAVNU POMOĆ

Dve NVO iz Beograda koje se bave besplatnom pravnom pomoći angažuju advokate na projektnoj osnovi za određeni period, a sve ostale „po potrebi od slučaja do slučaja (na osnovu ugovora)“.

24. NAČINI OBEZBEĐIVANJA VIDLJIVOSTI U PODRUČJU U KOJEM DELUJU NVO?

Sve NVO su navele dva načina: javni nastupi u medijima i internet prezentacije; sve osim Praxisa iz Beograda: direktnu komunikaciju sa građanima - tribine, javne rasprave i sl. Praxis je pak naveo još i učestvovanje na sastancima, konferencijama, stručnim radnim grupama, kao i izdavanje tematskih izveštaja i saopštenja.

25. SARADNJA SA ORGANIZACIJAMA KOJE PRUŽAJU BESPLATNU PRAVNU POMOĆ

1. Praxis – Beograd: međunarodne organizacije: MPDL, lokalne nevladine organizacije: Balkanski centar za migracije, Lingva, Fenomena, Fond za humanitarno pravo, CRP Vukovar i CRP Sisak, Komesarijat za izbeglice...

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Hrvatska: DOS, SDF, GOLJP, CRTA, OSCE. Bosna i Hercegovina: BOSPO, ŽENA BIH, ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA, OHR, MINISTARSTVO ZA IZBJEGLICE I RASELJENA LICA – SARAJEVO, OMBUDSMEN, UNHCR. Srbija: NVO SEKTOR (NSHC, SDF) OPŠTINSKI POVERENIK ZA IZBEGLICE

3. CHRIS Negotin: Ne sarađujemo.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: SOS telefon za decu i žene žrtve nasilja u porodici, Biro za pružanje pravne pomoći (opštinska služba).

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Druge NVO, jer ni jedna državna institucija u našem regionu ne pruža besplatnu pravnu pomoć građanima.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Advokatska komora Šabac, Služba pravne pomoći opštine Valjevo, SOS telefon za pomoć žrtvama nasilja u porodici.

26. UKOLIKO NE SARADUJETE, ZAŠTO?

3. CHRIS Negotin: Razlog za ovu „nesaradnju“ je to što smo mi, u okruzima Bor i Zaječar, jedini koji se bavimo pružanjem pravne pomoći. U pojedinim gradovima na pomenutoj teritoriji postoje službe pravne pomoći, pri narodnim kancelarijama predsednika opština, ali je mali broj stvarno aktivan. Što se tiče pružanja pravne pomoći u smislu zastupanja pred sudskim i državnim organima, mi smo jedina organizacija koja se ovde time bavi.

27. PROPISI KOJI SE NAJČEŠĆE PRIMENJUJU U RADU PRUŽAOCI PRAVNE POMOĆI

1. Praxis – Beograd: *Propisi Republike Srbije:* Ustav Republike Srbije, Zakon o matičnim knjigama, Zakon o državljanstvu, Zakon o republičkim administrativnim taksama, Zakon o opštem

upravnom postupku, Zakon o parničnom postupku, Zakon o vanparničnom postupku, Porodični zakon, Zakon o izbeglicama, Zakon o upravnim sporovima, Zakon o eksproprijaciji itd. sa odgovarajućim izmenama i dopunama i podzakonskim aktima. *Važeći UNMIK-ovi propisi na Kosovu*: propisi koji se tiču primenljivog prava na Kosovu – Uredba 1999/24, funkcionisanja/procedure pred Direkcijom za stambena i imovinska pitanja (HPD) – uredbe br. 1999/23 i 2000/60, Kosovske imovinske agencije (KPA) – Uredba 2006/50 (sa Administrativnim uputstvom br. 2007/5), KFOR-a – Uredba 2000/47, Savetodavnog panela za ljudska prava (ADHR) – Uredba 2006/12, kosovskog krivičnog i administrativnog zakona itd. *Propisi Republike Hrvatske*: Ustav Republike Hrvatske, Zakon o sudovima, Ugovor između SRJ i Hrvatske o socijalnom osiguranju, Zakon o mirovinskom osiguranju, Zakon o konvalidaciji, Zakon o državljanstvu, Zakon o najmu stanova, Zakon o obnovi, Zakon o područjima od posebne državne skrbi itd.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Odredbe Zakona o državljanstvu, Sporazum o socijalnom osiguranju R Srbije sa RH i isti Sporazum sa BIH, Zakon o penzionom i zdravstv. osiguranju RS, Zakon o radu, Zakon o upravnom postupku, Zakon o upravnom sporu, Zakon o ostavinskom postupku u zemljama porekla, odredbe vezane za uknjižbu vlasništva, katastar i legalizaciju u R Srbiji, Zakon o radu i dr. Zakoni, uredbe, sporazumi, konvencije....

3. CHRIS Negotin: Primenjujemo sve ove zakone, ali i Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, Zakon o pravima i slobodama nacionalnih manjina i t.d.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Pravnica u svom radu primenjuje domaće propise kao i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Sve propise

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Najčešće se primenjuju domaći propisi i međunarodna dokumenta naročito Evropska konvencija o ljudskim pravima i prateći protokoli.

28. PRIMENA MEĐUNARODNIH PROPISA TOKOM ZASTUPANJA? NAJČEŠĆE KORIŠĆENI PROPISI.

1. Praxis – Beograd: U svakodnevnom radu se koristi najviše Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokol I Konvencije, pozivanjem na odgovarajuće članove (u zavisnosti od konkretnog slučaja – u najvećem broju se koristi član 1 Protokola I i članove 1, 6, 8, 13 i 14 Konvencije).

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Uglavnom ne. Kao krajnju mogućnost kad iscrpimo sva pravna sredstva u zemlji, klijente savetujemo da razmisle o Sudu za ljudska prava u Strazburu. Pozivamo se na neke međunarodne konvencije npr. Konvenciju protiv torture i Evropsku Konvenciju za zaštitu ljudskih prava.

3. CHRIS Negotin: Najčešće koristimo Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i to tako što advokati, u svojim podnescima, redovno ukazuju na odredbe međunarodnih propisa o ljudskim pravima.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Celokupan rad Vojvođanskog centra za ljudska prava u okviru pružanja besplatne pravne pomoći bazira se na Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Primenjujemo sve međunarodne propise, bar one za koje znamo da postoje.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Evropska konvencija o ljudskim pravima i prateći protokoli, advokati Mreže CHRIS se u svojim podnescima pozivaju i na odredbe ovog međunarodnog dokumenta.

29. OBRAĆANJE MEĐUNARODNIM TELIMA – UN KOMITET ZA LJUDSKA PRAVA, EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA...

Evropski sud za ljudska prava navode Praxis, CHRIS iz Negotina i mreža CHRIS; Praxis navodi UN Komitet za ljudska prava; Odbor za ljudska prava iz Vranje kaže da se obraćao međunarodnim telima ali ne navodi kojim, dok IAN kaže da se nije obraćao. Vojvođanski centar za ljudska prava se do sada nije obraćao međunarodnim institucijama ali Mreža Chris (čiji je Vojvođanski centar za ljudska prava član) jeste i to podnošenjem nekoliko predstavi.

30. PERCEPCIJA UTICAJA POZIVANJA NA MEĐUNARODNE INSTRUMENTE U ZASTUPANJU NA DOMAĆE DRŽAVNE ORGANE?

1. Praxis – Beograd: Još uvek ne postoji dovoljno razvijena svest nadležnih državnih organa o pravnoj i političkoj važnosti poštovanja obavezujućih međunarodnih instrumenata, odnosno posledicama (sistemskog) kršenja njima garantovanih ljudskih prava.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Svakako je korisno u smislu pritiska na domaće organe i ima uticaja na efikasnost rada suda.

3. CHRIS Negotin: Još uvek postoji određen otpor prema primeni međunarodnih pravnih akata, iako je Srbija obavezna da ih poštuje³

4. Voždovski centar za ljudska prava – Novi Sad: Još uvek nije dovoljno razvijena svest o neophodnosti i obavezi pozivanja na međunarodne instrumente u zastupanju kao i njihovog poštovanja u svakodnevnom radu.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Državni organi veoma negativno reaguju.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Pozivanje na međunarodne instrumente u zastupanju doprinosi praktičnoj primeni međunarodnih dokumenata u domaći pravni sistem i unapređuje domaći sistem zaštite i ostvarenja ljudskih prava.

31. PRIMERI DOBRE PRAKSE I PRIMERI LOŠE PRAKSE U ZASTUPANJU POVODOM POVREDE LJUDSKIH PRAVA

1. Praxis – Beograd: Primer loše prakse: Pojedini državni funkcioneri javno omalovažavaju ceo sistem zaštite ljudskih prava ustanovljen Evropskom konvencijom, smatrajući ga nepotrebnim teretom. Sami zaposleni u organima nadležnim za omogućavanje pristupa pravima zainteresovanim licima nisu u dovoljnoj meri upoznati sa propisima koji se direktno odnose na njihov domen rada i/ili nisu dovoljno zainteresovani da se posvete rešavanju naizgled komplikovanijih predmeta.

Primer dobre prakse: Pojedini sudovi su pokazali zavidan stepen otvorenosti / senzitivisanosti na probleme interno raseljenih lica prilikom u slučajevima nepriznatog pravnog identiteta (npr. fleksibilnijim korišćenjem proceduralnih pravila tokom sprovođenja postupaka utvrđivanja materinstva/očinstva ili čak izuzetno širokim tumačenjem pravila vanparničnog postupka).

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Dobra praksa: rezultati (npr. žalbe na razuman rok), bržeg procesuiranja kada je u pitanju dužina vođenja postupka pred upravnim organima i sudovima.

Primeri loše prakse su uglavnom vezani za sporost u rešavanju i nerazumevanje od strane domaćih organa, nedovoljna zakonska regulativa o izbeglicama, postupak oduzimanja statusa i procesuiranje, nadležnost državnih institucija koje odlučuju po tom pitanju.

3. CHRIS Negotin: Pozitivan primer: pravnica - istraživač je naišla na visok stepen saradnje lokalnih organa uprave i državnih organa prilikom prikupljanja podataka u okviru istraživanja o položaju osoba sa invaliditetom i Roma.

Negativan primer: pravnici Odbora nije dopušteno da prisustvuje glavnoj raspravi u procesu, čiji je monitoring radila, iako je suđenje bilo otvoreno za javnost, jer je to bio stav sudije. Primljena je tek po insistiranju našeg koordinatora kod predsednika suda.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Dobra praksa - praktična primena Evropske konvencije u presudi Okružnog suda Valjevo. Loša praksa - dužina trajanja sudskih postupaka (u proseku 3-5 godina).

³ CHRIS Negotin, *O odnosu pravosudnih organa prema našem pozivanju na međunarodne propise*: Ovde prenosim iskustva advokata koji ispred Mreže CHRIS zastupaju stranke pred sudom. Oni obavezno u svojim podnescima navode odredbe međunarodnih propisa koje su u konkretnom slučaju aktuelne. Stav naših sudova (Opštinski i Okružni sud u Negotinu) različit je od slučaja do slučaja. Nekada se pozivanje na međunarodno pravo potpuno ignoriše, a nekada i to sve češće, prihvata. Ipak, u slučajevima prihvatanja, to se radi na posredan način. Da bi bilo jasnije, na primer, kada uložimo žalbu na neku presudu i kao osnov navedemo povredu nekog prava, čiju zaštitu garantuje Evropska konvencija za ljudska prava (najčešće povreda člana 6), ukoliko sud usvoji žalbu, obrazloži je pozivajući se na domaće pozitivno pravo. Sudijama je nekako teško da u svojim presudama izričito navedu da su svoju odluku zasnovali na nekom međunarodnom propisu.

32. NA KOJI NAČIN OBRADUJETE SLUČAJEVE KOJE ZASTUPATE?

1. Praxis – Beograd: Svakom slučaju pristupamo na individualnoj osnovi oslanjajući se na prethodno stečeno iskustvo, pravnu regulativu (domaće i međunarodno pravo) i praksu nadležnih organa.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Pregledom dokumentacije, kroz razgovor sa klijentom, pripremom klijenata i svedoka za saslušanje (u slučajevima zastupanja pred sudom).

3. CHRIS Negotin: Prate se ročišta i prikupljaju se podaci od advokata koji zastupaju naše klijente pred sudskim i drugim državnim organima

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Slučajevi se obrađuju na taj način što se prikupljaju svi podnesci koje advokat koji zastupa stranku priloži a zatim se u posebne obrasce hronološki upisuje tok slučaja, tj. prate se ročišta i rasprave.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Putem upitnika i dokumentacije o slučajevima.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Statistička obrada podataka i uporedna analiza sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

33. DA LI VODITE BAZU PODATAKA O SLUČAJEVIMA KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA ZA KOJE VAM SE OBRAĆAJU GRAĐANI?

Sve organizacije su potvrdno odgovorile na ovo pitanje.

Sve CHRIS kancelarije poseduju elektronsku i štampanu arhivu predmeta. U pripremi je jedinstvena elektronska baza podataka svih primljenih i obrađenih predmeta Mreže CHRIS. Pored toga, u pripremi je i pravilnik o korišćenju baze podataka kojim će se regulisati načini i uslovi popunjavanja i eksploatacije baze podataka. Ovaj pravilnik će se odnositi kako na CHRIS kancelarije, tako i na slične i srodne domaće i međunarodne organizacije i državne institucije.

34. NAČIN OBRADE PRIKUPLJENIH PODATAKA

2. IAN: Unošenjem u bazu podataka.

3. CHRIS Negotin: Podaci se upisuju u periodične izveštaje pravnik.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Svi podaci se sumiraju u osnovnim obrascima.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Upitnik, mesečni, šestomesečni i god izveštaji.

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Statistička obrada podataka i uporedna analiza sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

35. KORIŠĆENJE MEĐUNARODNIH INSTRUMENTATE TOKOM OBRADU SLUČAJEVA?

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Pri usmeravanju predmeta ka rešavanju, rukovodimo se sudskom praksom na državnom i međunarodnom nivou (npr. odlukama Suda u Strasbourgu).

3. CHRIS Negotin: Da, sam opis slučaja se radi po kvalifikaciji Evropske konvencije o ljudskim pravima.

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Da, pružanje besplatne pravne pomoći se bazira na Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Da, uglavnom u dopisima državnim institucijama i organima

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Da, Evropska konvencija o ljudskim pravima.

36. IZVEŠTAVANJE O KRŠENJU LJUDSKIH PRAVA?

Sve organizacije su izjavile da rade izveštaje, osim IAN koji su dali sledeći odgovor: „Ne izdajemo redovne periodične izveštaje, ali se podaci o slučajevima kršenju ljudskih prava na koje nailazimo u praksi

mogu naći u nekim od publikovanih istraživanja koje sprovodi i izdaje IAN kao i u nekim od naših monografija (sve je dostupno i u elektronskoj formi na web sajtu www.ian.org.yu).“

37. KOME SU IZVEŠTAJI NAMENJENI?

Sve organizacije su navele ova tri odgovora: internim potrebama, donatorima i široj javnosti - potencijalnim korisnicima usluga.

38. NAČIN KORIŠĆENJE SAZNANJA IZ PRIKUPLJENIH PODATAKA

1. Praxis – Beograd: Kroz kampanje, lobiranje, javno zagovaranje, akcije za izmenu propisa i usklađivanje prakse itd. Podatke koristimo i za uspešniji rad na pojedinačnim predmetima.

2. IAN Međunarodna mreža pomoći – Beograd: Za planiranje daljih programa, za aktivnosti zagovarana, za sprovođenje istraživanja, kao iskustvo u rešavanju predmeta drugih klijenata...

3. CHRIS Negotin: Organizujemo akcije na lokalnom nivou; podržavamo zakonodavne inicijative; pokrećemo i podržavamo kampanje; pristupamo koalicijama čiji su ciljevi isti kao naši. . .

4. Vojvođanski centar za ljudska prava – Novi Sad: Saznanja iz prikupljenih podataka koristimo u svakodnevnom radu, u komunikaciji sa državnim organima, za kreiranje i pripremu budućih aktivnosti Vojvođanskog centra za ljudska prava itd.

5. Odbor za ljudska prava, Vranje: Kroz kampanje i građanske inicijative....

6. Odbor za ljudska prava, Valjevo: Saznanja iz prikupljenih podataka koristimo u svakodnevnom radu, u komunikaciji sa državnim organima, za kreiranje i pripremu budućih aktivnosti Mreže CHRIS, zakonodavne inicijative (podaci o aktivnostima Mreže CHRIS su korišćeni od strane radne grupe Ministarstva pravde za izradu modela zakona o pravnoj pomoći), i sl.

**Na osnovu identifikovanih problema YUCOM je priredio
Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata.**

II. PRIRUČNIK ZA PRIMENU MEĐUNARODNIH INSTRUMENTATA

Sredstvo za obuku pružaoca pravne pomoći

YUCOM je tokom 2007, u okviru realizacije projekta izdao Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata na srpskom jeziku. Romsko izdanje priručnika - Legarutno vaš istemalkeribe maškartthemutne instrumentia - izašlo je iz štampe početkom 2008. godine.

Priručnik je zamišljen kao sredstvo obuke nevladinih organizacija o načinu primene dostignutih međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava. Na taj način obezbeđuje se da nevladine organizacije svojim radom doprinose stvaranju pristupačnog, transparentnog i efikasnog pravosudnog sistema i vladavini prava.

Prvi deo priručnika pod naslovom "Strateško zastupanje" daje odgovor na pitanje kako se pružanjem pravne pomoći i zastupanjem može ostvariti poštovanje dostignutih međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava.

Drugi deo Priručnika sadrži prezentaciju međunarodnih standarda koje, u određenim oblastima ljudskih prava, treba pratiti i

promovisati. Izbor ljudskih prava, čiji su standardi prezentovani, baziran je na rezultatima ProConcept-ovog istraživanja, YUCOM-ovog dugogodišnjeg iskustva⁴, i informacijama koje se kroz rad konstantno prikupljaju direktno od građana sa cele teritorije Srbije. Tako, predstavljeni su standardi iz oblasti: zabrane torture, zabrane trgovine ljudima, zabrane govora mržnje, zabrane nasilja u porodici, prava na pristup pravosuđu, slobode izražavanja, prava na slobodan pristup informacijama, prigovora savesti. Najdetaljnije su opisani standardi u oblasti zabrane nasilja u porodici, imajući u vidu problem nerazumevanja ovog osetljivog pitanja u srpskom patrijarhalnom društvu i želje YUCOM-a da utiče na senzibilisanje ljudi za negu rodne ravnopravnosti i

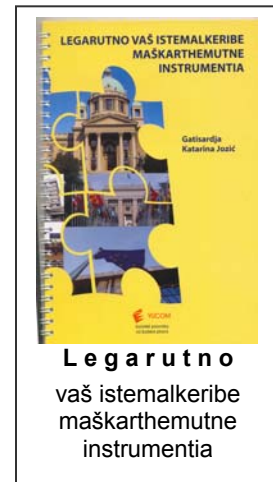
margilizovanih grupa. Standardi su formulisani na bazi odredbi koji proističu iz međunarodnih ugovora koje je ratifikovala Republika Srbija, presuda Evropskog suda za ljudska prava, kao i preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope kojim se u treba voditi u cilju razvijanja ovih standarda.

Treći deo predstavlja ilustraciju svih mogućih vidova zastupanja stranaka u cilju zaštite ljudskih prava, poštovanja dostignutih standarda, identifikovanja problema u pravosudnom sistemu uz moguće načine rešavanja istih. Sadrži dve studije slučajeva iz prakse koji su vođeni pred domaćim i međunarodnim organima i telima. Prva je studija "slučaja Bodrožić" – slučaj koji je YUCOM vodio pred Komitetom UN za ljudska prava protiv Srbije i koji predstavlja jedini slučaj u regionu koji je vođen pred ovim telom. Druga je studija "slučaja V.A.M." – slučaj u kome je Evropski sud za ljudska prava prvi put ustanovio da Republika Srbija nema efikasan pravni lek za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Oba slučaja predstavljaju primere strateškog zastupanja (prvi je ukazao na nedostatke u postojećem mehanizmu sprovođenja odluka Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija i prikazao uticaj nevladinog sektora na proces izvršenja odluka međunarodnih tela na nacionalnom nivou, dok je drugi direktno uticao na uvođenje novog pravnog leka u srpsko zakonodavstvo – nove vrste ustavne žalbe za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku).

Priručnik

za primenu međunarodnih instrumenata

Legarutno
vaš istemalkeribe
maškartthemutne
instrumentia

⁴ Naime, YUCOM je poznat u Srbiji (naročito nakon dve dobijene presude pred Evropskim sudom za ljudska prava i uspešnim zastupanjem pred Komitetom UN za ljudska prava) kao organizacija koja građanima može pružiti adekvatnu pravnu pomoć. Ljudi iz svih delova Srbije kontaktiraju YUCOM za pomoć. Neka od pitanja koje aktivisti YUCOM-a tražiocima pravne pomoći stalno postavljaju jesu: da li se taj problem često javlja u njihovoj opštini; da li postoji neka organizacija koja pruža pravnu pomoć u njihovom regionu; koji su razlozi zbog čega senisu obratili lokalnoj organizaciji...

Priručnik sadrži i ostale informacije koje su u svakodnevnom pružanju pravne pomoći neophodne (linkovi domaćih i međunarodnih organizacija, bibliografiju) s obzirom da je želja YUCOM-a da se „Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata“ kontinuirano koristi.

Stručni tim koji je učestvovao na izradi priručnika čine: mr Dejan Milenković, urednik, Katarina Jozić, Zorka Kovačević i Lena Pelić iz Komiteta pravnik za ljudska prava.

*

* *

III OD EDUKACIJE KA POŠTOVANJU STANDARDA

Način rukovanja Priručnikom za primenu međunarodnih instrumenata u svakodnevnom radu pružaoca pravne pomoći prikazan je na treninzima i panelima u organizaciji YUCOM-a koji su se održali širom Srbije – u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, na Divčibarama i Paliću. Učesnici treninga bili su pružaoci pravne pomoći, dok su učesnici panel diskusija, u zavisnosti od teme koja je bila predmet panela, birani iz različitih struktura.

Svi učesnici treninga i tribina upoznati su sa metodama strateškog zastupanja, kao instrumentom za uspostavljanje jednog zakonodavnog okvira koji obezbeđuje poštovanje ljudskih prava u skladu sa prezentovanim standardima. Javne debate su imale za cilj da prikažu stanje u primeni standarda u određenim oblastima ljudskih prava, kao i moguća rešenja identifikovanih problema u praksi.

Sve javne tribine bile su medijski praćene, što je omogućilo da se debate na temu tribina održanih u okviru ovog projekta prenesu na teritoriju cele Srbije, a što je i vidljivo na mnogim internet forumima.

*

* *

Javna tribina

„Međunarodni standardi slobode pristupa informacijama i potreba za unapređenjem zakonodavstva i prakse u Srbiji“

U okviru projekta Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija za primenu međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava koji je finansirala Kanadska agencija za međunarodni razvoj održana je tribina **Međunarodni standardi slobode pristupa informacijama i potreba za unapređenjem zakonodavstva i prakse u Srbiji**. Tribina je održana u Medija centru Beograd, 13.03.2008. godine.

Na početku tribine mr Dejan Milenković iz Komiteta pravnik za ljudska prava predstavio je Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata i ukazao državnim organima i nevladinim organizacijama na mogućnosti obostranog korišćenja ovog priručnika. On je ukazao da je priručnik objavljen i na romskom jeziku i da će romska populacija imati napokon mogućnost da sazna više o svojim ljudskim pravima uz istovremeno ostvarenje često uskraćenog prava - prava na jezik.

Poverenik za informacije od javnog značaja, Rodoljub Šabić, pozdravio je objavljivanje ovog priručnika i izrazio zadovoljstvo što se oblast slobode pristupa informacijama našla obrađena u njemu. Istovremeno je ukazao da je usaglašenost zakonodavstva sa međunarodnim standardima samo preduslov u njihovom ostvarenju. Oblast slobode pristupe informacijama reguliše zakon koji je u osnovi u skladu sa međunarodnim standardima, ali je problem što su komplementarni zakoni, koji su neophodni za punu primenu ove slobode, zastareli.

Poverenik za informacije istakao je značaj pomoći nevladinih organizacija od samog donošenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama u ostvarenju primene zagarantovane

slobode u praksi, i istakao da su nevladine organizacije i dalje istrajne u naporima da se ova sloboda ostvaruje u punom obimu. Naime, kako je naveo Poverenik, ovlašćeni predlagači nisu reagovali na njegove zahteve da se usvoje zakoni o zaštiti podataka o ličnosti i klasifikaciji tajnih podataka koji bi bili u skladu sa međunarodnim standardima. S druge strane, nevladine organizacije iskoristile su institut građanske inicijative i uspele da sakupe 70.000 potpisa kako bi zakon ušao u skupštinsku proceduru. Na žalost, ovi napori su se izjalovili, s obzirom da je na dan održavanja tribine 13.03.2008. godine Narodna skupština raspuštena.

Nemanja Nenadić, iz nevladine organizacije Transparentnost – Srbija, ukazao je na mogućnosti primene ovog zakona u antikoruptivne svrhe. Nenadić je istakao da međunarodni standardi predstavljaju minimum a ne maksimum zahteva državi, s obzirom da je oni predstavljaju konsenzus mnogobrojnih država o tome kako jednu oblast treba regulisati. Nemanja Nenadić je rekao da se građani često obraćaju nevladinim organizacijama kako bi one u njihovo ime uputile zahtev, jer su oni kao pojedinačna lica ostali bez ikakvog odgovora na zahtev. U mnogim slučajevima nevladine organizacije čije aktivnosti imaju medijsko pokriće dobiju zadovoljavajući zahtev.

Dejan Milenković, Rodoljub Šabić, Nemanja Nenadić

Nakon uvodnih reči panelista, predstavnici nevladinih organizacija istakli su da postoji napredak u organima uprave u vezi primene Zakona o slobodnom pristupu informacijama u smislu da su formalno postavljena lica koja po zahtevima građana treba da postupaju. S druge strane, istaknuto je da je zabrinjavajući način njihovog postupanja i da se o poštovanju standarda dobre administracije ne može govoriti. Predstavnic Beogradskog centra za ljudska prava istakla je da i nakon dugotrajnih treninga ovlašćenih lica za postupanje po zahtevima za informacijama od javnog značaja, ova lica nisu voljna da u skladu sa zakonom po zahtevima postupe. Primećeno je da ovlašćena lica postupaju po zahtevima nakon intervencije Poverenika od javnog značaja.

Medija centar – Beograd, 13.03.2008

Poverenik za informacije je istakao da često reaguje na žalbe neformalno. Iz ovoga se može zaključiti da je autoritativnost organa presudna za ostvarenje ove slobode, a ne svest o zakonskoj obavezi organa da po zahtevu za informacijama na propisan način postupi.

Na tribini je pomenut i primer zahteva nevladine organizacije Inicijativa mladih po čijem zahtevu za informacijama o broju prisluškivanih osoba Bezbednosno-informativna agencija nije odgovorila ni nakon intervencije Poverenika. Ovaj slučaj danas se nalazi pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Opšti je utisak da je uloga nevladinih organizacija u ostvarenju pune slobode pristupa informacijama ključna i da se ona ogleda u nekoliko aspekata:

iniciranju donošenja zakona u skladu sa postignutim međunarodnim standardima;

- ❖ inicijalnom lobiranju uz medijsku podršku za stvaranje preduslova za rad nezavisnog nadzornog organa;
- ❖ dizanju svesti građana i medija kao specifičnog korisnika ovog prava o značaju prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja;
- ❖ obuka ovlašćenih lica za pružanje informacija po zahtevu;
- ❖ praćenje primene ostvarivanja prava kroz interakciju sa građanima pri pružanju pravne pomoći i neposrednim traženjem informacija relevantnim organima;
- ❖ definisanje problema u interakciji sa nezavisnim telom, tj. Poverenikom za informacije od javnog značaja;

❖ korišćenje zakonskih mogućnosti za izmenu zakonodavstva.

Oblast slobode pristupa informacijama svakako predstavlja dobar primer strateškog zastupanja od strane nevladinih organizacija koje su umrežavanjem uz dobro koordiniranu strategiju i saradnju sa nezavisnim nadzornim organom postigle cilj - visok nivo u ostvarenju ove slobode u Srbiji.

*

* *

Javna tribina na temu **Pravni standardi slobode izražavanja, njihova primena u Srbiji i značaj etike i samoregulacije u novinarskoj profesiji**, održana je 25. marta, 2008. godine u prostorijama Nezavisnog društva novinara Vojvodine, u Novom Sadu.

Na tribini su kao uvodničari govorili Biljana Kovačević-Vučo (YUCOM), Dinko Gruhonjić (predsednik Nezavisnog društva novinara Vojvodine) i mr Dejan Milenković (YUCOM).

NDNV, Novi Sad, 25.03.2008

Cilj tribine je bio da doprinese razmeni iskustva novinara o ostvarivanju slobode izražavanja, nevladinih organizacija koje pružaju pravnu pomoć sa predstavnicima izvršnih i sudskih organa. Na tribini je objašnjena uloga samoregulacije kao instrumenta kojim se obezbeđuje sloboda, ali i odgovornost profesionalnog izveštavanja.

Akcentat je posebno stavljen na analizu postojećeg zakonodavnog okvira moguće vlasničke strukture medija, koja indirektno utiče na ostvarenje slobode izražavanja novinara, kao i na zaštitu od dirigovanog novinarstva. U međusobnoj diskusiji prisutnih novinara, ukazano je na moguća rešenja problema nepoštovanja etičkih standarda od strane novinara, kao što je npr. postojanje licence za rad novinara. Stručnjak za oblast prava medija, Dejan Milenković, na osnovu uporednog iskustva izložio je moguće negativne konsekvence ovakvog rešenja, dajući primer pojedinih zemalja u tranziciji i afričkih zemalja.

*

* *

Javna tribina
Međunarodni pravni standardi u oblasti zabrane govora mržnje i njihova primena u Srbiji

(31. mart 2008)

Medija Centar – Beograd

Panelisti: Mr Dejan Milenković (YUCOM), Dragan Janjić (zamenik ministara kulture) i advokat Biljana Kovačević-Vučo (YUCOM)

Dejan Milenković, Dragan Janjić i Biljana Kovačević-Vučo

Cilj ove tribine bila je razmena iskustva novinara, državnih organa i nevladinih organizacija o stanju u oblasti zabrane govora mržnje u Srbiji. Na tribini su objašnjeni pravni mehanizmi borbe protiv govora mržnje u medijima i obaveze preventivnog delovanja državnih organa i medijskih kuća. Tribina je imala veliko medijsko pokrivenje, što je za ovu temu od esencijalnog značaja, jer je i zaključak tribine da na ovom polju zaštitni mehanizmi ne funkcionišu, i da treba jačati preventivne mere putem edukacije novinara o opasnosti govora mržnje u medijima. Stiče se utisak da pojedini mediji u Srbiji shvataju značaj ove teme u vreme kada Srbija predstavlja pogodno tlo za širenje govora mržnje – posle proglašenja nezavisnosti Kosova.

MEDIJSKO POKRIĆE

ПОЛИТИКА

Politika (1. april 2008)

GOVOR MRŽNJE DEO SVAKODNEVICE

Ustanovljeni međunarodni standardi o zabrani govora mržnje u domaćim propisima još nisu precizirani, a nedostaju i efikasni mehanizmi zaštite od povrede ovog ljudskog prava, ocenili su učesnici jučerašnje tribine o toj temi koju je organizovao Komitet pravnika za ljudska prava.

Govor mržnje kao oblik izražavanja koji stvara netrpeljivost i netoleranciju prema pripadnicima pojedinih naroda, narodnostima ili određenim društvenim grupama zbog etničke ili verske pripadnosti, političkog ili seksualnog opredeljenja ili nekog drugog svojstva, zabranjen je nizom međunarodnih dokumenata. U govor mržnje, po međunarodnim standardima, ubraja se i negiranje genocida, podsetio je Dejan Milenković, saradnik Komiteta pravnika za ljudska prava.

Po rečima Dragana Janjića, pomoćnika ministra kulture, teško je utvrditi jasne kriterijume razlikovanja govora mržnje od, recimo, uvrede ili kritike. Nedostaci pravne regulative i pojave da se u medijima svakodnevno krše ljudska prava, recimo žrtava nesreće ili nacionalnih manjina, bili su razlozi da to ministarstvo predloži promene Zakona o javnom informisanju. U slučajevima govora mržnje i drugih oblika nepoštovanja medijskih standarda sada postoji mogućnost podnošenja prekršajne prijave, ali nijedna koju je Ministarstvo kulture podnelo nije procesuirana, pa su odustali dok se zakon ne promeni. (Autor: M. P.)

ГЛАС
ПРАВДИВОСТИ

Glas Javnosti (1. april 2008)

NEOPHODNO JE ZABRANITI GOVOR MRŽNJE

BEOGRAD - Govor mržnje u Srbiji postaje legitimno sredstvo političke borbe, izjavila je juče Biljana Kovačević-Vučo, predsednica Komiteta pravnika za ljudska prava, i založila se za njegovo kažnjavanje, prenosi Fonet.

Ona je na javnoj tribini „Međunarodni pravni standardi u oblasti zabrane govora mržnje i njihova primena u Srbiji“ održanoj juče naglasila da u zemljama kao što je naša, zahvaćenim ratnim dejstvima, „moramo biti veoma obazrivi, jer su ljudi navikli na govor mržnje“.

Govor mržnje je kategorija koja se zloupotrebljava u propagandi i politici i potrebno ga je razlikovati od kritike vlasti i ideološkog stava, osim u slučajevima propagiranja fašističke i ultradesničarske ideologije - rekla je ona.

Prema njenim rečima, govor mržnje se definiše kao izražavanje koje sadrži poruke mržnje ili netrpeljivosti prema nekoj rasnoj, nacionalnoj, etničkoj ili verskoj grupi i njenim pripadnicima.

- Govor mržnje se poslednjih decenija proširio na manjinske i ranjive kategorije, sa ciljem stvaranja različitih stereotipa o određenim grupacijama i stvaranja klime da je takvo ponašanje društveno prihvatljivo, poželjno i nekažnjivo - precizirala je ona.

Zamenik ministra za kulturu Dragan Janjić je podsetio da je Ministarstvo kulture krajem 2007. predložilo da se oformi stručna radna grupa sa ciljem da se odredbe o kršenju zabrane govora mržnje u medijima, predviđene Zakonom o javnom informisanju, učine jasnijim.

Janjić je naglasio da bi se tim izmenama tačno preciziralo.

PRIMENA STANDARDA PROTIV GOVORA MRŽNJE

Beograd - Govor mržnje je fluidna kategorija koja se zloupotrebljava u propagandi i politici. U Srbiji se često govor mržnje ne prepoznaje i proglašava se za legitiman politički stav, dok se konstruktivna kritika proglašava govorom mržnje - ocenila je juce predsednica Komiteta pravnik za ljudska prava Biljana Kovacevic-Vuco, na tribini „Medunarodni pravni standardi u oblasti zabrane govora mržnje i njihova primena u Srbiji“ Ona je podsetila da se Komitet pravnik zalaže da se zlocin iz mržnje proglašava za krivično delo, po uzoru na evropske i neke zemlje regiona kao što je Hrvatska. (Autor: J. Č.)

ZABRANITI GOVOR MRŽNJE

Predsednica Komiteta pravnik za ljudska prava (YUCOM) Biljana Kovačević Vučo založila se za kažnjavanje govora mržnje.

Ona je na javnoj tribini "Međunarodni pravni standardi u oblasti zabrane govora mržnje i njihova primena u Srbiji" naglasila da u zemljama kao što je naša, koje su bile zahvaćene ratnim dejstvima, "moramo biti veoma obazrivi jer su ljudi navikli na govor mržnje".

Biljana Kovačević-Vučo istakla je da je govor mržnje "fluidna kategorija koja se zloupotrebljava u propagandi i politici" i dodala da treba razlikovati govor mržnje od kritike vlasti i ideološkog stava, osim u slučajevima propagiranja fašističke i ultradesničarske ideologije.

Prema njenim rečima, govor mržnje definiše se kao izražavanje koje sadrži poruke mržnje ili netrpeljivosti prema nekoj rasnoj, nacionalnoj, etničkoj ili verskoj grupi i njenim pripadnicima.

"Govor mržnje se poslednjih decenija proširio na manjinske i ranjive kategorije, sa ciljem stvaranja različitih stereotipa o određenim grupacijama i stvaranja klime da je takvo ponašanje društveno prihvatljivo, poželjno i nekažnjivo", precizirala je ona.

Kovačević-Vučo je dodala da država treba da inkriminiše govor mržnje, kao i da se Jukom zalaže da se zlocin iz mržnje uvede u Zakon kao krivično delo, po uzoru na evropske i neke zemlje regiona kao što je Hrvatska.

Zamenik ministra za kulturu Dragan Janjić podsetio je da je Ministarstvo kulture krajem 2007. predložilo da se oformi stručna radna grupa sa ciljem da se odredbe o kršenju zabrane govora mržnje u medijima, predviđene Zakonom o javnom informisanju, učine jasnijim.

Janjić je naglasio da bi se tim izmenama tačno preciziralo koje su to vrste prekršaja o kojima bi trebalo da se oglasi javni tužilac.

U SRBIJI SE GOVOR MRŽNJE NE PREPOZNAJE 31.03.2008.

U Srbiji se često govor mržnje ne prepoznaje i proglašava se za legitiman politički stav, dok se konstruktivna kritika proglašava govorom mržnje, zaključeno je danas na tribini u beogradskom Medija centru. Na tribini "Međunarodni pravni standardi u oblasti zabrane govora mržnje i njihova primena u Srbiji" Biljana Kovačević-Vučo iz Komiteta pravnika za ljudska prava (Yukom) rekla je da je govor mržnje "fluidna kategorija". Ona je ocenila da, "pored određenih preporuka i standarda, postoji opasnost da bude zloupotrebljen u propagandne i političke svrhe". "Svedoci smo institucionalizovanog jezika nasilja koji postoji i koji je postao dominantan oblik komunikacije. Svedoci smo i da političari optužuju jedni druge kada god se radi o nekoj jačoj kritici vlasti da su posegli za govorom mržnje", navela je Vučo. Ona je ukazala da kritika vlasti nije govor mržnje, ali da može da postane ako pređe granicu dozvoljenog.

Pomoćnik ministra za kulturu Dragan Janjić ocenio je da "u pravnom sistemu Srbije nije jasno diferencirano šta je govor mržnje, šta je izražavanje ideološkog stava, uvreda ličnosti, neosnovano blaćenje pojedinaca". Janjić je naveo da je predizborna kampanja dosta obojena govorom mržnje i da bi bilo dobro kada nacionalni emiteri ne bi prihvatili da direktno prenose predizborne skupove i da ih ne emituju u celosti u plaćenim terminima. On je kazao da nije problem samo u zakonskoj regulativi koja ima određene slabosti. "Kada bi postojali jasno razrađeni mehanizmi u društvu i čvrsta namera svih najodgovornijih u društvu da se iskreno bore protiv govora mržnje, zakonska regulativa ne bi bila velika smetnja u tom nastojanju", rekao je Janjić. On je objasnio da je namera Ministarstva za kulturu pre pada Vlade bila da se formira radna grupa i da se sprovedu izmene Zakona o javnom informisanju kako bi pojedine odredbe bile jasnije. "Možda bi bilo dobro da se definiše u kojim vrstama prekršaja bi bilo dobro da se oglasi javni tužilac", kazao je Janjić.

Dejan Milenković iz Yukoma istakao je da u krivičnom zakonodavstvu Srbije postoji nekoliko krivičnih dela koja se odnose na diskriminaciju, ali da nema puno odredbi koje se neposredno odnose na govor mržnje. On je naveo da se koalicija nevladinih organizacija okupljenih oko Yukoma zalaže za uvođenje zločina iz mržnje u krivično zakonodavstvo Srbije. Milenković je kazao da je u Hrvatskoj u krivično zakonodavstvo uveden zločin iz mržnje, kao i da se u poslednjih godinu dana pred sudovima vodi 12 postupaka. Milenković je kazao da je veoma važno da se pravni sistem Srbije usaglasi sa evropskim zakonodavstvom. Predstavljajući "Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata", Milenković je objasnio da je publikacija deo projekta "Oснаživanje nevladinih organizacija u pružanju pravne pomoći" koji realizuju Yukom i Kanadska agencija za međunarodni razvoj. "U priručniku se nalaze četiri dela - strateško zastupanje, međunarodni standardi, primeri prakse i obrasci za obraćanje međunarodnim telima za zaštitu ljudskih prava", kazao je Milenković.

RTV (1. april 2008)

ŠTA JE "GOVOR MRŽNJE"

BEOGRAD - Za efikasnu borbu protiv "govora mržnje" neophodno je precizno ga zakonski odvojiti od drugih sličnih povreda ličnosti i regulisati efikasne mehanizmima pravne zaštite, složili su se danas učesnici tribine posvećene tom javnom problemu.

Ocenjeno je i da je u srpskom društvu, koje je prethodnih godina prošlo kroz niz društvenih promena, "govor mržnje" postao sredstvo političke borbe koju gledamo svaki dan i više je i ne prepoznajemo.

"Kada bi počeli da reagujemo na svaki slučaj, došli bi do hiper produkcije i apsurdna", izjavio je pomoćnik ministra kulture Dragan Janjić.

On je naveo da je u društvu, u kojem je svakodnevna pojava da najviši politički funkcioneri daju neodmerene izjave u kojima olako i neargumentovano izriču optužbe za koje ne odgovaraju, vrlo teško zakonom utvrditi jasne kriterijume koji bi definisali na precizan i transparentan način ono što se naziva govor mržnje.

Ministarstvo kulture je krajem prošle godine zauzelo stanovište da treba raditi na izmenama Zakona o javnom informisanju, i planiralo da formira radnu grupu koju bi činili medijski eksperti i novinari koji bi napravili zakon koji bi odgovarao konkretnoj primeni, rekao je Janjić i naveo da je zbog pada Vlade taj plan zamrznut.

Janjić je naveo da je namera bila da se odredbe zakona o raznim oblicima kršenja međunarodnih pravila i novinarskog izražavanja učine jasnijim, jer nije jasno izdiferencirano u našem zakonodavstvu šta je to "govor mržnje" a šta izražavanje ideološkog stava, uvreda ličnosti, klevetanje pojedinaca.

Za adekvatnu borbu protiv "govora mržnje" i drugih vidova diskriminacije ličnosti trebalo bi definisati koji su to slučajevi i vrste prekršaja u kojim bi trebalo da se oglasi javni tužilac, naglasio je Janjić i dodao da postojeći zakon omogućava samo podnošenje prekršajnih prijava i kažnjavanje mandatnim kaznama.

Predsednica nevladine organizacije Komitet pravnika za ljudska prava (JUKOM) Biljana Kovačević Vučo istakla je da kritika vlasti i iznošenje ideoloških stavova ne predstavlja govor mržnje, iako, kako je navela, ona može da bude takva da pređe granicu dozvoljenog.

U odnosu na kritiku vlasti uvek treba imati fleksibilniji stav, smatra ona, zbog toga što vlast poseduje "poluge moći i nalazi se u privilegovanom položaju u odnosu na druge. Ima određene instrumente i mogućnosti da se zaštiti od neosnovanih napada na mnogo načina".

Član Komiteta pravnika za ljudska prava Dejan Milenković istakao je da se ta nevladina organizacija zalaže da se u naš krivični zakonik uvede posebno krivično delo "zločina iz mržnje", koji bi bio kvalifikovani oblik svih krivičnih dela sa elementima nasilja, a koji u svom motivu imaju mržnju i netoleranciju prema drugim, različitim grupama.

On je dodao da je takav oblik krivičnog dela već uveden u hrvatsko zakonodavstvo i da se po njemu vodi 12 postupaka.

STRATEŠKO ZASTUPANJE U OBLASTI ZABRANE GOVORA MRŽNJE

KORAK I: ***Dizanje svesti ključnih aktera u prevenciji (državnog vrha, medija i nevladinih organizacija) o pojavi govora mržnje, mogućim dalekosežnim posledicama govora mržnje i ulozi medija i nevladinih organizacija u njegovom suzbijanju***

Primeri prakse:

Govor mržnje bio je, u poslednjih 6 meseci, tema:

- ❖ javne debate: ***Govor mržnje/Zločin mržnje***, u organizaciji Pravnika za demokratiju, na Pravnom fakultetu u Beogradu (2.11.2007);
- ❖ okruglog stola: ***Govor mržnje***, u organizaciji Helsinškog odbora za ljudska prava, u Novom Sadu (21.01.2008)
- ❖ panela: ***Govor mržnje***, u organizaciji Helsinškog odbora za ljudska prava, u Centru za kulturnu dekontaminaciju-Beograd (25.01.2008);
- ❖ ***treninga za praktičnu primenu standarda u oblasti zabrane govora mržnje i prigovora savesti***, u organizaciji YUCOM-a, na Paliću (26-27.03.2008);
- ❖ seminara: ***Istopolna orjentacija i odgovorno novinarstvo***, u organizaciji Labris-a, na Fruškoj gori (27-29.03.2008)
- ❖ javne tribine: ***Međunarodni pravni standardi u oblasti zabrane govora mržnje i njihova primena u Srbiji***, u organizaciji YUCOM-a, u Medija centru-Beograd (31.03.2008).

Trening – govor mržnje i prigovor savesti,
Palić, 26-27.03.2008

Napravljena je metologija od strane YUCOM-a „**Govor mržnje i zločin mržnje kao instituti međunarodnog i domaćeg prava**“⁵ i objavljena publikacija „**Govor mržnje-Zločin mržnje**“⁶, u izdanju udruženja Pravnici za demokratiju, u kojima su prezentovani međunarodni standardi u oblasti zabrane govora mržnje i praksa sudova u Srbiji vezana za kažnjavanje govora mržnje.

Formirana je i **Koalicija za toleranciju - protiv zločina iz mržnje** od strane 6 nevladinih organizacija (YUCOM, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Inicijativa mladih za ljudska prava, Pravnici za demokratiju, Centar za kulturnu dekontaminaciju, Žene u crnom) od kojih 3 imaju regionalne mreže, čime Koalicija pokriva celokupnu teritoriju Srbije.

KORAK II: ***Rano upozoravanje organa sa situacijama koje mogu da prerastu u zločin iz mržnje i pozivanje da reaguju u skladu sa zakonskim ovlašćenjima, ali i kroz javnu osudu ponašanja***

Primeri prakse:

Svake nedelje (nakon proglašenja nezavisnosti Kosova 17.02.2008 koje je izazvalo talas nasilja na ulicama Beograda, a koji je bio pravdan, kasnije i direktno podržan izjavama vodećih političara) YUCOM na preko milion adresa šalje EWS (Early Warning System) Newsletter. Imajući u vidu predstojeću kampanju za parlamentarne i lokalne izbore u Srbiji, za koju se očekuje da će, zbog političkih tenzija stvorenih oko Kosovskog pitanja, biti nemilosrdna, neophodno je pružati

⁵ Dejan Milenković, ***Govor mržnje i zločin mržnje kao instituti međunarodnog i domaćeg prava***. Dostupno na: <http://www.yucom.org.yu/rest.php?tip=vestgalerija&idSek=5&idSubSek=38&id=3&status=drugi>

⁶ Stevan Lilić (urednik), ***Govor mržnje-zločin mržnje***, Lex forum br. 4/2007, časopis za pitanje demokratije i vladavine prava, LawDem, Beograd 2007.

proverene informacije i efikasna sredstva za suprotstavljanje atmosferi opterećenoj narastajućom frustracijom, netolerancijom i govorom mržnje.

Newsletter nastoji da postigne više ciljeva: da uspostavi sistem ranog upozoravanja koji će signalizirati slučajeve i pojave ugrožavanja i kršenja ljudskih prava i sloboda, kao i demokratskih vrednosti i standarda u Srbiji; da alarmira nevladine organizacije, braniocima ljudskih prava, vladine agencije, druge institucije, medije i javnost, kao i da skrene pažnju na slučajeve kršenja osnovnih demokratskih vrednosti; da braniocima ljudskih prava i organizacija koje se zalažu za poštovanje demokratskih principa i vladavine prava olakša razmenu proverenih i pouzdanih informacija i da doprinese umrežavanju navedenih organizacija i povećanju njihovog kapaciteta, kako bi se efikasnije suprotstavile nedemokratskim postupcima i trendovima.

Tako, npr. već u Newsletter-u broj 1, YUCOM navodi:

14. U "spontanoj" reakciji na Deklaraciju o nezavisnosti Kosova "anonimna" grupa je na severu Vojvodine u Somboru pokrenula bojkot nekoliko pekara u vlasništvu etničkih Albanaca, od kojih su neki već treća generacija stanovnika Sombora. Članovi grupe su blokirali pekare svakog jutra deleći besplatno vekne hleba građanima, s namerom da ih odvrate od kupovine "albanskog" hleba. Rečeno je da su besplatan hleb dobili od srpskih pekara u Somboru. Imajući u vidu blagu reakciju vlasti (izuzev nekoliko individualnih reakcija, nije bilo zvanične osude od strane vlade) pokušaj iniciranja postupka zvanično je bez rezultata: ni protiv koga nije pokrenut postupak zbog ove akcije koja neodoljivo podseća na nacističke napade na jevrejske radnje u Nemačkoj davne 1930. godine.

U Newsletter-u broj 3, YUCOM ponovo upozorava:

9. Pokušaji Ekstremno-nacionalističkih grupa da u Somboru pokrenu kampanju bojkota pekara čiji su vlasnici po nacionalnosti Albanci, koji su se prvi put pojavili sredinom februara (pogledati EWS Newsletter br. 1) ponovo su pokrenuti 21. marta i to rasturanjem velikog broja letaka putem kojih je građanstvo pozivano na bojkot albanskih pekara. **Predsednik Srbije** je, tek mesec dana po pokretanju ove akcije **pozvao na "hitnu istragu" povodom ovog slučaja.**

KORAK III: *Konkretna reakcija demokratskog društva*

Primer dobre prakse: AKCIJA SOLIDARNOSTI U SOMBORU: BUREK KOD DVA BRATA

Izražavajući solidarnost sa napadnutim Somborcima, 5. marta, u pekari kod "Dva brata" burek su pojeli predstavnici nevladinih organizacija iz "Građanske Vojvodine", gradonačelnik Sombora Jovan Slavković iz Demokratske stranke, predstavnici Lige socijaldemokrata Vojvodine, G17 plus, Liberalno-demokratske partije, institucija ombudsmena.

KORAK IV: *Prezentacija i analiza situacije nakon sprovedene akcije i osuda nezakonitog ponašanja*

* * *

Bojkot albanskih pekara u Somboru samo je vrh ledenog brega

Autor: dr Gojko Mišković, predsednik NVO Otvoreni licej – Sombor

Nedavni događaji u Somboru, ispoljeni kroz antialbanske grafite, razbijanje izloga njihovih pekara, demonstracije i deljenje besplatnog hleba i peciva nisu manifestacije spontanog „događanja naroda“. Uverenje o jasno određenim etapnim ciljevima koje je na prostoru zapadne Bačke definisao „ahtihanski lobi“ pojačano je i pokušajem blokade saobraćajnice ka graničnom prelazu Bački Breg, što je osujećeno brzom akcijom Žandarmerije iz Novog Sada. Ova potonja provokacija dodatno dobija na značaju kada se zna da je blokada puta Sombor-Bezdan istovremeno prekid komunikacije sa susednim državama Mađarskom i Hrvatskom; na taj način se simbolični ciljevi primitivnog antievropejstva i izolacionizma pretaču u sasvim konkretne posledice.

Razloga za ovako otvoreno i drsko delovanje „turbo-patriota“ ima više i nisu od juče: jedan od najbitnijih je hronična slabost lokalne samouprave, što je rezultat sistemske greške u političkom polju u Srbiji, ali i brojnih nerazrešenih i zataškanih somborskih afera. Nije bez značaja ni činjenica da Demokratska stranka Srbije tradicionalno (od 1996. godine) učestvuje u vlasti, ispoljavajući preterano razumevanje za štetočinstvo i etničko poreklo bivših radikalnih socijalista, a sadašnjih kandidata na sopstvenim izbornim listama. Sve ovo ukazuje zbog čega je teškom mukom doneti Zakon o lustraciji ostao „mrtvo slovo na papiru“, uz katastrofalne posledice u javnom životu Ravangrada.

Sudbinom svoga geografskog položaja, opština Sombor je među prvima osetila posledice „izvoza antibirokratske revolucije“ u Hrvatsku (preciznije: Baranju, Slavoniju i Vukovar). Potonji krvavi raspad SFR Jugoslavije, učinio je da promućurni ratni profiteri i novobogataši već 1992. počnu stvarati „rezervne položaje“, pribavljajući nekretnine, državljanstvo, zaposlenje u državnim institucijama Srbije, a time i stvarni uticaj u Somboru. Ne treba da zaboravimo da je haški pritvorenik sa vukovarske optužnice, zlosrećni Slavko Dokmanović, na put bez povratka krenuo upravo iz tako kupljene kuće u Vojvođanskoj ulici. Prava muka stigla je posle vojno-policijskih akcija „Bljesak“ i „Oluja“, kada je opština Sombor na svojoj teritoriji imala više od 20.000 ojađenih i siromašnih izbeglica; najveći deo njih i danas živi ovde, uglavnom jedva sastavljajući kraj sa krajem. Ovakve prilike u lokalnoj zajednici upravo su inkubator ogorčenja, osujećenosti i iracionalnosti, koje se manipulacijom i medijskim zloupotrebama pretvaraju u šovinizam i ksenofobiju.

Upravo zbog mogućeg negativnog uticaja medija, kao svojevrsna senzacija odjeknula je odluka Republičke Radio-difuzne agencije (RRA) da frekvenciju za emitovanje na teritoriji Sombora dodeli opskurnom BB radiju čije je sedište izvan somborske opštine. Na čelu ove firme je bivši kondukter, a tokom ilegalnog emitovanja iz vešernice na 13. spratu stambene zgrade, uspeo je da zaradi rešenje o rušenju nadležne inspekcije, kao i druge postupke pred licem zakona. Glavno programsko opredeljenje je veličanje patriotskog turbo-folka, uz „Krajiško prelo“ koje kao vedete ima Bajju Malog Knindžu i pesmu „Siđi Rašo“... Uspešno dobijanje frekvencije uređivačka družina je proslavila uz sanduke piva, kokarde i slike Ratka Mladića. Sve ovo moralo je da bude poznato RRA; uprkos tome, doneta je nezakonita i duboko štetna odluka u odnosu na elementarnu pristojnost i javni interes. Svakom malo bolje informisanom građaninu jasno je šta podstiče ovakvo činjenje, a Savet za borbu protiv korupcije imao bi povoda da analizira motive članova RRA.

Da bi se ovakvom plimnom talasu zla efikasno stalo na put, najvažnije je ne očajavati iz prikrajka, već aktivno delati. Visoki profesionalni standardi RTV B92, koji su veoma precizno pratili bojkot albanskih pekara i besplatno deljenje hleba, te solidarnost i brzo delovanje slobodno udruženih nevladinih organizacija „Građanske Vojvodine“, doveli su do sprovođenja akcije civilne solidarnosti sa sugrađanima Albancima u Somboru. Tek posle toga, reagovali su policija, zaštitnici prava građana iz Beograda, Novog Sada i Sombora, proevropske političke stranke i sam predsednik Boris Tadić. Građani su ohrabreni, ali bi tek brzi rezultati istrage sprovedene po širini i dubini, te kažnjavanje izgređnika i inspiratora, jasno pokazali zbog čega bi u Srbiji trebao da se plaća porez.

Nevladina organizacija Otvoreni licej osnovana je u januaru 2000. godine, sa željom da baštini i unapredi dostignuća koja je krajem XIX veka u Somboru stvaralo udruženje Slobodni licej (Szabad Lyceum). Bili smo organizatori prvog simpozija međunarodnog projekta The Scholars' Initiative (2001-2006), koji se bavio istraživanjem uzroka raspada SFRJ. Vredni pomenu su i skupovi Liberalna ideja u Vojvodini-Prošlost, Sadašnjost, Budućnost (2000.g), te Somborska i Novosadska rezolucija (2003.) Članovi smo i osnivači Philia - Asocijacije multietničkih gradova jugoistočne Evrope i Konzorcijuma nevladinih organizacija Građanska Vojvodina.

Kontakti: tel.i faks: +381 25 48 21 11

gmiskovic@ravangrad.net

STRATEŠKO ZASTUPANJE U OBLASTI SLOBODE IZRAŽAVANJA

“**Trening za praktičnu primenu međunarodnih standarda iz oblasti ljudskih prava – praktična primena standarda u oblasti slobode izražavanja i prava na slobodan pristup informacijama**“ održan je u Medija centru, Niš, 19-20. marta 2008. godine. Trening je bio namenjen pružaocima pravne pomoći: nevladinim organizacijama, pravnim klinikama, kao i advokatima i pojedincima koji bilo individualno, bilo u okviru relevantnih službi pružaju besplatnu pravnu pomoć.

Predavači su pored detaljnog prezentovanja standarda u okviru teme treninga, uz korišćenje Priručnika za primenu međunarodnih instrumenata predstavili načine na koji se međunarodni standardi koriste pri pružanju pravne pomoći pred domaćim organima, način postupanja pred međunarodnim telima i strateško zastupanje.

Nakon prezentacije standarda od strane stručnjaka u oblasti slobode izražavanja, učesnicima seminara su pokazani granični primeri koji su u međunarodnoj zajednici poslužili za formiranje standarda o širini slobode izražavanja i postavljanje granice slobode izražavanja u demokratskom društvu. Na najsvežijim primerima (kao što je npr. slučaj karikature MUHAMEDA), testirano je znanje pružaoca pravne pomoći o granicama slobode izražavanja. S obzirom na multietničku strukturu treniranih lica kao i prisustvo pripadnika različitih verskih zajednica, YUCOM je uspeo da formira reprezentativan ambijent za testiranje poimanja slobode izražavanja vs. uvreda (ali i govor mržnje). U takvom ambijentu, izneta su raznovrsna uverenja o tome gde su granice slobode izražavanja, čime su pružaoci pravne pomoći dobili jedno iskustveno saznanje o mogućim subjektivnim osećajima koji su, na kraju, neophodni za kvalifikovanje određenih izjava kao uvrede.

Pružaoi pravne pomoći, u međusobnoj interakciji, došli su do zaključka da se sloboda izražavanja često krši od strane sudova u Srbiji, koji nisu imuni na uticaje, pre svega, izvršne vlasti, političke uticaje u širem smislu i korupciju. Sloboda izražavanja je moćan instrument u rukama medija kojim se otkrivaju razne nelegalne i nelegitimne aktivnosti, pa je u interesu onih koji krše zakon da takvo izražavanje kazne, a buduće posredno ograniče.

Trening - sloboda izražavanja
i slobodan pristup informacijama,
Niš, 19-20.03.2008

Na primeru slučaja koji je vođen u Srbiji pred svim sudskim instancama, kao i pred Komitetom za ljudska prava Ujedinjenih nacija, pružaocima pravne pomoći je ilustrovano kako se slučaj sa domaćeg područja prenosi na međunarodni nivo. Na treningu je objašnjen način na koji se, nakon završetka postupka, organizuje akcija dizanja svesti o problemima, motivima, i oblicima kršenja ljudskog prava od strane državnih organa, i slučaj koji je dobio međunarodne razmere čini transparentnim i prepoznatljivim kako bi se što više pružaoca pravne pomoći u daljem radu pozivalo na standarde koji su, u slučaju vođenim pred međunarodnim telima, postavljeni.

Pružaoi pravne pomoći izneli su primere svoje dosadašnje prakse. Jedan od pozitivnih primera dobre prakse je presuda Opštinskog suda u Leskovcu.

Primer dobre prakse: SLUČAJ BRATISLAVA ILIĆA, NOVINARA IZ LESKOVCA

Zastupnici: Advokati Odbora za ljudska prava Niš

Bratislav Ilić, novinar iz Leskovca, presudom Opštinskog suda u Leskovcu (sudija Dejan Stamenković) 04. marta 2008. godine oslobođen je optužbe da je izvršio krivično delo klevete za koje ga je teretio bivši i kandidat za budućeg gradonačelnika Leskovca.

Činjenično stanje: Protiv Bratislava Ilića, novinara iz Leskovca, podneta je privatna tužba od strane Gojka Veličkovića iz Leskovca, bivšeg gradonačelnika i kandidata za budućeg gradonačelnika Leskovca, za krivično delo klevete. Naime, privatni tužilac je tvrdio da je tuženi novinar, u prisustvu većeg broja radnika „Transport“ a.d., kao i direktora tog preduzeća, dok se

kretao u krugu preduzeća, oklevetao privatnog tužioca time što je rekao: „U vreme rata na Kosovu, Gojko Veličković je ukrao i mašinu za profilisanje lima“. Istovremeno je okrivljeni pokazivao na mašinu u koju su gledali svi prisutni, dodajući još da za tom mašinom traga KFOR i UNMIK, a uključen je i UPBOK.

Ceo događaj odigrao se, prema tvrdnjama privatnog tužioca, nakon završetka konferencije za štampu 23. oktobra 2007. godine. Na konferenciji koju je sazvao direktor pomenutog preduzeća, su bili prisutni novinari i snimatelji iz različitih medijskih kuća, i pored direktora i drugi funkcioneri koji su, po rečima privatnog tužioca, čuli da je okrivljeni novinar Ilić izjavio za privatnog tužioca ono što mu je privatni tužilac i stavio na teret.

* * *

Privatnu tužbu kojom se okrivljenom novinaru TV Leskovac, Bratislavu Iliću, stavlja na teret izvršenje krivičnog dela klevete Gojko Veličković podnosi 14.11.2007. godine. Istovremeno, privatni tužilac je predložio kao svedoke funkcionere preduzeća a.d. Transport, koji su bili prisutni na konferenciji. Međutim, nijedan od navedenih svedoka nije podržao navode privatnog tužioca. Štaviše, iz obrazloženja presude uočeni su i motivi bivšeg gradonačelnika Leskovca da Ilića tuži:

„Privatni tužilac je naveo da mu je poznato da je držana konferencija za štampu u toku jula meseca kada je bio na godišnjem odmoru, da je na TV objavljen izveštaj od strane okrivljenog, pri čemu je narušen njegov rad i integritet, zbog čega je razgovarao sa okr. i rekao mu da ne može da atakuje na tuđu imovinu i snima bez dozvole, te da će biti prinuđen da zatraži sudsku zaštitu.“

„Potom je održana i konferencija za štampu dana 23.10.2007. godine, pa je nakon te konferencije od M. N., G. D. i M. M. čuo sve što se navodi u privatnoj tužbi, odnosno da je okr. u pristustvu više lica tvrdio da je on ukrao spornu mašinu na Kosovu, da za njom tragaju KFOR i policija i da će završiti u zatvoru, zbog čega je odlučio da podnese privatnu tužbu, jer se radi o njegovoj mašini, za koje su delove pravili najbolji bravari iz Leskovca... Njegov iskaz, međutim, sud u suštinskom delu nije mogao da prihvati, obzirom da je u suprotnosti sa utvrđenim činjenicama i da nije potvrđen od strane saslušanih svedoka.“

* * *

Očigledna je namera bivšeg gradonačelnika Leskovca da slobodu izražavanja novinara Ilića ograniči, jer je postojala opasnost da svojim izveštavanjem novinar ugrozi „neprikosnovenost ovog javnog službenika“. Ovakvi slučajevi su u praksi česti, i Evropski sud pravde je svojom praksom izgradio skup standarda kojom se sloboda izražavanja novinara, naročito u vezi izveštavanja o javnim ličnostima, štiti u širokom obimu. Advokati nevladinih organizacija koji su prošli edukaciju o standardima Evropskog suda za ljudska prava u oblasti ljudskih prava, redovno se na njih u svojim podnescima pozivaju i na taj način posredno edukuju sudije, koje se u svojim presudama trebaju takođe pozivati na njih. U ovom slučaju, advokati Odbora za ljudska prava-Niš su snagom svojih argumenata baziranih na međunarodnim standardima, uspeli da otklone latentan politički pritisak na sudiju, i dobiju presudu u korist svog klijenta.

Odbor za ljudska prava - Niš je lokalno udruženje građana, neprofitna, nevladina organizacija osnovana 27. jula 1999 godine u Nišu.

Jedan od najvažnijih programa rada Odbora za ljudska prava Niš, kao člana Mreže Odbora za ljudska prava u Srbiji (CHRIS) je program pružanja besplatne pravne pomoći žrtvama kršenja ljudskih prava a naročito u slučajevima torture, diskriminacije, nasilja u porodici, prava na prigovor savesti, trgovine ljudima. Mreža CHRIS ovaj program realizuje u kontinuitetu od osnivanja Mreže, od 01. septembra 2000.

Program besplatne pravne pomoći obuhvata sledeće:

Pravno savetovanje – ova aktivnost se sastoji u pružanju informacija i saveta građanima o pravima i obavezama kao i mehanizmima zaštite i ostvarivanja ljudskih prava i sloboda pred nadležnim državnim organima. Aktivnost sprovode pravnici/e CHRIS kancelarija u Nišu, Valjevu, Negotinu, Novom Sadu, Novom Pazaru i Vranju.

Zastupanje pred domaćim sudskim organima – pravnici/ce CHRIS kancelarija nakon obavljenog intervjua sa strankom i prikupljanja potrebnih informacija i dokaza obaveštavaju ostale pravnike/ce u Mreži CHRIS u cilju dobijanja saglasnosti za procesuiranje određenog slučaja. Ukoliko određeni slučaj predstavlja kršenje ljudskih prava u skladu sa pravnom kvalifikacijom Mreže CHRIS (koja je usklađena sa Evropskom konvencijom za zaštitu osnovnih prava i sloboda) i ukoliko je dobijena saglasnost od svih CHRIS kancelarija, CHRIS kancelarija koja vodi određeni slučaj angažuje jednog od tri advokata – saradnika, koji stranku besplatno zastupa pred sudom ili upravnim organom.

STRATEŠKO ZASTUPANJE U OBLASTI NASILJA U PORODICI

Trening - nasilje u porodici i pristup pravosuđu, Divčibare, 1-2.04.2008

„Trening za praktičnu primenu međunarodnih standarda iz oblasti ljudskih prava - kroz praktičnu primenu standarda u oblasti pristupa pravosuđu i nasilja u porodici“, održan je na Divčibarama, 1-2.04.2008. godine. Uviđajući da je jedini način rešavanja nasilja u porodici koordinirana aktivnost državnih organa, organa lokalne samouprave, i pružaoca pravne pomoći, među treniranima su se našli predstavnici svih ključnih aktera u suzbijanju ove pojave. Treneri (Natalija Šolić, Dejan Milenković, Milan Antonijević, Lena Pelić) su, na primeru strateškog slučaja V.A.M. koji je YUCOM dobio pred Evropskim sudom za ljudska prava, predočavali prisutnima situacije nepostupanja organa koje mogu dovesti do neopravdanog odlaganja suđenja. Nepostojanje

adekvatnog efikasnog, pre svega pravovremenog mehanizma kažnjavanja nedozvoljenih radnji, predstavlja pogodno tle za širenje zabranjenih ponašanja - kakvo je i nasilje u porodici. Nevladine organizacije, u tom smislu, se zalažu za uspostavljanje koordinirane akcije državnih organa kao osnove mehanizma zaštite od ove vrste nasilja. Spajajući predstavnike sudske vlasti iz Valjeva (sudije krivičnog odeljenja), poznatih po tome što se u obrazloženjima pojedinih presuda pozivaju direktno na presude Evropskog suda za ljudska prava, predstavnike Centra za socijalni rad iz Sombora (poznatom po najefikasnijem modelu zaštite od nasilja u porodici), pripadnike policije, i predstavnike nevladinih organizacija, YUCOM je stvorio ambijent za razmenu pozitivnih iskustava proizašlih iz aktivnosti usmerenih na suzbijanju nasilja u porodici. Vodilje u razmeni iskustava bili su postavljeni standardi koji su opisani u Priručniku.

Pored definisanih problema, koje će pojedine nevladine organizacije kao argumente koristiti u lobiranju za promenu zakona⁷, na treningu su izneti primeri prakse pozitivnog postupanja državnih organa.

Primer dobre prakse: SLUČAJ B. M.

Zastupnici: Advokati nevladine organizacije Žene za mir

Presudom Opštinskog suda u Leskovcu (sudija Dejan Stamenković) od 03.05.2007. godine, S.K. je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela nasilja u porodici, i izrečena mu je uslovna osuda, tako što mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od tri meseca, koja se ne izvršava ukoliko okrivljeni u roku od jedne godine od pravnosnažnosti presude ne učini novo krivično delo.

Činjenično stanje: Opštinski javni tužilac u Leskovcu podneo je optužni predlog protiv okr. S.K (vanbračnog supruga oštećene B.M.) 14.02.2006. godine, zbog krivičnog dela nasilje u porodici. Optužni predlog bio je baziran na tvrdnjama oštećene B.M. da je S.K. nju psihički maltretirao, tako što joj je zabranjivao izlaske iz kuće, branio da u kuću dolaze njeni roditelji i prijatelji, izbacivao van kuće, pljuvao je, ujedao za obraz, grebao i svojom glavom udario u glavu. Neposrednih svedoka psihičkog nasilja nije bilo, ali ni spoljnih vidljivih tragova fizičkog nasilja. Ipak, B.M. je obavestila roditelje o postupanju svog vanbračnog supruga, i njen otac se obratio

⁷ Ovaj trening predstavlja još jedan u nizu kojem su prisustvovalle predstavnice Autonomnog ženskog centra-Beograd, koje su, zajedno sa Ženskim istraživačkim centrom-Niš, uputile predloge i preporuke Ministarstvu pravde za poboljšanje postojećeg sistema pravne zaštite od nasilja u porodici. Predlozi i preporuke grupisane su u 3 dela u zavisnosti od toga da li su iz domena krivičnog ili porodičnog prava ili su opšteg karaktera. U obrazloženju se sastavljači predloga pozivaju pre svega na međunarodne standarde i na praksu sudova, kao i odgovore anketiranih profesionalaca o potrebama izmena postojećeg zakonodavnog okvira u ovoj oblasti.

Centru za socijalni rad. Sama B.M. se obratila nevladinoj organizaciji Žene za mir (Ženski centar). B.M. je potom, od strane Centra za socijalni rad, bila upućena u Prihvatište za žene i decu žrtve nasilja u porodici, jer je stručni tim ocenio da je oštećena dosta zatvorena i nepoverljiva i uplašena.

* * *

„U toku postupka je saslušan veći broj svedoka, odnosno pročitani su iskazi više svedoka sa prethodnog glavnog pretresa, kako svedoka koje je predložio okrivljeni, tako i svedoka koje je predložila oštećena. Gotovo svi svedoci su praktično imali posredna saznanja, odnosno znali su samo ono što su čuli od oštećene ili od okrivljenog, a radi se o svedocima koji su u dobrim ili rodbinskim odnosima sa jednom od suprotstavljenih strana. Međutim, i pisane isprave u koje je sud izvršio uvid potvrđuju u većem delu navode oštećene, pa kako je gotovo uobičajena pojava da se radnje koje se stavljaju na teret okrivljenom vrše bez prisustva drugih lica i ne javno, sud je, pre svega, prihvatio iskaz oštećene, imajući u vidu da je bila dosledna prilikom više saslušanja i da nakon prekida zajednice života i u situaciji kad su razrešeni lični odnosi pred sudom između nje i okrivljenog, više nije imala razloga da bez osnova i razloga tereti okrivljenog.“

* * *

Činjenice da se oštećena obraćala nevladinim organizacijama i Centru za socijalni rad za pomoć, sud je pri oceni dokaza uzeo kao ključne, čime je pokazano poverenje suda u ocenu nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava žena. S obzirom na edukaciju koju predstavnici nevladinih organizacija prolaze o pojavnim oblicima nasilja u porodici, sudovi bi pri oceni da li je bilo nasilja ili ne, trebali uzimati i mišljenje relevantnih nevladinih organizacija u obzir.

**PROMOCIJA MEĐUNARODNIH STANDARDA
U OBLASTI LJUDSKIH PRAVA**
kojim se država mora voditi u svojim aktivnostima

- ❖ Predstavnici Komiteta pravnika za ljudska prava svečano su uručili **kancelariji Poverenika za informacije od javnog značaja** Priručnik za praktičnu primenu međunarodnih instrumenata, kako na srpskom tako i na romskom jeziku. Poverenik je pozdravio izradu ovakve vrste priručnika koja na sažet način prikazuje standarde koje predstavnici državne uprave, izvršne vlasti i sudske uprave moraju poštovati u svom radu. Istovremeno je pokazao zadovoljstvo što je oblast slobode pristupa informacijama obrađena u priručniku kao i što je priručnik preveden na romski jezik.

- ❖ **Centru za socijalni rad u Somboru** dostavljen je Priručnik za praktičnu primenu međunarodnih instrumenata, kako na srpskom tako i na romskom jeziku. Centar za socijalni rad-Sombor radi na osnovu modela koji se pokazao kao najefikasniji za suzbijanje nasilja u porodici. S obzirom da postoji tendencija da, u skorijoj budućnosti, ostali centri za socijalni rad u Srbiji preuzmu *somborski model*, YUCOM je predstavnike Centra za socijalni rad uključio u trenirane osobe, kako bi se u međusobnoj interakciji sa pružaocima pravne pomoći u oblasti nasilja u porodici, još više senzibilisali po ovom osetljivom pitanju. Time će njihov rad biti unapređen, ali i budući rad pravnika zaposlenih u centrima za socijalni rad koji budu preuzeli *Somborski model*.

- ❖ **Predsedniku Opštinskog suda u Valjevu** uručen je Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata. Stav YUCOM-a je da se o obaveznosti direktne primene međunarodnih standarda sudije moraju edukovati, i da standardi koji su obrađeni u Priručniku moraju biti poštovani bez obzira da li je država preduzela korake da promeni zakonodavstvo u skladu sa preporukama Saveta Evrope ili standardima koje proizilaze iz presuda Evropskog suda za ljudska prava. Naime, preporuke i presude Evropskog suda za ljudska prava su te kojima se sudovi u praksi trebaju rukovoditi kako bi uspešno poštovali ljudska prava.

- ❖ **Predstavnici SUP-a Valjevo** pozvani su da prisustvuju treninzima u oblasti nasilja u porodici i pravu na pravično suđenje. Na treningu su imali prilike da se upoznaju o značaju svoje uloge u ostvarenju prava na suđenje u razumnom roku, kao dela prava na pravično suđenje, putem doslednog sprovođenja odredbi o prinudnom dovođenju okrivljenih lica i svedoka u sud. Predstavnici policije su zajedno sa advokatima i sudskim organima pojašnjavali svoje nadležnosti, i formulisali moguće modele ponašanja policije koje bi doprinieli ostvarenju standarda u oblasti zabrane nasilja u porodici.

- ❖ **Nezavisnom društvu novinara Vojvodine** poklonjen je priručnik, u cilju da se izvrši deseminacija novinarima kako bi imali priliku da se upoznaju sa svojim ulogama i obavezama u pogledu poštovanja zabrane govora mržnje, s obzirom da je zaključak održanih debata da je pravna pomoć u oblasti govora mržnje najefikasnija upravo na preventivnom nivou, kroz stalno isticanje obaveza medijskih kuća koje proizilaze iz Preporuka Saveta Evrope, kao što je Preporuka br. R (97) Saveta Evrope državama članicama o medijima i promovisanju kulture tolerancije.

Predstavnici YUCOM-a uručuju polaznicima Pravne klinike- Niš Priručnik za primenu međunarodnih instrumenata

- ❖ **Pravnoj klinici u Nišu** poklonjeno 100 primeraka Priručnika za praktičnu primenu međunarodnih instrumenata na srpskom jeziku i 50 primeraka na romskom jeziku. Polaznici Pravne klinike u Nišu imaju priliku da se svakodnevno služe ovim priručnikom. Priručnik za praktičnu primenu međunarodnih instrumenata na sažet način iskazuje međunarodne standarde na koje se, pri pružanju pravne pomoći građanima koji imaju zahteve u odnosu na državu, pružaoci pomoći mogu pozivati. Na zadovoljstvo YUCOM-a i osnivača Pravne klinike - prof. dr Nevene Petrušić i dr Miomirke Kostić, izabrani polaznici Pravne klinike imali su priliku da se

na dvodnevnom treningu održanim u Medija centru-Niš, u organizaciji YUCOM-a, upoznaju sa načinom korišćenja ovog Priručnika.

- ❖ Predstavnici YUCOM-a sastali su se sa Miroslavom Vasinom, **Pokrajinskim sekretarom za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova** u prostorijama Izvršnog veća AP Vojvodine. Povod sastanka bila je želja Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova da se objavi drugo izdanje Priručnika za primenu međunarodnih instrumenata pod pokroviteljstvom Sekretarijata. Sekretarijat je ocenio da Priručnik predstavlja pogodan instrument za sprovođenje njihovih nadležnosti u oblasti edukacije, pre svega, o problemu nasilja u porodici. Priručnik treba da bude distribuiran pokrajinskim organima, organima lokalne samouprave, i sudovima na teritoriji Vojvodine. Na sastanku je dogovoreno da se drugo izdanje Priručnika štampa i pod pokroviteljstvom resornog sekretarijata za evropske integracije.

Misalia kotar šukar praks:

**BITHAGARUTNO
SEKTORI
DŽENE SAVE DENA
JURIDIKAKO AŽUTIPE
thaj istemalkeribe
strateško arakhibe sar
instrumenti vaš arakhibe
manušikkane hakaja**

**Gatisardja
Katarina Jozić**

MISALIA
KOTAR ŠUKAR PRAKSA

**BITHAGARUTNO SEKTORI
- DŽENE SAVE DENA JURIDIKAKO AŽUTPE -**

THAJ ISTEMALKERIBE STRATEŠKO ARAKHIBE
SAR INSTRMENTI VAŠARAKHIBE MANUŠIKANE HAKAJA

Gatisardja: Katarina Jozić
Nakhavdja: Toni Bislimi

Beograd • 2008

Misalia kotar šukar praks: BITHAGARUTNO SEKTORI – DŽENE SAVE DENA JURIDIKAKO
AŽUTIPE-
thaj istemalkeribe strateško arakhibe sar instrumenti vaš arakhibe manušikkane hakaja

Editori

Komitet juridikake dženengo vaš manušikane hakaja
(YUCOM)

Svetogorska 17, Beogradi

Tel: 011 33-44-425; Faks 011 33-44-235

e-mail: yucomoffice@gmail.com

www.yucom.org.yu

Vaš editori

Biljana Kovačević – Vučo

Redaktori

Mr Dejan Milenković

Gatisardja

Katarina Jozić

Nakhavdja

Toni Bislimi

Numeri e kopijengro

1000 exampria

ISBN

Štampa

Dosije, Beograd

© Komitet juridikake dženengo vaš manušikane hakaja

Buti pedi akaja publikacija thaj olako stampibe ažutindja
Kanadiaki agencija vaš maškarthemutno barjaripe

TELJARIFE

Anglomothovdipe	5
Rezultati rodipasko kotarkapacitetia BTO vaš devibe juridikako ažutipe	6
Legarutno vaš istemalkeribe maškarmhemjutne instrumentia	19
Kotar edukacij prekalo pačavibe standardia	20
Strateško arakhibe ano umal bimukibe bikamibasko vakeribe	27
Strateško arakhibe ano umal tromalo vakeribe	30
Strateško arakhibe ano umal pedozoralipe ani familija	32
Promocija maškarmhemutne standardija	34

ANGLOMOTHOVIBE

Publikacija *Umalija kotar šukar praksa: BITHAGARUTNO SEKTORI – DŽENE SAVE DENA JURIDIKAKO AŽUTIPE – thaj istemalkeribe strateško arakhibe sar instrumenti vaš arakhibe manuškane hakaja* ulo sar rezultati kotar realizacija projekti¹“Zoralilpe kapaciteti bithagarutne organizacijengo vaš istemalkeribe maškarmutne standardija ani umal manuškane hakaja”. Angluno reso kotar projekti sine zoralilpe kapaciteti bithagarutne sektoresko te siole influenza pedo leibe poloko, transparentno thaj efikasno krisipasko sistemi ano reso pačavibe demokratikano barvalipe thaj arakhibe thagaripasko hakaj. Ano jekha jekh vakhti manglape odova te anavel vaš senzibilacija manuškaniengi vaš arakhibe jekhipi kotar murša thaj djuvlja thaj margilizuime grupe.

Realizacija projekteski lelape rodipa kotar kapacitetia bithagarutne organizacije

- ❖ godi thaj pendjaribe akanutne maškarmutne standardija ano umal manuškane hakaja thaj maškarmutne mehanizmia arakhibe manuškane hakaja;
- ❖ te den juridikako ažutipe ano rami e maškarmutne standardenca;
- ❖ te dikhljaren gendja kotar situacija vaš manuškane hakaja;
- ❖ te den dumo (te lobirinen) vaš istemalkeribe manuškane hakaja ano rami e maškarmutne standardenca.

Rodipe dendja informacije kotar:

- ❖ bufljardi koncentracija bithagarutne organizacije save dena juridikako ažutipe ani Srbija;
- ❖ kotar niveli kapacitetia bithagarutne organizacijengo te den juridikako ažutipe thaj te arakhen manuškane hakaja ano rami e maškarmutne standardenca;
- ❖ kotar specifikane mangipa save isi ano disave Srbijake umalia pedo dikhiba ani olengi populacioni struktura, niveli ekonomikano barjaripe, majbut phagipe manuškane hakaja; thaj
- ❖ šukar/bilaći praksa pedo dikhibe pačavibe manuškane hakaja ano avera umalia ani Srbija

¹ Projekti sito realizuimo ano vakhti kotar 2007.berš dži o aprili 2008. beršeste, ani teritorija Srbija bi Kosova.

**SUMIRUIME DJEVAPIA BITHAGARUTNE ORGANIZACIJENGO
SAVE KERENA BUTI BILOVESKO JURIDIKAKA AŽUTIPA,
ANO PUČIBE YUCOM-ESKO**

(pedo fundo fokus grupaki diskusia thaj pherde djevapiba)

**1. i 2. SA PUČLJARDE ORGANIZACIJENGE DEVIBE BILOVESKOO JURIDIKAKO AŽUTIPE SITO
JEKH KOTOR NEKOBOR AKTIVNOSTIA, A UZO DEVIBE BILOVESKO JURIDIKAKO AŽUTIPE
PUČLJARDE ORGANIZACIJE KERENA PANA:**

1. Praxis – Beograd: Devibe bilovesko juridikako ažutipe, inforimišibe thaj devibe šukar lafi, sar ini prekalo servisesko vakeribe ini organizuiba kampanja vazdipe godi, Praxis dikhela te: del šajipe tradima populacijake leibe dokumentia save sito manginutne vaš leibe fundone manuškane hakaja thaj agorisardo reso, intergracija jase iranibe, arakhibe hakaja tradima populacijake ani bijami phuv save sito vaš: leibe mangin ani ple vasta, arakhibe hakaja, leibe love vaš istemalkeribe olengiri mangin, bešipasko arakhibe, penzia thaj aver; arakhibe hakaja tradima populacijake ani tradimeski phuv save siton: našutno thaj tradimo statusi, sasljarijasko thaj socijalno arakhibe, buti, penzija, edukacija thaj aver, arakhibe hakaja kotar viktimia seksualno thaj muškano-djuvljikano disavo pedozoralipe maškar tradimi populacija; anavela cidipe sistemsko barijere save činavena tradimeski populacija ano realizuibe fundone manuškane hakaja; anavela lačaribe kvaliteti dživdipasko, tiknjaribe čorolipe thaj niveli socijalno uškavibe tradima populacijake; senzivišini thaj eduini džene ano raštrake organia, juridikake studentia thaj bufljardi publika kotar problemia savea dikhelape tradimi populacija.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Edukacija vaš avera uškavde kategorije (IT, anglikani čhib, dživdipaske ažutipa, ekonomia), psihološko devibe lafi, psihijatrijska thaj medicinsko dikhibe vaš viktimia kotar tortura, ekspertske centri vaš HIV thaj mentalno sastipe, prmibe infomracije kotar maškaribe e BTO thaj komune ano Kosovo thaj distribucija prekalo web sajt, skencijako rodipe thaj multidisciplinarne studie.

3. CHRIS Negotin: Uzo devibe juridikako ažutipe, amen kera ini rodipe ano umal pašljoibe e invaliditea thaj e Romengo, arakha procesia diskriminacia, kera monitorig kotar krisipaske procesia opipe potikneder kotar dešuofto berš.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Vojvođansko centri vaš manuškane hakaja kerela buti ini arakhibe hakaja vaš nacionalne minoritetia, (monitoring, edukacija vaš džene nacionalne minoritetenge pedo Evropake standardi vaš arakhibe hakaja nacionalne minoritetia), rodipe pašljoibe e dženengo e invaliditeta thaj Roma ini dur.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Medijske aktivnostia; Promocia hakaja thaj pašljoibe e djuvljengo thaj e čhavengo (SOS telefoni), Demokratizacija amalipaski

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Šerutnipe vaš manuškane hakaja Valjevo uzo devibe juridikako ažutipe ano rami Mreža Šerutnipaski vaš manuškane hakaja ani Srbija (CHRIS), kerela buti ini ano barjaripe civilno amalipe maškar afirmacija thaj mangipe maškarsektorsko maškaribe, monitorig thaj raporti kotar situacija manuškane hakaja tiknjeberšenge čhavage ano zavodia izolacijake, sar ini avera aktivnostenca save anavena dži o anglunipe thagaripe hakaja thaj demokratija ani Srbija.

3. SAR DELAPE BILOVSKO JURIDIKAKO AŽUTIPE

Sar trubul mothavdje sa organizacije na numa Vranje. *Bičaljipe ano avera BTO, organizacije thaj institucije* mothavdje sa organizacije na numa Vranje. *Hramibe ljila, teloljila relevantna orgazizacijenge, institucijenge-Devibe dumo thaj edukacija dezutnenge-* akava mothavdja numa Šerutnipe vaš manuškane hakaja.

4. BTO SAVE DENA BILOVESKO JURIDIKAKO AŽUTIPE

ODOVA KERENA ANO AKALA UMALIA:

1. Praxis – Beograd: Ano umal statusno thaj mangineske hakaja, sar ini ano umal pedozoralipe ani familija.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: socijalno hakaj thaj saslaribasko arakhibe, manginesko hakaja, statusna pućiba, bućako hakaj (čalavdipa hakaja pedi penzija, kotar umal bešipaske hakaja, probleima kotar devibe ljila (bijanipaske ljila, raštrako ljil, prandipaske ljila, meribaske ljila, bućarnipasko pustik) kotar nevo registruibe ani pustik raštrenge RH, juridikako ažutipe ano umal lačaribe ano mareba rumime khera, ažutipe kotar legaripe familijako procesi).

3. CHRIS Negotin: Amare kancelarije istemalkerena juridikaki kvalifikacija phagipe manuškane hakaja savi dela Evropaki konvencija vaš arakhibe manuškane hakaja.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: hakaj ano privatibe thaj familijako džvidipe, hakaj ano djivdipe thaj sastipe, hakaj pedo tromalipe kotar mariba thaj hakaj pedo trupesko integriteti, hakaj pedo tromalipe thaj siguripe, hakaj pedo šukar thaj fer krisipe thaj tromalipe pedo krisia, hakaj pedo tromalip kotar phanibe, hakaj pedo tromalo gndipe, godi thaj religia, hakaj pedo tromalo vakeribe, hakaj pedo tromalo khedipe thaj amalipe, hakaj kotar bućarne relacije, bimukhipe diskriminacija, problemia e našutnenca, hakaj pedi mangin, hakah pedo sikljovibe, hakaj pedo alorasrube.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Ano sa umalia čalavdipe manuškane hakaja, a prioriteti siton pedozoralipe ani familija, tortura thaj avera forme raštrake represije, diskriminacije, marketi e manušenca, hakaj pedo fer krisipe...

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Ano ljil amenge sito dendo juridikaki kvalifikacija Mreža CHRIS ano save siton umalia čalavdipa manuškane hakaja vaš save Mreža CHRIS dela juridikako ažutipe. Juridikaki kvalifikacija sito ano rami e Evropaka konvencija kotar manuškane hakaja.

5. BTO SAVE DENA JURIDIKAKO AŽUTIPE SIOLEN MAŠKARIBE E BUT RAŠTRAKE INSTITUCIJENCA

1. Praxis – Beograd: Ani Srbija majbut komunicira e matična služba ani mesmer thaj centralno Srbia save legarene matična pustika cidime kotar Kosova, krisia, Ministriba vaš raštraki direkcia thaj lokalno korkorodirekcia, Komeserijatea vaš našutne ini dur. Ani Kosova majbut komunicirira e UNMIK-ea Resori juridikako, Direkcia vaš bešipasko thaj mangineska pućiba, Kosovaka manginaka agencija, kancelarija Ombudsmaneski, UNMIK-eski kancelaraja vaš iranibe. Ani Hrvatska majbute komunicirina e krisenca, matična služba, Ministriba dorjaneski, turizmi, barjaripa, kancelarija Ombudsmaneski.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Komunako centri vaš socijalni buti, Maškarutni služba thaj regionalne umalia HZMO/RH, Regionalne kancelarija vaš iranibe thaj lačaribe/Ministribe dorjanesko, turizmi thaj barjaripe/RH, PIO BthajH, PIO R SRBIA, Komunako pačavibe vaš našutne.

3. CHRIS Negotin: Krisia (komunako thaj regionalno, komunaki direkcia, Centri vaš socijalno buti, konzulatia avrijalphuvjenge raštrenge, ministribe Republika Srbia...

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Kraninako ombudsmani, SUP Novi Sad, Centri vaš socijalno buti.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: CSR, policija, ministriba thaj avera institucije...

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: juridipe, policija, davijutnipe, lokalni korkorodirekcija, Centri vaš socijalno buti.

6. DEVIBE NOTA MAŠKARIBASKI E RAŠTRAKE INSTITUCIJENCA (KOTAR 1 DŽI 5).

Ano prosek maškaribaske dendjape nota e trojka. Konkretno, CHRIS kotar maškaripe dendja nota duj², e trojka maškaripe dendje nota: Praxis – Beograd, IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd, Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje thaj Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo, dži kaj Vojvođansko centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad vaš maškaripe dendja nota štar.

7. MAJBARE PROBLEMIA SAVE AVENA ANI REALIZACIJA MANUŠIKANE HAKAJA?

1. Praxis – Beograd: Majleparde problemia siton systemska barijere, bijekhutki praksa ano legaripe direktijake thaj krisipaske procesia, biefikasnibe ani realizacija rodipaski, nanibe informacije, biadekvatno kanunesko rami, leibe telokanuneske aktia (save nikuri na ikaljenape), nanibe senzitivibe ko raštrake organia, nanibe jekh škar mangipe ini dur.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Bisigatipe ano reslibe problemia našutnenga familijenge anglo raštrake institucije, sar ini krisia, diskriminatorski relacija organengo Republika Hrvatskake anglo pere raštrake džene, akana našutne ani RS thaj nanibe efektivno maškaripe maškar srbikane thaj hrvatska organia, kvalitetno thaj ano vakhti manginutne informacije, tromalo hakaja.

3. CHRIS Negotin: Odova siton majbut bisigaripe krisipasko, „bivakeribe“ administracijako, korupcija, teluno niveli gndipasko kotar manuškane hakaja e dizutnengo.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Majbaro problemi sito buti e krisipaske organengo thaj SUP-eski thaj tikno niveli informišibasko e dizutnengo kotar mehanizmi arakhibe pere hakaja.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Bipendžaripe manuškane hakaja, sar kotar dizutne, adjahar ini kotar disave džene save kerena butu ano raštrake institucije thaj organizacije.

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Majbare problemi šaj te indetifikuinenpe maškar na baro istemalke ribe kherutne kanunia. Uzo odova, raštrake butikerdutne džene nane but senzibilīšime vaš umal manuškane hakaja. Majbut sito buti kotar problemia „navakeribe direktijako“ bipačavibe kanuneske rokia vaš anavibe reso ano direktijijake procesia ano save ini ano angluno than siton ministriba sar mi sar dujtonivelesko thaj referentne organia manglape te oven misal averipaske ini pedo kanuni formirimo keribe.

8. GENDO E DŽENENGO SAVE RODINDJE JURIDIKAKO AŽUTIPE ANO NAKHLO BERŠ

(dikh djevapi telje)

9. GENDO E DJENENGO SAVE ANO NAKHLO BERŠ LELJE JURIDIKAKO AŽUTIPE

Sito jekhutno kotar džene save rodindje bilovesko juridikako ažutipe, e dženenca save odova ažutipe lelje. Ikljola kaj ažutipe lelje savore kola rodindje.

Gendja save dendje BTO siton aver tane. Pedo baripe ulavenape okola save mothavdje duj beogradeske organizacije. Adjahar Praxis – Beograd mothavi kaj vaš palune šov masek gendo kotar 4800 rodime thaj dende ažutipa, a vaš berš dive – 7600. Ikljola, pedo misal, kaj akaja organizacija kana

² CHRIS Negotin, Kotar maškaripe e raštrake institucijenca: “Ano akava pučaribasko ljlil, maškaripe maškar amen sar BTO thaj lokalne organia thagaripaske thaj raštrake institucije dendjum nota duj. Numa, sito dikhljardo kaj raštrake institucija amenca siolen maškaripe hari pošukar ze komunake. Sasutne gndipe kaj panda siton phandle vaš dizutne, thaj ini vaš bithagarutne organizacije. Isi situacije kaj butikerdutne ano akala institucije na šundje vaš Kanunu kotar tromalo dikhibe informacije kotar publikako semnibe, ini vaš buti Djevaptune djenesko vaš informacija, Rodoljub Šabić, adjahar kaj plo eventualno djevapibe pedo amaro rodipe te ava dži disavi informacija, dikhljarena pravibe disavo raštrako garavibe. Te na vakera sasutnolelino gndipe kaj amen inam avrijalutne pokinibaske džene thaj špijunia. Numa, isi kaj daj jekh kotar raštrake butikerdutne isilje ašunibe vaš amari buti thaj amaro mangipe te o niveli realizuibe manuškane hakaja anelape dži jekh lelino niveli.”

dikhelape sakova dive ano palune šov masek dendja ažutipe vaš 26 džene! – Hari potikne gendja mothavi IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: 1052 ano palune šov masek, jase 1700 ano palune berš dive. Avera organizacije mothavena but potikne gendja, maškar 53 thaj 113 vaš kvaš berš thaj maškar 108 thaj 227 vaš berš dive, a odova sito jekha jekh ano genda save mothavi CHRIS vaš pere organizacije – 558 vaš kvaš berš thaj 952 vaš berš dive.

10. GENDO PURANE THAJ GENDO NEVE PROCESIA MAŠKAR AKANUTNE AKTIVNA PROCESIA

(Purane procesia – leline poangle 31.12.2006; neve procesia – leline palo 01.01.2007)

Ini akate dikhamen e bare averipa ano gendja. Praxis – Beograd mothavi 1292 purane thaj 3153 neve procesia, a CHRIS 44 purane thaj 9 neve. Šaj sito interesantno kaj CHRIS Negotin thaj Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja, Novi Sad – mothavi kaj naneljen neve procesia.

11. GENDO EVIDENTIRIME PROCESIA PHAGIPA MANUŠIKANE HAKAJA ANO BERŠESKO NIVELI?

Praxis – Beograd mothavi „Na kera evidencija phagipe manuškane hakaja, već daja juridikako ažutipe tradima populacijake ano procesia kana manglape te realizuinen pere hakaja, ano rami ini okola procesia ano save odola hakaja čalavde“.

Šerutnipe vaš manuškane hakaja Valjevo evidentirindja 10 procesia, CHRIS Negotin 120, a Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja kotar Novi Sad – 159 procesia.

12. PRMIBA ANO TIP THAJ LEPARIBE PHAGIPE MANUŠIKANE HAKAJA

1. Praxis – Beograd: Sito dikhljardo disavo anglunipe ani realizacija organengi direktijaki ano procesia registruibe semne faktia ano djevaptune registre (ano misal, matična pustika), adjahar kaj čekatune organia direktijake legarenape kanuneske rokenca thaj avera formenca vaš reslibe pedo dendo rodipe. Asavko anglunipe sito rezultati leparno publikako mothovibe thaj keribe presia pedo čekatune organja deviba eroibe sebepi „bivakeribe administracija“ thaj istemalkeribe avera pravde juridikake šajipa.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Va. jekh kotor thaj leparibe phagipe fundone manuškane hakaja ano umal keribe juridikako servisi IAN ano palune 4-5 berša dikhljardo prmindjape. Odova poulavdo (ini odova ano pozitivno) relacijae pedo leibe hakaja thaj realizuibe fundone manuškane hakaja ani BthajH. Dikhime misalia siton iranibe mangin thaj bešipasko hakaj ani BthajH. Ani RH odova kerelape podur pohari ini uzo baro zoralipe ano sa umalia juridikako arihipe. Anglunipe našti te generalizuinenpe, soske isi e disave istitucijenca pošukar jase bipherdo šukar maškaribe. Odova sito vaš matične kancelarije thaj partnerska organizacije kotar jekh rig, savenca isiamen šukar komunikacija thaj direktijake ini krisipaske organja save stopirinena anglunipe ani realizacija hakaja, kotar aver rig. Ano Kosovo ine amen but kontaktia, numa ini odote atoska majbaro problemi sito reslibe statusna pučiba, dokumentia thaj leibe hakaja, sar ini leibe komunikacija pedo pučibe hakaja kotar butipaski relacija thaj mangineske hakaja.

3. CHRIS Negotin: Va, ano leibe bičako, sine pobut procesi policijsko tortura, akana majbut manuša akharena sebepi problemi kotar bilaće relacija ani buti.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Prmiba tane kaj o manuša pozoralje te roden drom sar te arakhen disavo kotar phago manuškano hakaj.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Majbut avelape dži o phagipe dženo 6 Evropaka konvencijako kotar manuškane hakaja (hakaj pedo fer krisipe thaj krisipe ano šužo rok). Verefikuibe akala lafeske sito ini informacija kaj paše 95% angloprocesi save dendjepe kotar Srbija Evaropaka kriseske vaš manuškane hakaja ano Strazbur sito formirime pedo čalavdipe akava hakaj. Ano vakhti kana Mreža CHRIS lela te del juridikako ažutipe majbut sine procesia policijsko tortura thaj procesia kotar jekha jekh reralcije ani buti.

13. SPECIKANE PROBLEMIJA PHANDE VAŠ REGION ANO SAVE KERENA BTO

1. Praxis – Beograd:

Problemia save amen dikhame siton phande vaš disavi populacija specifikani vaš akava regioni (našutne thaj tradime džene) savi sito manginutno juridikako ažutipe. Problemi savenca Praxis majbut dikhelape siton pučiba bihačaribe juridikako identiteti interno tradime dženegro kotar Kosovo (majbut Roma thaj Aškalije) thaj bipherdo mangipe te akava problemi reselpe pofleksibilne istemalkeriba avdivesutne juridikake mehanizmea jase leibe neve. Bireslo statusno pučibe akava tipi (savo sito majbut kotar dženo 8 Evropaka konvencijako) na dela šajipe vaš realizacija prktikano sa avera manuškane hakaja garantuime kherutne thaj obligacione maškardhemutne kanunipa. Uzo odova, problemi sito ini leibe manginesko hakajengo ano Kosovo.

2. IAN Maškardhemutni mreža ažutipaski – Beograd: Specifikane problemia arakhenape ani sfera direktijako hakaj (statusna pučiba, raštrako ljil, penzia, saslaribasko siguripe phandlo vaš našaljibe statusi), thaj ani sfera mangineske hakaja, (iranibe, lačaribe, bešibe), a ini adjahar ani sfera religiakai thaj politikaki diskriminacija. Vaš istemalkerdutne save siton vaš integracija ani R Srbija, čorolipe, khuvibe pi buti thaj bešipasko pučibe siton ulavdo aktuelne teme.

3. CHRIS Negotin: Longo vakhti lundjaripe krisipaske procesia, bipačavibe dizutnengo ano lokalne advokatia...

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Majbut manuša avena sebepi pedozoralipe ani familija, čalavdipe hakaja pedo privatnost thaj familijako dživdipe sar ini sebepi čalavdipe hakaja pedo fer krisipe.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Pedo dikhibe ano jekha jekh vakhti nakle beršeste alope dži o baripe gendo manušengo vaš paše 50%. Numa baripe gendo e manušengo na alope dži o semno prmibe ano karakteri problemesko sebepi o manuša avena, adjahar ini dur majbaro gendo e manušengo rodela vakeribe Evropaka kriseske vaš manuškane hakaja dži kaj hari potikno gendo isilje problemi phandli vaš relacijae ani buti thaj socijalno penziono sigurupe. Ini dur baro gendo manušengo e čalavdipa hakaja ano procesia anglo oranja direktijake, majbut repbulikane. Majbut sito problemi „bivakeribe direktijako“ bipačavibe kanuneske rokia vaš anavibe reso ano direktijake procesi ano save ini majangle disave ministriba sar mi sar dujtonivelesko thaj referentne organia manglape te oven sar misal kontar ini pedo kanuni formirimo keribe. Amen dikhljara kaj longovakhtesko ko agor ka lelpo republikano ombudsmani ka anavel lačaribe situacijako ano umali direktija ini kaj angluno efekti bučake akala institucijake našti te adžikernepe adjahar sigate. Okova so ini dur fundono problemi ano realizuibe thaj arakhibe manuškane hakaja situ biazurnipe mehanizmi olenga arakhibaske a angluno keribe buti krisengo. Ini kaj si šukar misalia ini dur nane. Ani ekspertski publika siton dikhljarde ini pozitivne efektia avile anglokrisia Evropaka kriseske vaš manuškane hakaja angluni opipe Srbia (majbut kana siti kotar čalavdipte dženo 6) numa ini nakhibe jekh roki vaš anavibe krisipatsko pratsav ini dur funfono problemi juridikako savo rodela sistematsko reslibe akala problematikake.

14. FUNDONE STRUKTURE KLIJENTENENGI

1. Praxis – Beograd: Klijentia siton našutne thaj tradime džene:

- ❖ Pol: 55% murša thaj 45% djuvlja.
- ❖ Phuripe: 21% dži 21 berš, 60% 21-59 berš thaj 19% prekalo 60 berš.
- ❖ Etnička grupa: Srba - 60%, Roma - 25%, Albancia - 2%, Hrvatia - 1% thaj avera – 12%,

2. IAN Maškardhemutni mreža ažutipaski – Beograd:

- ❖ Pol: murša 61% thaj djuvalj 39%.
- ❖ Phuripe: paše 50 berš

- ❖ Invalidipe: 20% (ko deš istemalkerdutne, duj siolen statusi invaliditno – penzioneri, thaj biarakhavde hronično nasvale, civilne viktimia marebaske, phandle džene, drabadime jase istemalkerdutne invalidnitake pedo fundo meribe dženoske kotar paši familija...)
- ❖ Sasutno gndipe kotra meterijalni pozicija: but čoroli populacija
- ❖ Skola: majstum Maškarutni
- ❖ Buti thaj socijalno statusi: buti ano lačaribe khera, buti ano kalo thaj buti ko privatnikia. But tikno gendo e manušengo kerela buti vaš savi agorisindja skola. But baro bibučake manuša, sa akala elementia sikavena pedo čorolipe thaj socijalni karta kotar marginalna grupa istemalkerdutnengi.

3. CHRIS Negotin: Ano vakhti kotar 01.01.dži ko 31.12.2006., khupatna ale 175 džene.

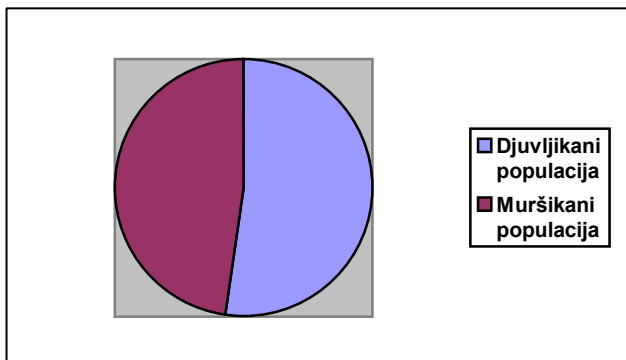
- ❖ Pol: 46% djuvlja thaj 54% murša.
- ❖ Edukacioni struktura: 40% SSS, 3% VSS, 6% VŠS, 33% OŠ i 18% ostalo.
- ❖ Bučarno statusi: 30% ki buti, 35% bizobuti, 11% penzioneria, 7% agroekonomikane džene thaj 17% avera.
- ❖ Nacionalni struktura: 63% Srba, 29% Vlaha, 2% Makedonca, 4% Roma i 2% Rumunja.
- ❖ Forma vakeribaski: 89% personalno, 10% telefona, 1% avera.

4. Vojvodinako centri vaš manušikane hakaja - Novi Sad:

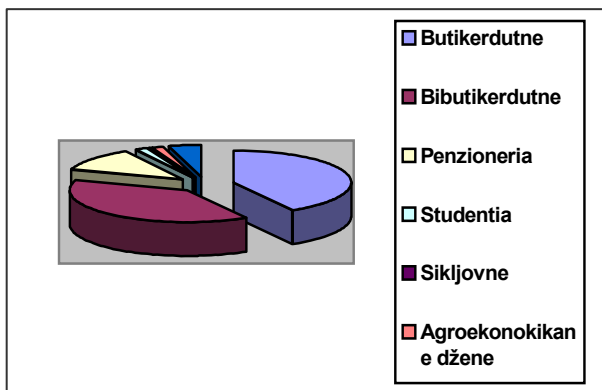
- ❖ Pol: murša 40%,djuvlja 60%.
- ❖ Phuripe: kotar 30 dži 50 berš - 50%, prekalo 50 berš - 50%.
- ❖ Etnikani grupa: Srbi - 80%, avera - 20%.
- ❖ Invalidipe: 2%.
- ❖ Sasutno gndipe kotar materijalni situacija: bilači mangineski situacija - 70%, šukar - 30%.
- ❖ Skola: SSS - 70%, VŠS -10%, VSS - 20%.

6. Šeutnipe vaš manušikane hakaja Valjevo: Ani tabela savi sitoj dendi arakhipe detaljno struktura manušengi save alje ano kancelarija Mreža CHRIS ano vakhti 01.01. – 31.12.2006. berš. Gendja vaš anglune 6 maseka akale beršeste momentalno kerenape.

TABELA detaljni struktura manušengi save alje ano kancelarije Mreže CHRIS vaš vakhti 01.01. – 31.12.2006.g

Polna struktura manušengi	
Djuvljikani populacija	497
Muršikani populacija	455
Edukuibaski struktura	
Bari stručna sprema	56
Uči stručna sprema	54
Maškarutni stručna sprema	331
Tikni stručna sprema	195
Bizi stručni sprema	5

15. INFROMIŠIMIBE E MANUŠENGO KOTAR KANUNESKE KANUNIA THAJ DROM VAŠ REALIZACIJA OLENGE HAKAJENGI:

Sa BTO phenena kaj o klientia nane šukar informišime.

16. MOTIVI VAKERIBASKO SAVENGE SITO MANGINUTNO JURIDIKAKO AŽUTIPE.

Sa pučljarde BTO verefikuinena kaj o klientia aveno olende soske sito bilovesko; sa numa na Vojvodjansko centri vaš manušikane hakaja, mothavena kaj o motivi odova so klientia „pobut pačavena amenge ze čekatune organenge“; sa na numa Šerutnipe vaš manušikane zakaja kotar Vranja mothavena kaj o klientia avena olende „sebepi pačiv kaj poefikasno ka agorisinen plo procesi“. Akaleske manglape te doperelpe ini odova kaj maškar motivia Šerutnipe vaš manušikan hakaja kotar Vranja lelja ini mangipe klientengo „te dikhljaren veke angažuiume advokate“ a Šerutnipe vaš manušikane hakaja Valjevo „bigatisaribe lokalne advokatengo te len procesi“.

17. JASE MI KLIJENTI SAVE RODINDJE TUMENDAR AŽUTIPE POANGLE VAKERDE E RAŠTRAKE ORGANENCA.

Praxis kotar Beograd, CHRIS kotar Negotin, Vojvodjansko centri vaš manušikane hakaja kotar Novi Sad thaj Šerutnipe vaš manušikane hakaja kotar Valjevo, verefikuinena kaj olenge klientia poangle dijekhvar vakerde raštrake ogranenca Beograd thaj Šerutnipaske vaš manušikane hakaja kotar Vranja phenena kaj o klientia poangle vakerde raštrake organenca. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski kotar Beograd thaj Šerutnipe vaš manušikane hakaja kotar

Sikljovne, Studentia	3
Avera	5
Bučako statusi manušengo	
Butikerdutne	313
Bibutikerdutne	288
Penzioneria	90
Studentia	11
Sikljovne	3
Agroekonomikane džene	12
Avera	34
Nacionalni struktura manušengi	
Srbini/Srpkinja	539
Bošnjak/Bošnjakinja	89
Rom/Romani	78
Bugarin/Bugarka	3
Hrvat/Hrvatica	7
Vlah/Vlahinja	51
Rumun/Rumunka	3
Mađar/Mađarica	10
Slovak/Slovakinja	3
Rusin/Rusinka	2
Albanac/Albanka	3
Makedonco	5
Crnogorac/Crnogorka	2
Neutralna	12
Avera	3
Forma vakeribaski e manušenca	
Personalno	661
Telefonea	268
E-mail	11
Ljil	9
Prekalo aver dženo	1
Sar o manuša šundja vaš CHRIS kancelarije	
Rekomandacija kotar avera	402
Mediji	149
Ljil kotar raštrake organia	131
Internet	19
Manuš veke sine ki Mreža CHRIS	19
Aver čhane	39

Vranja verefikuinena kaj o klientia pobut drom

**18. FORMA ALOSARIBASKI KLIJENTELE SAVI BTO ARAKHENA ANGLO
RAŠTRAKE ORGANIA PEDO DIKHIBA ANO RAMI SAVE AVENA
EGZESTIRIME KAPCITENCA THAJ RESURENCA?**

1. Praxis – Beograd: Amen da ažutipe sa našutnenge thaj tradime dženenge save avena amende vaš ažutipe te sine olengo problemi perela ano amaro mandati.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Arakhibe anglo krisia R Srbia kerelape numa vaš predi presia mobilisime našutne, viktimia tortura. (gendo sito ano rami pedo dikhibe kotar egzistirime love ano projekti).

3. CHRIS Negotin: Kriterijumi vaš alosaribe procesi vaš procesiribe sito jekh kotor čalavdo hakaj, kotar Mreža anela jekhutno gndipe.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad Alosaribe kerelape pedo fundo fakti kaj ano disavo procesi evidentno phagipe disavo manuškano hakaj.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Karakteristika korkore proceseski čalavdipe manuškane hakaja. Atoska sakoja kancelarijake manginutno jekhipe potbuter 50% kotar avera kancelarije, džanutne CHRIS-eske, vaš procesiribe disavo procesi anglo raštrake organia.

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Principi bućako Mreža CHRIS te sakova manuš savo rodela juridikako ažutipe lela disavo juridikako ažutipe (juridikaki informacija, juridikako šukar lafi, hramibe ljil jase arakhibe). Fundono kriterijumi vaš istemalkerdutne juridikaka ažutipaske Mreža CHRIS sito fakti kaj alo dži o čalavdipe disavo manuškanao hakaj manušesko prekali juridikaki kvalifikacija Mrež CHRIS (dokumenti šaj te dikhelpe). Juridikaki kvalifikacija Mreža CHRIS sito ani korelacija e manuškane hakajenca save siton definišime Evropake konvencija kotar manuškane hakaja thaj tromalipa.

19. DJANIBE KOTAR DJEVAPIBE RAŠTRAKE ORGANENGO VAŠ DISAVE PUČIBA:

Sa pučljarde BTO verefikuinena kaj o manuša siolen djanibe kotar djevaptune raštrake organia.

**20. KLIJENTESKO AVERIPE DJEVAPIBASKO RAŠTRAKE OGRANENGO THAJ BTO SEBEP
ARAKHIBE OLENGE HAKAJA**

Sa pučljarde BTO verefikuinena kaj o manuša čerena averipe kotar djevaptune raštrake organia thaj BTO sebepi olenge hakaja.

21. KO ANO RAMI TUMARA ORGANIZACIJAKE DELA JURIDIKAKO AŽUTIPE

Sa pučljarde organizacije mothavena advokatia sar džene save ano BTO dena juridikako ažutipe.

**22. JASE MI DŽENE SAVE DENA JURIDIKAKO AŽUTIPE NAKHLJE TRENING KOTAR UMAL
MANUŠIKANE HAKAJA? TE SINE, TE MOTHAVEN TIPI INSTITUCIJAKI SAVI ORGANIZUINDJA
TRENING THAJ UMAL SAVO SINE ANGLUNO ANO TRENINGI**

1. Praxis – Beograd: Disave džene save dena juridikako ažutipe nakhle treningi kotar umal manuškane hakaja, jase prekalo rndoono thaj/palodiplomske studie ano specijalizuime učeskolake institucije, jase maškar seminaria thaj treningia organizuime kotar kompetentne maškarthemutne organizacija thaj bithagarutno sektori ani Srbija thaj avrijalipe.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Advokatia IAN-eske but berša kera humanitarni, a poulavdo našutne juridika keriba ano avera kherutne jase avrijalutne BTO. Nakle siton baro gendo seminaria, butikerdutne thaj kursia kotar akava umal: juridikako ažutipe našutnengo, tradimengo, ano misal seminari savo organizuindja Helsinško šerutnipe ani Srbija, Holandsko helsinško šerutnipe thaj Interights kotar London – Trening advokatengo save siton angažuipe ano BTO vaš hramosaribe ljila evropaka kriseske ano Strazbur...

3. CHRIS Negotin: Djevapi pedo akava pučibe dendja amaro koordinatori vaš advokatia ano poro pučljardo lil. Odola sito gendja save siton vaš sasutni Mreža.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Pedo dikhibe kaj Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja sito dženuetni Mreža Chris (Mreža šerutnipaski vaš manuškane hakaja ani Sribija) advokatia konstantno edukuinenanpe ano umal manuškane hakaja. Majbut sito predmeti treningesko Evropaka konvencijake kotar manuškane hakaja. Organizatori treningesko sito Mreža Chris.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Va. Aver-aver kherutne thaj maškarmutne organizacije, sar ini raštrake institucije.

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Sa angažume džene ani Mreža CHRIS (advokatia, koordinatoria, tehnikane sekretaria) nakhlje thaj nakhena trening kotar umal arakhibe manuškane hakaja. Treningia organizuinenape ano rami rndone aktivnostia Mreža CHRIS, sar ini ano organizacije kherutne thaj maškarmutne organizacije.

Štar advokatia Mreža CHRIS (maškar save siton ini advokati CHRIS office Valjevo Saša Aleksić) siton pali edukacija kotar maškarmutne standadia vaš arakhibe manuškane hakaja savi organizuindja Mreža CHRIS ano nakhlo vakhti, nakhle ini Trening vaš leibe djanibe vaš procesia anglo Evropake krisia vaš manuškane hakaja ano Strazbur. Akava trening organizuindja vaš 20 advokatia kotar Srbia, 4 advokatia Mreža CHRIS siton pedo fundo personalne afinitetia, djanibe leline maškar plo sakovadiveski buti thaj maškar buti ani Mreža CHRIS, alosarde ani grupa advokatengi save ka oven len treningi vaš arakhibe anglo Evropako krsi vaš manuškane hakaja ano Strazburi thaj palo odova trening lele sertifikati. Organizatoria akale treningeske sine Netherlands Helsinki Committee, INTERIGHTS, Helsinki committee for Human rights in Serbia uz finansijsku podršku Netherlands Ministry of Foreign Affairs, Open society Institute (Budapest) i Council of Europe.

23. SAR SITO ANGAŽUIME ADVOKATIA SAVE ANO RAMI TUMARA ORGANIZACIJAKE DENA BILOVESKO JURIDIKAKO AŽUTIPE

Duj BTO kotar Beograd save dena bilovesko juridikako ažutipe angažuinena ano projektno fundo vaš disavo vakhti, a sa avera, „pedo mangipe kotar procesi dži procesi (pedo fundo kontrakti)“.

24. FORME ARAKHBIASKE DIKHIBASKE ANO UMALIA ANO SAVE KERENA BTO?

Sa BTO mothavdje duj droma: publikako arakhibe ano medije thaj internet prezentacija, sa na numa Praxis kotar Beogradi: direktni komunikacija e dizutnenca – tribine, publikake diskusie tha avera. Praxis pana mothavdja pana leibe kotor ano bešipa, konferencije, ekspertske bučarne grupe, sar ini ulavibe tematske raportia thaj mothaviba.

25. MAŠKARIBE E ORGANIZACIJENCA SAVE DENA BILOVESKO JURIDIKAKO AŽUTIPE

1. Praxis – Beograd: maškarmutne organizacije: MPDL, lokalna bithagarutne organizacije: Balkansko centri vaš migracije, Lingva, Fenomeni, Fond vaš humanitarno hakaj, CRP Vukovar thaj CRP Sisak, Komeserijati vaš našutne...

2. IAN Maškarmutni mreža ažutipaski – Beograd: Hrvatska: DOS, SDF, GOLJP, CRTA, OSCE. Bosna thaj Hercegovina: BOSPO, DJUVLJA B THAJ H, ŠERUTNIPE VAŠ MANUŠIKANE HAKAJA, OHR, MINISTRIBE VAŠ NAŠLE THAJ TRADIME DŽENE – SARAJEVO, OMBUDSMEN, UNHCR. Srbija: BTO SEKTORI (NSHC, SDF) KOMUNAKO PAČAVNO DŽENO VAŠ NAŠUTNE

3. CHRIS Negotin: Nane amen korespodencija.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: SOS telefoni vaš čhave thaj djuvlja viktimia pedozoralipaske ani familija, Biroi vaš devibe juridikako ažutipe (komunake servisia).

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Avera BTO, soske ni jekh raštraki institucija ano amaro regioni na dela bilovesko juridikako ažutipe e dizutnenge.

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Advokatsko komora Šabac, Servisi juridikaka ažutipaske komunake Valjevo, SOS telefoni vaš ažutipe viktimgenge pedozoralipaske ani familija.

26. TE SINE NANE TUMEN KORESPONDENCIJA, SOSKE?

3. CHRIS Negotin: Sebepi vaš akaja „bikorespodencija“ sito odova soske mi, ano umal Bor hem Zaječar, inam jekhutne save da juridikako ažutipe. Ano disave dizja ani vakerdi teritorija isi servisia juridikake ažutipaske, uzo themutne kancelarije prizidenteske e komunake, numa tikno gendo si čače aktivno. Kana lafi sito kotar juridikako ažutipe sar arakhibe anglo krisipaske thaj raštrake organia, amen inam jekhutni organizacija savi akate odova čerela.

27. KANUNIA SAVE MAJBUT LENAPE ANI BUTI OKOLA SAVE DENA JURIDIKAKO AŽUTIPE

1. Praxis – Beograd: *Kanuni Republika Srbijako:* Ačhimos Republika Srbijako, Kanuni kotar matične pustika, Kanuni kotar raštrako dženibe, Kanuni kotar republikane administrativna takse, Kanuni kotar sasutno direktijako procesi, Kanuni kotar parnično procesi, Kanuni kotar avrijalparnično procesi, Familijako kanuni, Kanuni kotar našutne, Kanuni kotar direktijake procesia, Kanuni kotar eksproprijacija ini dur, e djevaptune prmiba thaj pheriba thaj telokanuneske aktia. *Akanutno UNMIK-esko kanunu ano Kosovo:* kanunia save siton numav vaš hakaja ano Kosovo – Akti 1999/24, funkcionišibe/procedura angli Direkcija vaš bešipaske thaj mangineska pučiba (HPD) – Akti numero 1999/23 thaj 2000/60, Kosovaki mangineski agencija (KPA) – Akti 2006/50 (e Administrativna legariba numero 2007/5), KFOR-eski – Akti 2000/47, Konsilesko paneli vaš manuškane hakaja (ADHR) – Akti 2006/12, kosovako došalipasko thaj administrativno kanuni ini dur. *Kanunia Republika Hrvatskake:* Ačhimos Republika Hrvatskake, Kanuni kotar krisia, Kontrakti maškar ERJ thaj Hrvatska kotar socijalno siguripe, Kanuni kotar manginesko siguripe, Kanuni kotar konvalidacija, Kanuni kotar raštrako dženibe, Kanuni kotar renta vaš khera, Kanuni kotar lačaribe, Kanuni kotar umalia vaš ulavde raštrake semnibe ini dur.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Akti Kanunesko kotar raštrakodženibe, Haljovibe kotar socijalno siguripe R Srbija e RH thaj savko Haljovibe e BthajH, Kanuni kotar penzia thaj sasljarijasko siguripe RS, Kanuni kotar buti, Kanuni kotar direktijako procesi, Kanuni kotar direktijako procesi, Kanuni kotar ačhavibasko procesi ano bijame phuvja, akti phandle vaš registruibe mangineski, katastri thaj legalizacija ani R Srbija, Kanuni kotar buti thaj avera Kanunia, aktia, haljoviba, konvencije...

3. CHRIS Negotin: Amen istemalkera sa akala kanunia, numa ini Kanuni kotar tromalo leibe informacijae kotar publikako semnibe, Kanuni kotar hakaja thaj tromalipa nacionalne minoritetenge ini dur.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Advokati ani piri buti lela kherutne kanunia sar ini Evropaki konvencija kotar manuškane hakaja.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Sa kanunia

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Majbut istemalkera kherutne aktia thaj maškarthemutne dokumentia majbut Evropaki konvencija kotar manuškane hakaja thaj phiribasko protokoli.

28. ISTEMALKERIBE MAŠKHARTHEMUTNE KANUNIA ANO PROCESI?

MAJBUT LELINE KANUNIA.

1. Praxis – Beograd: Ani sakojadiveski buti majbut istemalkeripe Evropaki konvencija vaš arakhibe manuškane hakaja thaj fundone tromalipa thaj Protokoli I Konvencijako, akhariba pedo djevaptune džene (lelake kana djanelape konkretikano procesi – ano majbaro gendo lelake dženo 1 Protokoli I thaj dženo 1,6,8,13, thaj 14 Konvencijako).

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Majbut na. Sar agorisrdo šajipe kana arčina sa juridikake šeja ani phuv, klijentenge da ažutipe te gndinen kotar Krisi vaš manuškane hakaja ani Strazbur. Akharamen pedo disave maškarthemutne konvencije ano misal Konvencija opipe tortura thaj Evropaki Konvencija vaš arakhibe manuškane hakaja.

3. CHRIS Negotin: Majbut istemalkera Evropaki konvencija kotar manuškane hakaja ini odova adjhahar so advokatia, ano pere ljila, rndono sikavena pedo akti maškarmutno kanuni kotar manuškane hakaja.

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Sasutni buti Vojvodinake centresko vaš manuškane hakaja ano rami devibe bilovesko juridikako ažutipe formirinipe pedi Evropaki konvencija kotar manuškane hakaja.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Laja sa maškarmutne kanunia, okola vaš save džana.

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Evropaki konvencija kotar manuškane hakaja thaj phiribasko protokoli, advokatia Mreže CHRIS ano pere ljila akharenape ini pedo aktia akale maškarmutno dokumenti.

29. VAKERIBE MAŠKARTHEMUTNE TRUPENGE – KN KOMITETI VAŠ MANUŠIKANE HAKAJA, EVROPAKO KRISI VAŠ MANUŠIKANE HAKAJA...

Evropako krisi vaš manuškane hakaja mothavena Praxis, CHIS kotar Negotin thaj mreža CHRIS; Praxis mothavi ini KN Komiteti vaš manuškane hakaja, Šerutnip vaš manuškane hakaja kotar Vranja phenela kaj vakerdja maškarmutne trupenge numa na mothavi kola, dži kaj IAN phenela kaj na vakerdja. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja dži akana na vakerdja maškarmutne institucijenca numa Mreža Chris (kasko Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja dženo) sito ini odova deviba nekobor anglomothoviba.

30. PERCEPCIJA INFLUENCA AKHARIBA PEDO MAŠKARTHEMUTNE INSTRUMENTIA ANO ARAKHIBE ANO KHERUTNE RAŠTRAKE ORGANIA?

1. Praxis – Beograd: Pana na astardjape baro niveli gndipasko čekature raštrake organengo kotar juridikako thaj politikako semnibe pačavibe obligacione maškarmutne instrumentia, jase kosekvence (sistematsko) phagipe olenge garantuime manuškane hakaja.

2. IAN Maškarmutni mreža ažutipaski – Beograd: Sito šuka sar presia pedo kherutne organia thaj isi ole influencia pedo efektivibe bučako e krisesko.

3. CHRIS Negotin: Pana isi cidipe prekalo istemalkeribe maškarmutne juridikake aktia, ini kaj Srbija pedi obligacija te pačavi olen³

4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Pana nane dur vazdimo gndipe kotar manginutni obligacija akhariba pedo maškarmutne instrumentia ano arakhibe sar ini olengo pačavibe ano sakovadiveski buti.

5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Raštrake organia but bipozitivno reaguinena.

6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Akharibe pedo maškarmutne instrumentia ano arakhibe anavela dži praktikano leibe maškarmutne dokumentia ano kherutno juridikako sistemi thaj anglunipe sistemi arakhibasko thaj realizuibe manuškane hakaja.

³ CHRIS Negotin, Kotar *Kotar relacija juridikake organengo prekalo amaro akharibe pedo maškarmutne aktia*. Akate legarava emperie advokatengo save angli Mreža CHRIS arakhena džene anglo krisi. On obligaciono ano pere ljila mothavena aktia maškarmutne kanunenge save ano konkretikano procesi aktuelna. Pozicia amare krisengi (Komunako thaj Regionalno krisi ano Negotini) sito aver tano kotar procesi dži procesi. Angle o akharibe pedo maškarmutno hakaj ignorišinipe ano sasutnipe, a dijejh ini odova sa majbut, lelape, Numa, ano procesia leiba, odova kerelape aver čhane. Te mi ovela haljovimo, kana da eroibe pedo disavo anglokrisi thaj sar fundo mothava čalavdipe disavo hakaj, kasko arakhibe garantuini Evropaki konvencija vaš manuškane hakaja (majbut čalavdipe dženo 6), te sine kris lela eroibe, mothavi ola akhariba pedo kherutno pozitivno hakaj. E krisenge disar phare te ano pere anglokrisia majbut mothavena te ano poro pratsav formirindje pedo disavo maškarmutno akti.

31. MISALIA KOTAR ŠUKAR PRAKSA THAJ MISALIA KOTAR BILAČI PRAKSA ANO ARAKHIBE SEBEPI ČALADIPE MANUŠIKANE HAKAJA

1. Praxis – Beograd: Misali kotar bilači praksa: Disave raštrake funkcioneria ani publika teljarena sasutno sistemi arakhibe manušikane hakaja kerdo Evropaka konvencija, dikhljiba ole bimanginutne pharipa. Korkore butikerdutne ano organia čekature vaš devibe šajipe leibe hakaja interesuime dženge nano pherdo pendjarde e kanunea save direktno siton vaš olengo domeni e bućako thaj/jase nane pherdo interesuime te den pobuter vakhti ano angluno dikhibe pohare procesia.

Misali kotar šukar praksa: Disave krisia sikavdje učo niveli pravdipasko / senzitivibe ano problemia interno tradime džene ano procesia bipendžarde juridikake sistmetsko (ano misal fleksibilno istemalkeribe proceduralne hakaja ano legaripe procesi verifikuiba koj daj/dad jase ini pobufljardo dikhibe hakaj avrijalparnično procesi).

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Šukar praksa: rezultati (ano misal eroiba pedo šužo roki), posigato procesiribe kana ano pučibe kobor ka ovel procesi anglo direktijake organia thaj krisia.

Misalia kotar bilači praksa siton majbut phandle vaš bisigaripe ano reslibe thaj bihaljovibe kotar kherutne organia, tikni kanuneski regulativa kotar naušne, procesi leibe statusi thaj procesiribe, djevapibe raštrake institucijengo save anena pratsav pedo odova pučibe.

3. CHRIS Negotin: Pozitivano misali: advokati – rodutno reslja ko učo niveli maškaribasko lokalne organengo thaj raštrake organia kana kedindjepe gendja ano rami rodipe kotar pašljoibe dženge e invalidite thaj Roma.

Bipozitivno misali: advokatia Šerutnipaske na meklje te len kotar ani angluni diskusia ano procesi, kasko monitoring kerdja, ini kaj o krisipe sine pravdo vaš publika, sosko odova sine gndipe e krisutnesko. Oj khuvdja palo insistiribe amaro koordinatori ko prezidento e krisesko.

6. Šerutnipe vaš manušikane hakaja, Valjevo: Šukar praksa – praktikano istemalkeribe Evropaka konvencijake ano anglo krisi Regionalne kriseske Valjevo. Bilači praksa – baro vakhti krisipaske procesengo (kotar 3-5 berš).

32. SAR DIKHLJARENA PROCESI SAVE LELJEN?

1. Praxis – Beograd: Sakova preceseske dikha pedo individualno fundo leiba dumo pedo emperie, juridikaki regulativa (kherutne thaj maškarthemutno hakaj) thaj praksa čekature organengo.

2. IAN Maškarthemutni mreža ažutipaski – Beograd: Dikhljariba dokumentacija, maškar vakeriba e kljentea, gatariba kljenti thaj ispati vaš ašunibe (ano procesia arakhiba anglo krisi).

3. CHRIS Negotin: Dikhljarenape procesia thaj kedenape gendja kotar advokatia save arakhena amare kljentia anglo krisi thaj avera raštrake organia.

4. Vojvodinako centri vaš manušikane hakaja - Novi Sad: Procesia dikhljarenape adjahar kaj kedenape sa ljila save o advokati savo arakhi manušen dela a palo odova ano ulavde ljila registruinenape, dikhelape procesi thaj diskusia.

5. Šerutnipe vaš manušikane hakaja, Vranje: Prekalo pučaribasko ljil thaj dokumentacija kotar procesia.

6. Šerutnipe vaš manušikane hakaja, Valjevo: Statistkano dikhljaribe gendjengo thaj analiza e Evropake konvencija kotar manušikane hakaja.

33. LEGARENA LI BAZA E GENDJENGI KOTAR PROCESIA PHAGIPE MANUŠIKANE HAKAJA SEBEPI AVENA TUMENGE O DIZUTNE

Sa organizacije dendje pozitivno djevapi pedo akava pučibe.

Sa CHRI kancelarije siolen elektronski thaj stampimi arhiva prosegengi. Ano gataribe sito jekhutni elektronsko baza sa leline thaj dikhljaren procesi Mreža CHRIS. Uzo odova, ano gataribe sito ini legarutno kotar istemalkeribe baza gendjengi save ka regulišinenpe forme pheribe thaj eksploatacija baza

gendjengi. Akava legarutno ka ovel pedo CHRIS kancelarija, adjahar ini ano pašutne thaj jekha jekh kherutne thaj maškarmutne organizacije thaj raštrake institucije.

34. SAR DIKHLJARENAPE KEDIME GENDJA

2. IAN: Pheribe ani baza e gendjengi.
3. CHRIS Negotin: Gendja registruinenape ano peridikano raporti advokatesko.
4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja – Novi Sad: Sa gendja dikhenape ano fundone ljila.
5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Upitnik, mesečni, šestomesečni i god izveštaji.
6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Statistkano dikhjaribe gendjengo ini paralelno analiza e Evropake konvencija kotar manuškane hakaja.

35. ISTEMALKERIBE MAŠKARTHEMUTNE INSTRUMENTIA ANO DIKHLJARIBE PROCESIA?

2. IAN Maškarmutni mreža ažutipaski – Beograd: Kana delape procesi te reselpe, djaja e krisipaske praksa pedo raštrako thaj maškarmutno niveli (ano misal pratsava Kraisesko ano Strazbur).
3. CHRIS Negotin: Va, korkoro mothavibe procesesko kerelape pedi kvalifikacija Evropaka konvecijaki kotar manuškane hakaja.
4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Va, devibe bilovesko juridikako ažutipe bazirinipe pedi Evropaki konvencija kotar manuškane hakaja.
5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Va, majbut ano ljila raštrake institucijenge thaj organenge.
6. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Valjevo: Va, Evropaki konvencija kotar manuškane hakaja.

36. RAPORTIA KOTAR PHAGIPE MANUŠKANE HAKAJA?

Sa organizacije mothavde kaj kerena raportia, numa na IAN save dendje akava djevapi: „Na ikala rndone periodikane raportia, numa o gendja kotar procesia phagipe manuškane hakaja ano save ava ani praksa šaj te aven kotar publikuimo rodipe savo legari thaj ikali IAN sar ini ano disave kotar amare monografije (sa šaj te dikhelpe thaj ani elektronsko forma ano web sajti www.ian.org.yu.)“.

37. KASKE SITON O RAPORTIA?

Sa organizacije mothavdje akala trin djevapiba: interna mangipa, donatorenca thaj bufljardi publika – potencijalne istemalkerdutne.

38. SAR ISTEMALKERIBE DJANIBE KOTAR KEDIME GENDJA

1. Praxis – Beograd: Maškar kampanja, publikako vakeribe, akcija vaš pmibe kanuni thaj ano rami praksa ini dur. Gendja istemalkera ini vaš suksesuni buti ano ulavde procesia.
2. IAN Maškarmutni mreža ažutipaski – Beograd: Vaš planiribe dur programi, vaš aktivnostia mothavdi, vaš legaripe rodipe, sar emperie ano reslibe procesi avera kljentia...
3. CHRIS Negotin: Organizuina akcije ano lokalno niveli, da dumo kanuneske inicijativake; la thaj da dumo kampanjake; khuva ano koalicije kasko reso sito jekha jekh sar amaro...
4. Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja - Novi Sad: Djaniba kotar kedime gendja ano sakovadiveski buti, ani komunikacija e raštrake organenca, vaš kreiribe thaj gatisaribe avutne aktivnostia Vojvodinako centri vaš manuškane hakaja ini dur.
5. Šerutnipe vaš manuškane hakaja, Vranje: Maškar kampanja thaj dizjaki inicijativa...

6. Šerutnipe vaš manušikane hakaja, Valjevo: Djanibe kotar kedime gendja istemalkera ano sakova deveski buti, ani komunikacija e raštrake organenca vaš kreiribe thaj gatisaribe avutne aktivnostia Mreža CHRIS, kanuneski inicijativa (gendja kotar aktivnostia Mreža CHRIS siton istemalkerdutne kotar bučarni grupa Ministribaski vaš keribe modeli kanuni kotar juridikako ažutipe), thaj aver.

**Pedo fundo identifikuime problema YUCOM gatisardja
Legarutno vaš istemalkeribe maškarmutne instrumentia.**

LEGARUTNO VAŠ ISTEMALKERIBE MAŠKARTHEMUTNE INSTRUMENTIA

Vastuši vaš treningi e dženenge save dena juridikako ažutipe

YUCOM ano 2007, ano rami realizacija projekti ikaldja Legarutno vaš istemalkeribe maškartthemutne instrumentia ani srbikani čhib. Romano kotor legarutnesko - Legarutno vaš istemalkeribe maškartthemutne instrumentia – ikljilo kotar stampa ano angluno kotor 2008. berš.

Legarutno dikhlijmo sar jekh vastuš e treningesko bithagarutne oranizacijenge kotar istemalkeribe lelin maškartthemutne standardia ano umal manuškane hakaja. Adjahar arakhibe te bithagarutne organizacije pere buća anavena formiribe leline, transparentno thaj efikasno juridikakokrisesko sistemo thaj thagaripe hakaja.

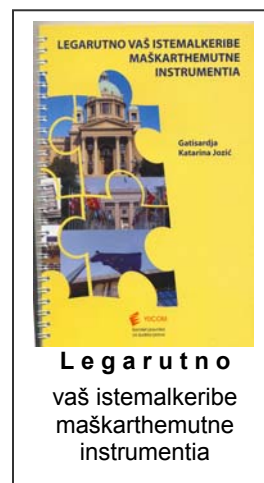
Angluno kotor Legarutnesko telo anav „Strateško arakhibe“ dela djevapi pedo angluno pučibe sar e deviba juridikaka ažutipa thaj arakhiba šaj te realizuinipe pačavibe leline maškartthemutne standardija ano umal manuškane hakaja.

Dujto kotor Legarutnesko siole prezentacija maškartthemutne standardija save, ano disave umalija manuškane hakaja, manglape te dikhenpe hem te promovišinenpe. Alosaribe manuškane hakaja, kaske standardija siton prezentuime, bazirimo tano pedo rezultatia ProConcept-uimo rodipe, YUCOM-esko longovakhtesko emperie⁴, thaj informacije save maškar buti konstantno kedenape direktno kotar dizutne kotar sasutni Srbija. Adjahar, prezentuime siton standardia kotar: bimukhibe tortura, bimukibe marketi e manušenca, bimukibe bikamibasko vakeribe , bimukibe pedozoralipe ani familija, hakaj pedo tromalo khuvibe kriseske, tromalo vakeribe, hakaj pedo tromalo leibe informacije, uzovakeribe gndipasko. Majdetaljno siton mothavde standardia ano umal bimukibe pedozoralipe ani familija, e dikhiba o problemi bihaljovibe akava semno pučibe ano srbikano patrijahalno amalipe thaj mangipe YUCOM-esko

Legarutno

vaš istemalkeribe maškartthemutne instrumentia

Legarutno
vaš istemalkeribe
maškartthemutne
instrumentia

te siole influencia ano senzibilipe manušengo vaš dikhibe rodno jekhipe thaj margilizuime grupe. Standardia siton formulišime pedi baza aktesi save ikljona kotar maškartthemutno kontrakti savi ratifikuindja Republika Srbija, anglokrisi Evropaka kriseske vaš manuškane hakaja, sar ini rekomandacija Komiteteski Konsili Evropako save musaj re legaripe ano reso vaš barjaripe akala stantardia.

Trito kotor sikavi ilustracija akalae šajutne dikhiba arakhibe manušengo ano reso arakhibe manuškane hakaja, pačavibe leline standardia, identifikuibe problemi ano juridikakokrisesko sistemi kotar šajutne forme reslibe savke. Siole duj studije proceseske kotar praksa save siton legarde anglo kherutne thaj maškartthemutne organia thaj trupia. Angluni studia „procesi Bodrožić“ – procesi savo YUCOM legardja anglo Komiteti KN vaš manuškane hakaja opipe Srbija thaj savo sikavi jekhutno procesi ano regioni savo sito legardo anglo akava trupo. Dujti studia „proceseski V.A.M“- procesi ano savo Evropako krisi vaš manuškane hakaja angluno drom anavdja kaj Republika Srbija nanela efikasno juridikako draba vaš arakhibe hakaja pedo krisipe ano jekh šukar roki. Solduj procesia sikavena misalia strateško arakhibe (angluno sikavdja ano disave bilačipa ano odova vakhti mehanizmia legaripaske pratsava Komiteteski vaš manuškane hakaja Khedutne nacijengi thak sikavdja influencia bithagarutna sektoresko pedo

⁴ Adjahar, YUCOM sito pendjardo ano Srbija (majbut palo duj leline anglokrisia anglo Evropako krisi vaš manuškane hakaja thaj suksesune arakhiba anglo Komiteti KN vaš manuškane hakaja) sar organizacija savi e dizutnege šaj te del adekvatno juridikako ažutipe thaj manuša kotar sasutni Srbija kontaktirinena YUCOM vaš ažutipe. Disave kotar odola pučiba save aktivistia YUCOM-eske e dženenge save rodna juridikako ažutipe sakova dive pučljarena: jase mi odova problemi pobuter akharipe ani olengi komuna; isil li disavi organizacija savi dela juridikako ažutipe ano olengo regioni; save sito šartia sebepi na vakerde lokalna organizacijake...

procesi leibe pratsava maškarthemutne trupengo pedo nacionalno niveli, dži kaj dujto direktno sinele influencia ano anavibe nevo juridikako draba ano srbikano kanunipe – neve ačhimoska eroiba pedo arakhibe hakaja ano krisipe ano šužo roki).

Legarutno siole ini avera informacije save ano sakovadivesko devibe juridikako ažutipe sito manginutne (linkia kherutne thaj maškarthemutne organizacije, bibliografija) pedo dikhiba kaj mangipe YUCOM-esko te o „Legarutno vaš istemalkeribe maškarthemutne instrumentia“ lelape ano kontinuiteti.

Ekspetsko tim savo lela kotor ano keribe akava leagarutno siton mr Dejan Milenković, redaktori, Katarina Jozić, Zorka Kovačević thaj Lena Pelić kotar Komiteti vaš arakhibaske džene vaš manuškane hakaja.

*

* *

Drom vastalipasko e Legarutnea ano sakovadiveski buti e dženenge save dena juridikako ažutipe sito sikavdo ano trenizia thaj panelia ani organizacija YUCOM-eski save sine ani bufljardi Srbija – ano Beogradi, Niš, Novi Sad, ano Divčibare thaj Palić. Participantija e treningeske sineton džene save dena juridikako ažutipe, dži kaj participantiaj panel diskusijake, pedo dikhiba kotar i tema savi sine angluni e paneleske, siton alosarde kotar avera strukture.

Sa participantija treningeske thaj e tribinake siton pendžarde e metoda strateška arakhibaske, sar instrumenti vaš leibe jekh kanunesko rami savo arakhib pačavibe manuškane hakaja ano rami e prezentuime standardenca. Publikake debate sinelen vaš reso te mothaven situacija ano leibe standardja ano disave umalia manuškane hakaja, sar ini šajutno reso identifikuiamo problemi ani praksa.

Sa publikake tribine sine medijsko dikhlarde, so dendja šajipe te debate ani teme tribinake adikarde ano rami akala projektesko legarena ani teritorija sastuna Srbija, a soj sito dikhimo ano but avera internet forumia.

*

* *

Publikaki tribina

„Maškarthemutne standardia tromalo leibe informacije thaj mangipe vaš anglunipe kanuni thaj praksa ani Srbija“

Ano rami projektesko Zorjaripe kapacitetia bithagarutne orgarnizacije vaš istemalkeribe maškarthemutno barjaripe adikaerdjape tribina **Maškarthemutne standardia tromalo leibe informacije thaj mangipe vaš anglunipe kanunipe thaj praksa ani Srbija**. Tribina adikerdjape ano Medija centar Beogradi, 13.03.2008. berš.

Ano leibe tribinako mr Dejan Milenković kotar Komiteti advokatjengo vaš manuškane hakaja sikavdja Legarutno vaš istemalkeribe maškarthemutne instrumentia thaj sikavdja raštrake organenge thaj bithagarutne organizacijenge ano šajipe soldujrigako istemalkeribe akava legarutno. Ov sikavdja kaj legarutno sito ikaldo ini ani romani čhib ini kaj romani populacija ka oven la šajipe te dikhel pobut kotar pere manuškane hakaja kotar jekha jekh realizuibe činavdo hakaj – hakaj pedi čhib.

Dženo vaš informacije kotar publikako semnipe, Rodoljub Šabić, bahtakardja ikaljibe akava legarutno thaj sikavdja čaljardipe soj ano umal tromalo leibe informacije arakhljape dikhljimi ano oleste. Ano jekha jekh vakhti sikavdja kaj jekhipe kanunibasko e maškarthemutne standardenca numa angločinadipe ano olengo realizuibe. Umal tromalo leibe informacije regulišinini kanuni savo pedo funo ano rami e maškarthemutne standardenca, numa o problemi so sito komplementirime kanunia, save siton manginutne vaš pherdo realizuibe akala tromalipe, phurile.

Dženo vaš informacije sikavdja ini semnibe ažutipe bithagarutne organizacijenge kotar korkoro anavibe Kanuni kotar tromalo leibe informacije ano realizuibe leibe garantuimo tromalipe ano realizuibe ano pherdi forma. Adjahar, sar mothavdja Dženo, djevaptune džene save dendje bahami na reaguinejde pedo olengo rodipe te lenpe kanunia kotar arakhibe gendia kotar persona thaj klasifikacija garavde gendja save sine ano rami e maškarmutne standardenca. Kotar aver rig, bithagarutne organizacije istemalkerdje instituti dizjaki inicijativa thaj sinelen suksesti te keden 70.000 hramosariba sar mi o kanuni khuvdja ani palrmenteski procedura. Ano eroibe, akala napia na sinelen suksesti, pedo dikhiba kaj ano dive kana adikerdjape tribina 13.03.2008. berš Themutno parlamenti mukljino.

Nemanja Nenadić, kotar bithagarutni organizacija Transparentnost – Srbija, sikavdja pedo šajipe istemalkeribe akava kanuni ani antikoruipcija. Nenadić mothavdja kaj maškarmutne standardia sikavena minimum a na maksimum rodipe raštrako, pedo dikhiba kaj on prezentuina konsenzus barogendo raštrenge kotar odova sar jekh umal musaj te regulišinen. Nemanja Nenadić phendja kaj o dizutne but avena ano bithagarutne organizacija sar mi on ano olengo anav dena rodipe, soske on sar jekh dženo ačhile bi varesavao djevapi pedo rodipe. Ano but procesi bithagarutne organizacije kaske aktivnostia siolen medijsko učaribe lena čaljardo rodipe.

Dejan Milenković, Rodoljub Šabić, Nemanja Nenadić

Palo anglomothovibe, reprezentatoria bithagarutna organizacijake mothavdje kaj si anglunipe ano organia direkcijake ani relacija istemalkeribe Kanuni kotar tromalo leibe informacije sar kaj formalo siton čhivde džene save pedo rodipe kota dizutne manglae te keren. Kotar aver rig, mothavdo sito kaj sito pedo bajo ini forma keribaski ini te pačavibe standardia šukar administracija našti te vakeri. Reprezentatori Beogradeska centreske vaš manuškane hakaja vakerdje kaj ini palo longovakhteske treningia čekatune džene vaš realizacija pedo rodipe vaš informacije kotar publikako semnibe, akala džene namangena te ano rami e kanunea pedo rodipe kerena. Dikljape kaj čekatune džene kerena pedo rodipa pali intervencija Dženoski kotar publikako semnibe.

Medija centar – Beograd, 13.03.2008

Dženo vaš informacije phendja kaj majbut reaguini pedo eroibe biformalno. Kotar akava šaj te anelpe konkluzia kaj autoritativibe organengo angluni vaš realizuibe akava tromalipe, a na gndipe kotar kanuneski obligacija te pedo rodipe vaš informacija ano kanunesko drom kerelape.

Ani tribina vakerdjape ini misla rodipasko bithagarutna organizacijake ternengi pedo kasko rodipe vaš informacija kotar gendo ašunde džene Arakhibasko-informativna agencijake na dendja djevapi ni pali intervencija Dženoski vaš informacije. Akava procesi avdive arakhipe anglo Evropako krisi vaš

manušikane hakaja.

Sasutno gndipe kaj rola bithagaruna organizacijengi ano realizuibe pherdo tromalipe leibe informacije klidutni ini kaj oj dikhelape ano nekobor aspektia:

- ❖ iniciribe anibe kanuni ano rami e leline maškarmutne standardenca;
- ❖ inicijalno lobiribe uzi medijsko devibe dumo vaš formiribe angloforma vaš buti biphanglo čekatuno organi;
- ❖ vazdipe godi e dizutnengo thaj medijengo sar specifikano istemalkerdutno akale hakajesko kotar semnibe hakaja pedo tromalo leibe informacije kotar publikako semnibe;
- ❖ treningi djevaptune dženegro vaš devibe informacije pedo rodipe;
- ❖ dikhljaribe leibe realizacija hakaja maškar interakcija e dizutnenca uzo devibe juridikako ažutipe thaj bipsredno rodipe informacije relevantna organenge;

- ❖ definišibe problemi ani interakcija e biphangle trupea, Dženoa vaš informacije kotar publikako semnibe;
- ❖ istemalkeribe kanuneske šajipa vaš prmibe kanunipe.

Umalo tromalo leibe informacije sikavi šukar misal strateško arakhibe kotar bithagarutne organizacije save siton umrežime uzi šukar koordinirimi struktura thaj maškaripe e biphangle čekatune organea te len reso-učo niveli kotar ano realizuibe akava tromalipe ani Srbija.

*

* *

Publikaki tribina pedi tema **Juridikake standardia tromalipaske vakeriba, olengo istemalkeribe ani Srbija thaj semnibe kotar etika thaj korkorutniregulacija ani žurnaliapaski profesija**, adikerdjape 25. mart, 2008. beršeste ano thana Biphango amalipe e žurnalistengo Vojvodina, ani Novi Sad.

Ani tribina sar anglo mothavde vakderdje Biljana Kovačević-Vučo (YUCOM), Dinko Gruhonjić (prezidento Biphagla amalipasko žurnalistengo Vojvodina) thaj mr Dejan Milenković (YUCOM).

Reso trinako sine te barjari prmibe emperie žurnalistengi kotar realizuibe tromalo vakeribe, bithagarutne organizacije save dena juridikako ažutipe e dženenca egzekutivna thaj krisipaske organenca. Ani tribina sito vakerdi ini rola korkororegulacija sar instrumenti savea arakhipe tromalipe, numa ini djevapibe profesionalno raportiribe.

Akcenti poulavdo čivdo pedi analiza kotar akanutno kanunipasko rami šajutne manginuske strukture medijengo, seve indirektno siolen influenza pedo realizuibe tromalo

vakeribe e žurnalistengo, sar ini pedo arakhibe kotar diriguimo žurnalipe. Ani maškarpesti diskusia žurnalistia save lele kotor, sikavdo sito ini pedo šajipnaske resa problemengo bipačavibe etnikane standardia kotar žurnalistia, sar ini pedo misal, egzistiribe licenca vaš buti e žurnalisteski. Eksperti vaš umalo hako e medijengo, Dejan Milenković, pedo fundo paralelne emperie ikaldja šajutne bipozitivne kosekvence akale resoske, deviba misala poulavde phuvjengi ani tranzicija thaj phuvja kotar afrika.

*

* *

Publikaki tribina

Maškarthemutne juridikake standardia ano umalo bimukibe bikamibasko vakeribe thaj olengo istemalkeribe ani Srbija

(31. mart 2008)

Medija Centar – Beograd

Panelistia: Mr Dejan Milenković (YUCOM), Dragan Janjić (javerutno ministresko e kulturako) thaj advokati Biljana Kovačević-Vučo (YUCOM)

Reso akala tribinake sine prmibe emperie žurnalistengo, raštrake organengo thaj bithararutne organizacijengo kotar situacija ano umalo bimukibe bikamibasko vakeribe ani Srbija. Ani tribina sine mothavde juridikake mehanizmia maribaske opipe bikamibasko vakeribe ano medije thaj oblikagacija preventivno keribe raštarake organengno thaj medijsko khereno. Tribina

sinela baro medijsko ućaribe, soj sito vař akaja tema kotar esencijalno semnibe. soske ini konkluzia trinibeski te ano akava umal arakhibaske mehanizmia na funkciořinena, thaj manglape te zorjakarenpe preventivne napia prekali edukacija Źurnalistengi kotar daravibe bikamibasko vakeribe ano medije. Lelap gndipe kaj disave medije ani Srbija dŹanena semnibe akala temake ano vakhti kana Srbija sikavi řukar phuv vař bufljaripe bliatšo vakeribe – palo anavibe biphanglipe e Kosovako.

MEDIJSKO UĆARIBE

ПОЛИТИКА

Politika (1. april 2008)

BIKAMIBASKO VAKERIBE SAKOVADIVESKO KOTOR

Lelime mařkarthemutne standardia kotar bimukhibe bikamibasko vakeribe ano kherutno kanuni pan nane prezirime, a manglape ini poefikasno mehanizmi arakhibasko kotar ćaladipe akava manuřikano hakaj, dendje nota participantia idŹutne tribinake pedi odoja tema savi organizuindja Komiteti advokotengo vař manuřikane hakaja.

Bikamibasko vakeribe sar jekh forma vakeribaski savo kerela bitolerancija prekalo dŹene disave themesko, jase disave amalipaske grupe sebepi etnikano jase religiako dŹenutnipe, politikako jase seksualno vakeribe jase diso aver, sito bimukhlo e nića mařkarthemutne dokumentenca. Ano bikamibasko vakeribe, pedo mařkarthemutne standardija, siton ini bivakerde genocidia, leopardja Dejan Milenković, korespodenti Komitetesko advokotengo vař manuřikane hakaja.

Prekalo lafija Dragana Janjićeske, javerutno ministresko e kulturako, pharo te verefikuinipe řuŹe krieterijuma averipaske kotar bikamibasko vakeribe kotar, te phena, teljaripe jase kritika. Bipherdipe juridikaka regulativa thaj anavibe te ano medije sakovadiveske phagenape manuřikane hakaja, te phena bibahtalipe jase nacionalno minoriteti, sine sebepia te odova ministribe bahaminela prmiba Kanuneske kotar publikako informiřibe. Ano procesi bilaće vakeribaske thaj avera forme bipaćavibe medijsko standardia akana si řajipe devibe phagipaske rodutno ljlil, num nijekh savo Ministribe kulturako dendja nanne procesuirimi, pa meklje odova dŹi kaj kanuni na prminelape. (Autori:M.P.)

ГЛАС
ЈАВНОСТИ

Glas Javnosti (1. april 2008)

SITO MANGINUTNO TE NAMEKHELPE BIKAMIBASKO VAKERIBE

BEOGRADI – Bikamibasko vakeribe ani Srbija ovela legitimno vastuři politikaka marebaske, mothavdja idŹ Biljana Kovaćević-Vućo, prezidento Komiteteski advokotengo vař manuřikane hakaja, thaj dendja bahami vař olesko dořalipe, legari Fonet.

Oj ani angluni tribina” Mařkarthemutno juridikako standardi ano uma bimukhibe bikamibasko vakeribe thaj olesko istemalkeribe ani Srbija” adikardo idŹ mothavdja kaj ano phuvja sar sito amari, astardi mareba, “musaj te dikha pořukar, soske e manuřenge normalno bilaćo vakeribe”.

Bikamibasko vakeribe sito kategorija savi biistemalkeripe ani propaganda thaj politika thaj manginutno sito te dŹanelpe kritika thaj ideolořko gndipe, numa ano akala situacije propagiripe fařistićko thaj ultradahne ideologije – phendja oj.

Prekalo olakre lafija, bikamibasko vakeribe definiřinipe sar vakeribe savo siole nota bikamibasko jase bimangipe prekalo disavi rasno, nacionalno, etnikano jase religikaki grupa thaj olenge dŹenutnenge.

Bikamibasko vakeribe ano palune dešberšipa bufljardjape ano minoritetenge thaj čaravde kategorije, e resoa formiribe avera stereotipia kotar disavi grupacija jase formiribe klima kaj savko keribe amalipasko šukar, manginutno thaj bidošalo – precizirindja oj.

Javerutno minstresko vaš kultura Dragan Janjić leopardja kaj Ministribe vaš kultura ano agor 2007. bahamindja te formirinipe ekspertske bučarni grupa e resoa te aktia kotar phagipe bimukibe bikamibasko vakeribe ano medije, dikhlijardo Kanunea kotar publikako informišibe, te kerenge pošuže.

Janjić mothavda kaj odola prmiba ka ovel sa precizno.

Danas (1. april 2008)

ISTEMALKERIBE STANDARDIA OPIPE BIKAMIBASKO VAKERIBE

Beogradi – Bikamibasko vakeribe sito fluidni kategorija savi biistemalkeripe ani propaganda thaj politika. Ani Srbija but drom bikamibasko vakeribe na pendjarelape thaj anavelape vaš leitimno politikako gndipe, dži kaj konstruktivni kritika anavipe bikamibaske vakeriba – dendja nota idž prezidento Komitetesko advokatengo vaš manuškane hakaja Biljana Kovačević-Vučo, ani tribina “Maškarthemutne juridikake standardia ani umal bimukibe bikamibasko vakeribe thaj olengo istemalkeribe ani Srbija”. Oj leopardja kaj Komiteti advokatjengo dela dumo te o bilačipa kotar bikamibe anavenape vaš došalipaski buti, pedo dikhibe ano evropake thaj disave phuvja ano regioni sar sito Hrvatska. (Autor: J. Č.)

B92 (31. mart 2008)

TE NA MEKHELPE BIKAMIBASKO VAKERIBE

Prezidento Komitetesko advokatjengo vaš manuškane hakaja (YUCOM) Biljana Kovačević Vučo dendja bahami vaš došalipe kotar bikamibasko vakeribe.

Oj ani publikaki tribina “Maškarthemutne juridikake standardia ano umal bimukibe bikamibasko vakeribe thaj olesko istemalkeribe ani Srbija”, mothavdja kaj ano phuvja sar sito amari, save sine ano mareba,” musaj te dikha šukare soske e manušengo normalno bikamibasko vakeribe”.

Biljana Kovačević-Vučo phendja kaj bikamibasko vakeribe “fluidna kategorija savi istemalkeripe ani propaganda thaj politika” thaj pana phendja kaj musaj te dikha averipe kotar bikamibasko vakeribe kotar kritika thagaripaski thaj ideološko gndipe, numa ano procesia propagiripe fašistikano thaj ultradahni ideologija.

Prekalo olake lafija, bikamibasko vakeribe definišinipe sar vakeribe savo siole nota bikamibaski jase bimangipe prekalo disavi raso, nacionalno, etnikano jase religiaki grupa thaj olenge dženutne.

“Bikamibasko vakeribe ano palune dešutne berša bufljardjape ano minoritetenge thaj čalavde kategorije, e resoa formiribe averipa sterotipia kotar disave grupacije thaj formiribe klima kaj savko keribe amalipasko sito normalno, manginutno thaj bidošalo”, precizirindja oj.

Kovačević-Vučo pana vakerdja kaj manglape te inkriminišinelpe bikamibasko vakeribe, sar ini kaj Jukom dela dumo te o bilačipa kotar bikamibe anavelape ano Kanuni sar došalipaski buti, pedo dikhibe ano evropake thaj disave phuvja ano regioni sar sito Hrvatska.

Javerutno ministresko vaš kultura Dragan Janjić leopardja kaj Ministribe kulturako ano agor 2007. bahamindja te formirinipe ekspertske bučarni grupa e resoa te o akti kotar phagitpe na

mekelape bikamibasko vakeribe ano medije, dikhlijardo Kanunea kotar publikako informišibe, te kerenpe pošuže.

Janjić mothavdja kaj odela prniba ka precizirinipe save odola phagipa kotar save manglapte te vakeri publikako davijutno.

NDNV (1. april 2008)

ANI SRBIJA BIKAMIBASKO VAKERIBE NA PENDJARIBE 31.03.2008.

Ani Srbija majbut bikamibasko vakeribe na pendjaripe thaj anavipe vaš legitimno politikako gndipe, dži kaj konstruktivna kritika anavipe bikamibaska vakeriba, andja konkluzia avdive ani tribina ano beogradsko Medija centri. Ani tribina “Maškarthemutne juridikake standardia ano umal bimukibe bikamibasko vakeribe thaj olengo istemalkeribe ani Srbija”, Biljana Kovačević – Vučo kotar Komiteti advokatengo vaš manuškane hakaja(Yukom) phendja kaj bikamibasko vakeribe “fluidno kategorija”. Oj dendja nota kaj, “uzo disave rekomandacije thaj standardija, si daravibe te oven biistemalkeribe ani propaganda thaj politika”. “Ispatia siam kotar institucionalni čhib pedozoralipaski savo si thaj savo ulo dominantni forma komunikacijake. Ispatia sia ini kaj političaria dena davija jekhe avere kana lafi sito kotar disavi pozorali kritika thagaripaski kaj lele bikamibasko vakeribe”, mothavdja Vučo. Oj sikavdja kaj kritika thagaripaski nane bikamibasko vakeribe, numa kaj šaj te ovel te sine nakhela granica muklijbaski.

Javerutno ministresko vaš kultura Dragan Janjuć dendja nota kaj „ano juridikako sistemi Srbija nane šužo diferencirimo soj bikamibasko vakeribe, so sito vakeribe ideološko gndipe, teljaripe personalno, bifundono ćungaripe e dženengo”. Janjić mothavdja kaj angloalosaribaski kampanja but ano kolori angloalosaribasko khedpe ini te na emituinenpe ano sasutnipe ano bikimo termini. Ov mothavdja kaj nane problemi numa ani kanuneski regulativa savo sile disave slabosti. „Kana mi ovela šužo dikhlijardo mehanizmi ano amalipe thaj zoralo mangipe sa majdjevaptune ano amalipe te čače marenape opipe bikamibasko vakeribe, kanuneski regulativa na bi ovela bari barijera ano odova mangipe”, phendja Janjić. Ov mothavdja kaj mangipe Ministribasko vaš kultura poangle peribe Thgarutnako jase mi te foririnipe bučarni grupa thaj te lgarenpe prniba Kanuneske kotar publikako informišibe sar mi disave aktia ovena pošuže. „Šaj mi ovela šukar te definišinipe ano save phagipa mi ovela šukar te vakeri davijutno”, phendja Janjić.

Dejan Milenković kotar Yukom phendja kaj ano došalipasko kanununipe Srbijako si nekobor došalipaske buća save siton vaš diskriminacija, numa nane but aktia save siton vaš bikamibasko vakeribe. Ov mothavdja kaj kolaicija bithagarutne ogranizacijengo khedime paše Yukom dela dumo vaš anavibe bilačipe kotar bikamibe ano došalipasko kanunipe Srbija. Milenković phendja kaj ani Hrvatska ano došalipasko kanunipe anavdo bilačipe kotar bikamibe, sar ini ano palune berš dive anglo krisia legaripe 12 procesia. Milenković phendja kaj but semno te juridikako sistemi Srbijako ovela jekhutno e evropake kanunipa. Prezentuiba „Legarutno vaš istemalkeribe maškarthemutne instrumentia”, Milenković mothavdja kaj publikacija jekh kotor „Zorjaripe bithagarutne organizacije ano devibe juridikako ažutipe” savo realizuina Yukom thaj Kanadiaki agencija vaš maškarthemutno barjaripe. „ Ano legarutno arakhenape štar kotora – strateško arakhibe, maškarthemutne standardia, misalia kotar šukar praksa thaj ljila vaš vakeribe maškarthemutne trupenge vaš arakhibe manuškane hakaja”, phendja Milenković.

RTV (1. april 2008)

SOJ SITO „BIKAMIBASKO VAKERIBE“

BEOGRADI – Vaš efikasno maribe opipe „bikamibasko vakeribe“ sito manginutno prezicno kanunea te ulavipe kotar avera čaladipa personengo thaj te regulišinelpе efikasne mehanizmia juridikaka arakhbiaske, sine jekhutne avdive participantija e tribnianake vaš odova publikako problemi.

Dendjape nota kaj ano srbikano amalipe, save ano nakhle berša nakhlja maškar but amalipaske prniba, „bikamibasko vakeribe“ ulo vastušo politikana maribaske savo dikha sakova dive thaj pobut na pendjara ola.

"Kana mi manga te reaguina pedo sakova procesi, ka avelpe dži hiper produkcija thaj apsurdi“, phendja javerutno ministri e kulturako Dragan Janjić.

Ov mothavdja kaj ano amalipe, ano savo sakovadivesko nevide te majuče politikake funkcioneria dena bigndipaske mothovdipa ano save poloke thaj biargumentovano mothavena davije vaš save nane šukar, but pharo kanuneske te verefikuinelpе šuže kriterijumia save mi ka definišinen ano precizno thaj transparentno okova so akhriape bikamibasko vakeribe.

Ministribe kulturako ano agor ko nakhlo berš vakerdja e dizunenge kaj musaj te kerelpе pedo prniba Kanuni kotar publikako informišibe, thaj planirinjda te formirini bučarni grupa savi ka keren ola ekspertia thaj žurnalista save mi ka keren kanuni savo ka ovel vaš konkretikano istemarkeribe, phendja Janjić thaj mothavdja kaj sebepi peribe Thagarutni odova plani ačavdo.

Janjić mothavdja kaj mangipe sine kaj akti kanunesko kotar avera forme phagipe maškarmutne hakaja thaj žurnalipasko vakeribe kerenape pošuže, soske nane šužo izdiferencirimo ano amaro kanunipe soj odovoa „bikamibasko vakeribe“ a soj sito vakeribe ideološko gndipe, personalano teljaripe, ćungaripe e dženengo.

Vaš adekvatno mariba opipe „bikamibasko vakeribe“ thaj avera forme diskriminacijake e dženengo manglape te definišinipe save odova procesia thaj forme phagipaske ano save manglape te vačeri publikako davijutno, mothavdja Janjić thaj pana phendja kaj akanutno kanuni dela šajipe numa vaš devibe phagipaske ljila thaj došalipe mandatia e došalipa.

Presidento bithagarutna organizacijako Komiteti advokatengo vaš manuškane hakaja (JUKOM) Biljana Kovačević Vučo phendja kaj kritika thagaripaski thaj ikaljibe ideološko gndipa na sikavi bikamibasko vakeribe, ini, sar mothavdja, oj šaj te ovel asavki te nakel granica mukljibaski.

Pedo dikhiba pedi kritika thagarpe manglape te ovel ola fleksibilno gndipe, dikhljarela oj, sebepi so thagaripe siole, „ zoralipe thaj arakhipe ani privilegovano situacija prekalo avera. Siole disave instrumentia thaj šajipa te arakhipe kotar bifundone atakia ano avera forme“.

Dženo Komitetesko advokatengo vaš manuškane hakaja Dejana Milenković phendja kaj odoja bithagarutni organizacija dela dumo te ano amaro došalipasko kanuni anavelape ulado došalipaski buti „bilačipe kotar bikamibe“, savo ka ovel kvalifikuimi forma sa došalipaske bučengi e elementea pedozoralipaski, a savo ano plo motivi siole bikamibe thaj bitolerancija prekalo avera grupe.

Ov phendja kaj savki forma došalipaska bučaki veke anavdo ano hrvatsko kanunipe thaj prekalo oleste legaripe 12 procesia.

MISALI REZULTATESKO STRATEŠKO ARAKHIBE ANO UMALI BIKAMIBASKO VAKERIBE

BADŽAKO I: *Vazdipe gndipasko klidutne akteria ani prevencia (raštrako učipe, mediji thaj bithagarutne organizacije) kotar bikamibasko vakeribe, šajutne durdromake kosekvenca bikamibaske vakeriba thaj rola medijengi thaj bithagarutne organizacijengi ano olengo cidipe*

Misalia kotar praksas:

Vakeribe bikamibasko sine ano palune 6 maseka, tema:

- ❖ publikaki debat: **Bikamibasko vakeribe/Bilačipasko bikamibe**, ani organizacija Advokatengo vaš demokratija, ano Advokatesko fakulteti ano Beogradi (2.11.2007);
- ❖ trujalutno astali: **Bikamibasko vakeribe**, ani organizacija Helsinško šerutnipaske vaš manuškane hakaja, ano Novi Sad (21.01.2008)
- ❖ paneli: **Bikamibasko vakeribe**, ani organizacija Helsinško šerutnipaske vaš manuškane hakaja, ano Centri vaš kulturna dekontaminacija (25.01.2008);
- ❖ **treningi vaš praktikano istemalkeribe standardia ano umal bimukibe bikamibasko vakeribe thaj uzovakeribe gndipaski**, ani organizacija YUCOM-eski, ano Palić (26-27.03.2008);
- ❖ seminari: **Jekhutni orjentacija thaj djevaptuno žurnalipe**, ani organizacija Labris, ani Fruško gora (27-29.03.2008)
- ❖ publikake tribine: **Maškarthemutne juridikake standardia ano uma bimukibe bikamibasko vakeribe thaj olengoi istemalkeribe ani Srbija**, ani organizacija YUCOM-eski, ano Medija centri-Beograd (31.03.2008).

Trening – bikamibasko vakeribe thaj uzovakeribe gndipasko, Palić, 26-27.03.2008

Kerdi metodologija kotar YUCOM „ **Bikamibasko vakeribe thaj bilačipe bikamibasko sar instituti maškarthemutno thaj kherutno hakaja**“ thaj ikaldi publikacija „**Bikamibasko vakeribe-Bilačipe bikamibasko**“, ano save prezentuime maškarthemutne standardia ano umal bimukibe bikamibasko vakerie thaj praksa kriengi ani Srbija phandli vaš došalipa bikamibasko vakeribe.

Formirimi ini **Koalicija vaš tolerancija – opipe bilačipa thaj bikamiba** kotar 6 bithagarutne organizacije, savenda 2 (Helsinško šerutnipe vaš manuškane hakaja thaj Inicijativa e ternengi vaš manuškane hakaja) siolen regionalni mreža, savea Koalicija učari sasutni Srbija.

BADŽAKO II: *Poanglo mothavibe e organengo e situacija save šaj te barjakaren ano bilačipe kotar bikamibe thaj akharibe te reaguini ano rami e kanuneske djevapiba, numa ini maškar publikaki davija keribaski*

Misalia praksake:

Sakova kurko (palo anavibe biphanglo Kosovo 17.02.2008 savo anavdja talasi pedozoralipasko ano droma Beogradeske, a savo mi ka ovel pedo hakaj, palo odova ini direktno deviba dumo e vakeriba kotar legarutne politiačaria) YUCOM pedo prakalo milion adrese bičalji EWS (Early Worning Syistem) Newsletter. Dikhiba odova ani kampanja savi avela vaš parlamentarne thaj lokalne alosariba ani Srbija, vaš save adžičerenape kaj, sebepi politikaki tenzija formirime vaš Kosovako pučipe, ka ovel zorali, sito manginutno te denpe dikhime informacije thaj efikasna vastuša vaš maribe atmosferake pedi presia e baripa frustracija, bitolerancija thaj bikamiaske vakeriba.

Newsletter dikhljarela te vazdelpe ano poučo niveli: te lel sistemi poanglo mothavibe savo ka signalizirinel procesi thaj avibe uškavibe thaj phagipe manuškane hakaja thaj tromalpa, sar ini demokratikano molipe thaj standardija ani Srbija; te alarimirinen bithagarutne organizacije,

arakhibaske manuškane hakajengo, thagarutne agencije, avera institucije, mediji thaj publika, sar ini te dikhen olen pedo procesia phagipe fundone demokratikane molipa; te e dženenge save arakhena manuškane hakaja thaj organizacije save dena dumo vaš pačavibe demokratikane principia thaj thgaripe hakaja kerela poloke primate dikhilde thaj šukar informacije; te anavel ani mreža mothavde organizacije thaj barjaripe olengo kapaciteti, sar mi poefikasno ovena opipe nademokratikana keribaske thaj trendia.

Adjahar, ano misal veke ano Newsletter gendo 1, YUCOM mothavi:

14. Ani „spontani“ reakcija ani Deklaracija kotar biphanglo Kosovo „anonimni“ grupa ani šudri rig Vojvodinaki ano Sombor lelape bojkot kotar nekobor pekaria ani mangin etnikana Albancjengi, savenda olenda već trito generacija dizutnengi Sombor. Džene grupake blokirindje pekare sakoja detharin ulaviba bilovesko maro e dizutnege, e mangipa te iranen olen kotar činibe „albansko“ maro. Mothavdo sito kaj bilovesko maro lele kotar srbikane pekare ano Sombor. Dikhiba odova tikni reakcija thagaripaski (numa na nekobor individualne reakcije, na ine oficijalni davija kotar thagarutni) mangipe iniciribe procesi oficijalno bi reso: ni opipe savo na lelape procesi sebepi akaja reakcija savi lepari pedo nacistikane atakia pedo hudejegne marketia ani Germania dur 1930. beršeste.

Ano Newsletter-u gendo 3, YUCOM panpale mothavi:

9. Mangipe Ekstremno-nacionalenge grupe te ani Sombor lela kampanja bojkot pekare save mangintune pedo nacionalnost siton Albancia, save angluno drom ale ano maškar februari (dikhen EWS Newsletter numero 1) panpale lele 21. marteja thaj odova bilačipe baro gendo ljila prekalo save e dizutnipe akhardo ano bojkot albaniake pekare. **Prezidento Srbijako**, palo masek dive pedo leibe akaja akcija **akhardja pedo „sigato rodipe“ sebepi akava procesi.**

BADŽAKO III: *Konkretikani reakcija demokratikane amalipaske*

Misali prekali šukar praksa: AKCIJA SOLIDARIPASKI ANI SOMBOR: BUREKO KO DUJ PHRALJA

Te sikaven plo solidaripe e atakuime Somborena, 5.marti, ani pekara ko „Duj phralja“ bureko alje džene kotar bithagarutne organizacije kotar „Gradjanske Vojvodina“, dizakočekatuno Sombor Jovan Slavković kotar Demokratikani partija, džene Liga socijaldemokratikana Vojvodina, G17 plus, Liberalno-demokratikane partije, institucije ombudsmaneske.

BADŽAKO IV: *Prezentacija thaj analiza situacijaki pali legardi akcija thaj davija bihakajesko keribe*

* * *

Bojkot albaniake pekare ani Sombor numa učipe šudre bregoste

Autor: dr Gojko Mišković, prezidento NVO Otvoreni licej – Sombor

Nadur situacija ani Sombor, vakerde maškar antialbaniake grafitia, phagipe pekara, demonstracije thaj devibe bilovesko maro nane manifestacija spontano“ keribe themesko“. Pačavibe kotar šužo disavo etapno reso savo ano umal rjačutni Bačka definišindjape „antihški lobi“ zorjakardo thaj mangipa barijera saobračaj ko granično nakhibasko than Bački Breg, soj peravdjape sigata akcija Žandarmerija kotar Novi Sad. Akaja provokacija pana lelap ano semnibe kana djanepale kaj barijera drom Sombor-Bezdan ano jekha jekh vakhti činadipe komunikacija e pašutna phuvjenca Hungarija thaj Hrvatska; adjahar slimolikano reso primitivno antievropejstvo thaj izolacia nakhena ano konkretikane kosekvne.

Sebepi vaš savko putardo thaj drsko kerib „turbo-patriota“ pobut thaj nane kotar idž: jekh kotar majsemno sito hronično bizoralipe lokalna korkorodirekcijake, soj sito rezultati systemske greške ano politikako umal ani Srbija, numa ini baro gendo bireso thaj garavde somborske afere.

Nane ni bizo semnibe ni fakti te Demokratikani partija Srbija tradicionalno (kotar 1996. berš) lena kotar ano thagaripe, dikhibe baro haljovibe vaš škodra thaj etnikako kiko nakhle radikalne socialengo, a akanutne kandidatia ano pere alosaribaske ljila. Sa akava sikavi sebepi pharo te anelpe Kanuni kotar lustracija ačhilo „čučo ljil“, uzo katastrofalne kosekvence ano publikako dživdipe Ravangrada.

Dživdipa pere geografsko pašljoiba, komuna Sombor maškar anglune dikhlja kosekvence „eksporteske antibirokratikani revolucija“ ani Hrvatska (precizno: Baranja, Slavonija thaj Vukovar). Nakhlo ratalo mukljini SFR Jugoslavija, kerdja kaj djande marebaske profiterija thaj nevebarvale manuša veke 1992. Ielje te čeren „rezevnja thana“, leiba nekretnine, raštrake ljila, buća ano raštrake institucije Srbijake, a odolea ini čačuni influenza ano Sombor. Na manglape te bistrelpe kaj hagesko phandlutno kotar vukovarsko davijutno ljil, bibahtalo Slavko Dokmanović, ano drom biranibasko nakhlja kotar tek čindo čer ani Vojvodjanski mahala. Čačune problemia reslje palo askeriako-policijski akcija „Bljesak“ thaj „Oluja“, kana komuna Sombor ani piri teritorija sinela pobut 20.000 bibahtale thaj čorole našutne; majbaro kotar olendar ini avdive dživdini akate, majbut but phare. Asavki situacija ani lokalni khupatni siton inkubatori bibahtalipasko, iracijalnipasko, save e manipulacija thaj medijsko biistamelkeriba formirinenape ano šovinizam thaj ksenofobija.

Sebepi šajutno bipozitivni influenza medijengi, sar jekh senzacija ikljistilo pratsav Republikana Radio-difuna agencijake (RRA) te frekvencije vaš emituibe ani teritorija Sombor dela BB radijojske kasko bešipe sito avrijal somborski komuna. Ano čekat akala firmake sito nakhlo kondukteri, a ano ilegalno emituibe kotar vešernica ano 13. niveli stambeno khereske, sinele suksesti te lel reso kotar phevavibe čekatuna inspekcijake, sar ini avera buća anglo muj e kanunesko. Angluno programi sito baripe patriotikano turbo-folk, uzo „Krajiško prelo“ savo sar anglune isiljen Baja Mali Knindža thaj gili „Sidji Rašo“... Suksesuno leibe frekvencija redaktorsko amalipe bahtakaredje uzo but pivia, kokarde thaj pilte Ratko Mladić. Sa akava musaj sine te ovel pendjardo RRA-ake; ini opipe odova, anavdi sito bikanuneski thaj hor škodrako pratsav ani relacija ani elementarno šukaripe thaj publiakako interesi. Sakova hari pošukar informišime dizutne dženoske šukar djanela so anena savke faktia, a Konsili vaš maribe opipe korupcija ka ovele motivi te analizirini dženen RRA-eske.

Te mi e savko talasese bilači efikasno ačolape ko drom, majsemno sito te numa na dikhlerpe, veke adekvatno te kerelpe diso. Učo profesionalno standardi RTV B92, savo but precizno dikhljarde bojkoti albaniake pekarengje thaj bilovesko devibe maro, thaj solidaripe thaj sigato reaguibe tromalo amalipe bithagarutne organizacijako „Gradjanske Vojvodine“, anavdje dži ko legaripe akcija civilno arakhibe e dizutnenca Albancengo ani Sombor. Palo odova, reaguindja policija, arakhibaske džene e dizutnenge kotar Beogradi, Novi Sad thaj Sombor, proevropikane politikake partije thaj korkoro prezidento Boris Tadić. Dizutne siton zorale, numa sigate rezultatia rodipaske legade pedo buvljaripe thaj hor, thaj došalipe bilače dženenge thaj inspiratoria, šukar mothavdje sebepi so ani Srbija manglape te pokinelpe dini.

Bithagarutni organizacija Otvoreni licej formirimi sito ano januari 2000. beršeste, e mangipa te barvalipaske delape anglunipe savo ano agor XIX šelberšipe ano Sombor kerdja amalipe Slobodni licej (Szabad Lyceum). Siam organizatoria anglune simpozijemske maškarthemutne projekteske The Scholar's Initiative (2001-2006), savo kerdja rodipe vaš rasformiribe SFRJ. Musaj te phena kaj ini khedipa Liberalna ideje ani Vojvodian –Nakhlo vakhti, Dženutne siam thaj džene save formirindje Philia – Asocijacija multietnikane dizja mesmerjavinaka Evropake thaj Konzorcijumi bithagarutna organizacijake Gradjanska Vojvodina.

Kontakti: tel.i faks: +381 25 48 21 11

gmiskovic@ravangrad.net

STRATEŠKO ARAKHIBE ANO UMAL TROMALO VAKERIBE

“**Trening vaš praktikano istemalkeribe maškarmutn standardija kotar manuškane hakaja – praktikano istemalkeribe standardija ano tromalo vakeribe thaj hakaja ped tromalo leibe informacije**“ adkardo ano Medija centri, Niš, 19-20. marti 2008. berš. Trening sine vaš džene save dena juridikako ažutipe: bithagarutne organizacijenge, juridikake klinike, sar ini advokatenge thaj ulavde djenenge save mi individualno, ano rami relevantno servisi dena bilovesko juridikako ažutipe.

Sikavne anglo detaljno prezentuibe standardija ano rami tema treningi, uzo itemalkeribe Legarutno vaš istemalkeribe maškarmutne instrumentia sikavdije forme pedo saave maškarmutne standardia istemalkerenape kana delape juridikako ažutipe anglo kherutne organia, forma realizuibaski anglo maškarmutne trupia thaj strateško arakhibie.

Pali prezentacija standarda kotar ekspertia ano tromalo vakeribe, participatjenge seminarieske sikavde siton ini granična misalia save ani maškarmutni khupatni sine vaš formiribe standardija kotar bufljardo tromalo vakeribe thaj čivibe granica tromala vakeribaske ano demokratikano amalipe. Ano majneve misalia (sar sito procesi karikatura MUHAMED-eski), testirimo sito djanibe vaš džene save dena juridikako ažutipe kotar granice tromalo vakeribe. Pedo dikhibe multietnikani struktura trenirime džene sar ini leibe kotar dženengo avera religijska khupatnake, YUCOM sinele suksesti te formirini reprezentativno ambijenti vaš tetiribe tromalo vakeribe vs.tiknjaribe (numa ini bikamibasko vakeribe). Ano savko ambijenti, ikalde sito avera pačaviba odlesta kaj granica vakeribaski, sova o džene save dena juridikako ažutipe lele jekh emperijsko djanibe kotar šajutne subjektivna hačariba save, ano agor, manginutne vaš kvalifikuibe disave vakeriba sar teljaripe.

Džene save dena juridikako ažutipe, ani maškarmutni inteakcija, ale dži konkluzia kaj tromalo vakerie but phagelape kotar kriseski rig ani Srbija, save nane imuna pedo influence, anglo sa, egzekutivno thagaripe, politikaki influencia ano bufljardo gndipe thaj korupcija. Tromalo vakeribe sito zoralo instrumenti ano vasta medijenge save putarena avera bilegalna thaj bilegitimna aktivnostia, ini ano interesi okolenge save phagena kanuni te savko vakeribe došalipe, a avutne te oven ano rami.

maškarmutne trupia, čivde.

Džene save dena juridikako ažutipe ikaldje misalia pere džiakanutna paksake. Jekh kotar pozitivno misali kotar šukar praksa sito anglokrisi Komunake kriseske anl Leskovac.

Misali kotar šukar praksa: PROCESI BRATISLAV ILIĆ, ŽURNALISTI KOTAR LESKOVAC

Arakhibaske džene: Advokati Šerutnipaske vaš manuškane hakaja Niš

Bratislav Ilić, žurnalisti kotar Leskovac, anglokrisea Komunake kriseske ani Leskovac (krisutno Dejan Stamenković) 04.marti 2008. beršeste sito tromalo kotar davija kaj kerdja došalipaski buti hovavibe vaš savo dendjalje davija nakhlo thaj kandidati vaš avutno dizutnočekatuno Leskovac.

Faktivni situacija: Opipe Bratislav Ilić, žurnalisti kotar Leskovac, dendi privatno davija kotar Gojko Veličković kotar Leskovac, nakhlo dizakočekatuno thaj kandidati vaš avutno dizakočekatuno Leskovac, vaš došalipaski buti hovavibe. Privatno davijutno verefikuindja kaj davijutno žurnalisti, ano leibe kotor pobaro gendo butikerdutnengo „Transport“ a.d., sar ini dijrektori odole firmako, dži kaj phirdja ani firma, vakerdja opipe privatno davijutno odolea so phendja:“ Ano vakhti marebasko ani Kosova, Gojko Veličković čordja ini mašina vaš proflišibe sastron“. Ano jekha jekh vakhti davijutno sikavdja pedi mašina ani savi dikhle sa manuša, vakeriba pana kaj vaš odoja mašina rodela KFOR thaj UNMIK, ani buti sito ini UPBOK.

Sa odova sine, prekalo vakeribe privatno davijutno, palo agorisibe konferencia vaš stampa 23.oktobri 2007. berš. Ani konferencija savi akhardja direktori e firmako, sine lele kotor žurnalistia thaj snimatelija kotar avera medijsko khera, thaj uzo direktori thaj avera funkcioneria save, pedo lafia privatno davijutneske, šundje kaj davijutno žurnalisti Ilić phendja vaš privatno davijutno okovo so privatno davijutno ini čivdja pedo pharipe.

* * *

Privatni davija save davijutno žurnalisti TV Leskovac, Bratislav Ilić, čivelape pedo pharipe čeribe davijutni buti hovavibe Gojko Veličković dendo 14.11.2007. berš. Ano jekha jekh vakhti, privatno davijutno bahamindja sar ispatia funkcioneren firmake a.d. Transport, save ine odote ani konferencija. Numa, ni jekh kotar mothavde ispatia na vakerdja sar privatno davijutno. So pobuter, kotar vakeribe angla kriseske dikhlarde sine ini motivia nakhle dizakečekatuneske Leskovac te Ilić dela davija:

„Privatno davijutno mothavdja kaj oleske pendjardo kaj adikerdjape konferencija vaš stampa ano juli kana na ine ani buti, kaj ani TV ikaldo raporti kotar davijutno, uzo kaj sine uškavdi oleskri buti thaj integriteti, sebepi vakerdja e davijutnea thaj phendja oleske kaj našti te kerel atako pedi tudjo mangin thaj snimin bizo mukhibe, thaj kaj musaj te rodel krisipasko arakhibe.“

„Palo odova adikerdjape ini konferencija vaš stampa ano 23.10.2007. berš, thaj kaj pali odoja konferencija kotar M.N.,G.D. thaj M.M ašundja sa so phenelape ani privatni davija, kaj davijutno ano leibe kotor pobuter dženengo vakerdja kaj ov čordja mašina ani Kosova, kaj vaš mašina rodela KFOR thaj policija thaj ka agorisini ano phanlape, sebepi akava andja pratsav te vazdel privatni davija, soske kerelape kotar oleski mašina, vaš save kotora kerdje majšukar bravaria kotar Leskovac...Olesko vakeribe, krisi ano angluno kotor na sine ano šajipe te lel, pedo dikhiba kaj sito opipe e vakerdine faktea thaj kaj nane verefikuimo kotar ašunde ispatia.“

* * *

Mangipe e nakhle dizakečekatunesko Leskovac sine te tromalo vakeribe e žurnalistesko Ilić čhivela ano rami, soske sine daravib te pere raportiriba žurnalisti uškavi „ biphagipe akale publikake dženoske“. Savke procesia ani praksa but tane, thaj Evropako krisi juridikako e pere praksa kedja khedipe standardjengo savea tromalo vakeribe, majbut ani relacija raportiribe kotar publikake džene, arakhipe ano bufljardo gendo. Advokatia bithagarutna organizacijake save nakhle edukacija kotar standardia Evropaka kriseske vaš manušikane hakaja ano umala manušikane hakaja, rmdono ano pere ljila akharenape ini adjahar edukuinena krisutnen, save ano pere anglokrisia manglape atoska te akharenpe pedo on. Ano akava procesi, advokati Šerutnipasko vaš manušikane hakaja-Niš e zoralipa pere argumentenca bazirime ano maškarmutne standardia, sinelen suksesi te ciden latentno politikani presia pedo krisutne, thaj te len anglokrisi ano istemalkeribe plo klijenti.

Šerutnipe vaš manuškane hakaja – Niš sito lokalno amalipe dizutnengo, biprofitni, bithagarutni organizacija formirimi 27. julea 1999. beršeste ano Niš.

Jekh kotar majsemne programi bućake Šerutnipaske vaš manuškane hakaja Niš, sar dženo Mreža Šerutnipaske vaš manuškane hakaja ani Srbija (CHRIS) sito programi devibe bilovesko juridikako ažutipe phagipe manuškane hakaja a majbut ano procesia tortura, diksriminacija, pedozoralipe ani familija, hako pedo vakeribe pedo gndipe, marketi e manušenca. Mreža CHRIS akava programi realizuini ano kontinuiteti kotar formiribe Mreža, kotar 01. septembri 2000.

Programi bilovesko juridikako ažutipe isilje:

Juridikako vakeribe – akaja aktivnost sito ano devibe informacije thaj majšukar drom e dizutnengo kotar hakaja thaj obligacije sar ini mehanizmia arakhibaske thaj realizuibe manuškane hakaja thaj tromalipe anglo čekatune raštrake organia. Aktivnost legarena advokatia CHRIS-eski kancelarija ano Niš, Valjevo, Negotin, Novi Sad, Novi Pazar thaj Vranje.

Arakhibe anglo kherutne krisipaske organia – advokatia CHRIS-eska kancelarijake palo ikaldo intervjui e dženoa thaj kedime manginutne informacije thaj ispati mothavena averen advokatenge ani Mreža CHRIS-eski ano reso leibe jekhipe vaš procesiruibe disavo procesi. Te sine disavo procesi sikavi phagipe manuškane hakaja ano rami e juridikake kvalifikacija Mreža CHRIS-eski(savi sito ano rami e Evropake konvencija vaš arakhibe fundone hakaja thaj tromalipa) thaj te sine lelape jekhipe kotar sa CHRIS kancelarije, CHRIS kancelarija savi legari disavo procesi angažui ni jekh kotar trin advokatia – korespondentia, savi e džene bilovesko arakhi anglo krisi jase direkcijako organi.

STRATEŠKO ARAKHIBE ANI UMAL PEDOZORALIPE ANI FAMILIJA

Trening – pedozoralipe ani familija thaj tromalo khuvibe ano juridipe, Divčibare, 1-2.04.2008

„Trening vaš parktikano istemalkeribe maškarmutne standardia kotar umal manuškane hakaja – maškar praktikano istemalkeribe standardija ano umal khuvibe juridikako thaj pedozoralipe ani familija“, adikardo ano Divčibare 1-2.04.2008. berš. Dikhiba kaj jekhutni forma reslibaski ano reslibe pedozoralip koordinirime aktivnostia raštrake organengo, organia lokalna korkorodirekcijake, thaj e dženenge save dena juridikako ažutipe, maškar treneria arakhljepe reprezentatoria kotar sa klidutne akteria ano maribe akala situacijake. Treneria (Natalija Šolić, Dejan Milenković, Milan Antonijević. Lena Pelić) siton, pedo misali strateško procesi V.A.M. sav o YUCOM phaglja anglo Evropako krisi vaš manuškane hakaja, mothavdje e dženenge situacija biistemalkeribe organia save šaj te anaven dži bihakajesko

trumibe krisipe. Biegzistiribe adekvatno efikasno, anglo sa ano hakajeskovakhti mehanizmia save dena doš bimukljine bućenge, sikavi šukar than vaš bufljaridpe bimukime keribaske – sar ini pedozoralipe ani familija. Bithagarutne organizacija, adjahar, dena dumo te lelpe koordinirime akcije raštrake organengo sar fundonipe mehanizmia arakhibaskce kotar akava pedozoralipe. Phanibe dženen krisipaske thagaripasko kotar Valjevo (krisutne kotar došalipasko reso), pendžarde pedo odova so ano mothaviba anglokrsi akharenape direktno pedo anglokrisi Evropaka kriseske vaš manuškane hakaja, reprezentatorijen Centreske vaš socijalno buti kotar Sombor (pendžardo pedo majefikasno modeli arakhibasko kotar pedozoralipe ani familija), reprezentatorijen policijake, sar ini reprezentatorijen bithagarutne organizacijengo, YUCOM kerdja ambijenti vaš prmibe pozitivne emperie ikalde kotar aktivnostia save kerdjepe ano cidipe pedozoralipe ani familija. Droma ano prmibe emperije sine čhivde standardia save siton mothavde ano Legarutno.

Uzo defiŝiniome problemia, save disave bithagarutne organizacija sar argumenti ka len ano lobiribe vaŝ pmiribe kanuni⁵, ano treninig ikalde mislaia praksake pozitivno keribe raŝtrake ortganengo.

Misali kotar ŝukar praksa: PROCESI B.M.

Arakhibaske dŝene: Advokatia bithagarutna organizacijake Djuvlja vaŝ tehnipe

Anglekrisea Komunaka krieseske ani Leskovac (krisutno Dejan Stamenković) kotar 03.05.2007. berŝ, S.K. sito anavdo sar doŝalo vaŝ keribe doŝalipaski buti pedozoralipe ani familija, thaj mothavdini oleski pedoformako krisipe, adjahar so verefikuimo olesko doŝ e phandipasko kotar trin masek, savi na kerelape te sine davijutne ano roki kotar jekh berŝ kotar juridikakozoralipe anglokrisi te na kerela nevo doŝalipaski buti.

Faktivni situacija: Komunako publikako davijutno ani Leskovca dendja davijako bahami opipe davijutno S.K (avrijalprandimo ŝkodrako B.M.) 14.02.2006. berŝeste, sebepi davijaki buti pedozoralipe ani familija. Davijutno bahami sine bazirimo pedo verefikuiba ŝkodrake B.M. kaj S.K. ola psihiĉko maltretirindja, adjahar soj na dendja olake te ikljol kotar ĉer, na muklja te ano ĉer avena olako daj thaj dad thaj amala, frdelala ine kotar ĉer, ĉungardja ine ola, grebondja thaj pere ŝerea khuvdja ano ŝero. Biposredno ispati psihiĉko pedozoralipe na ine. numa ni avrijalutne dikhime badŝakia kotar fiziĉko pedozoralipe. Numa, B.M mothavdja daja thaj dade kotar keribe plo avriprandimo rom, thaj olako dad ine ano Centri vaŝ socijalni buti. Korkori B.M. djelji ani bithagarutni organizacija Djuvlja vaŝ tehnipe (Djuvljikano centri). B.M. palo odova, kotar Centri vaŝ socijalni buti, biĉaldje ola ano Leibasko than vaŝ djuvlja thaj ĉhave save siton viktimia pedozoralipaske ani familija, soske o ekspertsko tim dendja nota kaj oj but phandli thaj bipaĉavni ini darutni.

* * *

„ Ano korkoro procesi aŝundo sito baro gendo ispatengo, jase ginavde siton ispatlukia kotar pobut ispatia kotar nakhlo angluno mothavibe, sar ispatijen savo bahamindja dendja, jase on djande numo okova so ŝundje kotar ŝkodrako jase davijutno, a sito kotar ispatia save ano ŝukar relacije jase familija kotar jekh e avera rigata. Numa, ini hramosarde dokumentia savo o krisi dikhlja verefekuini ano baro kotor mothavena ŝkodrake dŝene, ini sar odova normalno te o buĉa save ĉivenape ano pharipe davijutneske kerenape bi avera dŝene thaj na ani publika, krisi, anglo sa, lela olesko mothovdipe, pedo dikhibe kaj ine ŝukar kana sine ŝunde poangle thaj palo palo ĉinadipe khupadna dŝivdipaske thaj ani situacija kana rumindjepe personalne relacije anglo krisim maŝkar oj thaj davijutno, pobut na sinela sebepi te biz fundo thaj sebepia ĉhivela pedo pharipe e davijutne.“

* * *

Faktia kaj ŝkodrake dŝene sine ani bithagarutni organizacija thaj Centri vaŝ socijalno aŝutipe, krisi kana dendja nota lelja sar klidutne, save ini mothavdo paĉavipe e krisesko ani buti bithagarutna organizacijengo save kerena buti ano juridikako arakhibe e djuvljengo. Pedo dikhiba ani edukacija savu reprezentatorija bithagarutna organizacijengo nakhena kotar forme pedozoralipaske ani familija, krisia mi kana delape nota jase mi sine pedozoralipe ja na, manglape te lelpe ini gndipe kotar relevantne bithagarutne organizacije ano dikhlijaribe.

⁵ Akava trening sikav pana jekh ano niĉi save lele kotor dŝene Autonomno djuvljako centri-Beograd, save, khupatna e Djuvljikane rodipa centri-Niŝ, dendje bahamija thaj rekomandacije Ministribaske juridikake vaŝ laĉaribe akanutno sistemi juridikaka arakhibaske kotar pedozoralipe ani familij. Bahamija thaj rekomandacije siton grupiŝime ano 3 kotora pedo dikhiba odolesta jase mi kotar domeni doŝalipasko hakaj jase sasutne faktoria. Ano mothovdipe dŝene save kerena bahami akharena anglo sa maŝkarthemutne standardia thaj ani praksa krisipaski, sar ini karakteria. Ano mothovdipe dŝene save kerena bahamia anglo maŝkarthemutne standardia thaj ani praksa kriseski, sar ini djevapiba anketirime profesionalcia kotar mangipa pmiriba akanutno kanunipasko rami ano akava umal.

PROMOCIJA MAŠKARTHEMUTNE STANDARDIA ANI UMAL MANUŠIKANE HAKAJA

savenca raštri musaj te legaripe ano pere aktivnostia

Reprezentatoria YUCOM-eske ani kancelarija Djevaptune džene vaš informacije kotar publikako semnibe, Rodoljub Šabić

- ❖ Reprerentatoria Komiteteske juridikake dženegro vaš manušikane hakaja ušardo dendje e kancelarijake **Djevaptune dženoske vaš informacija kotar publikako semnibe** Legarutno vaš praktikano istemalkeribe maškartthemutne instrumentia, sar ani srbikani adjahar ini ani romani čhib. Djevaptuno dženo bahtakardja realizuibe asavko legarutno savo ani jekh šukar forma mothavi standardia save o džene raštrake dikrekcijake, egzekutivna thagaripaske thaj krisipaske direkcijske musaj te pačaven ani pli buti. Ano jekha jekh vakhti sivakdje čajardipe

soj umal tromalo leibe informacije čhivde ano legarutno sar ini so o legarutno nakhavdo ani romani čhib.

- ❖ **Centri vaš socijalni buti ani Sombor** dendo sito Legarutno vaš praktikano istemalkeribe maškartthemutne instrumentia, sar ani srbikani adjahar ini ani romani čhib. Centri vaš socijalni buti-Sombor kerela pedo fundo modeli savo mothavdjape sar majefikasno vaš tiknjaripe pedozoralipe ani familija. Pedo dikhiba kaj si tendencija te, ano sigato avutnipe, avera centria vaš socijalni buti ani Srbija lena *somborsko modeli*, YUCOM e reprezentatoren kotar Centri vaš socijalni buti lelje trenirime džene, sar mi ani maškarpesti interakcija e dženenca save dena juridikako ažutipe pedozoralipasko ani familija, pana pobut senzibilišimo pedo akava osetljivo pučibe. Odolea olengi buti ka ovel pošukar, numa ini avutni buti advokatengo save kerena ano centria vaš socijalni buti save lele *Somborsko modeli*.
- ❖ **Prezidento Komunake kriseske ani Valjeva** sito dendo Legarutno vaš istemalkeribe maškartthemutne instrumentia. Gndipe YUCOM-esko sito kaj obligaciono istemalkeribe maškartthemutne standardia krisutne musaj te edukuinenpe, ini te standardia save sito arakhenapa ano Legarutno musaj te oven pačavne bi dikhiba jase mi raštri lela lela badžakia te prminini kanunipe ano rami e rekomandacija Konsili Evropako jase standardenca save ikljona kotar anglokrisi Evropake kriseske vaš manušikane hakaja. Rekomandacije thaj anglokrisi Evropake kriseske vaš manušikane hakaja siton odola save o krisia ani praksa musaj te legarenpe sar mir suksesuno pačavaven manušikane hakaja.
- ❖ **Reprezentatoria SUP-eske Valjevo** siton akharde te len kotor ano treninzia ani umal pedozoralipe ani familia thaj hakaja pedo hakajesko krisipe. Ano trening sinelen šansa te pendjarenpe kotar semnibe pere role ano realizuibe hakaja pedo krisipe ano šukar roki, sar jekh kotor hakajesko pedo hakajasesko krisipe, prekalo jekh šukar legaripe aktengo pedi presia anavibe davijutnen džene thaj ispatija ano krisi. Reprerentatori policijake khupatna e advokatena thaj krisipaske organenca mothavde pere djevapiba, thaj formulisindje šajutne modelia sar te kerel policija sar mi odova anavel dži o realizuibe standardia ani umal bimukibe pedozoralipe ani familija.

Reprezentatoria YUCOM-eske dena e nakhibaske dženenge Juridikaka klinikake-Niš Legarutno vaš istemalkeribe maškardhemutne instrumentia

- ❖ **Biphanglo amalipe žurnalistengo Vojvodina** sito dendo legarutno, ano reso te kerelpe deseminacija e žurnalistenge sar mi ovena olen šajipe te pendjarnpe e pere rolenca thaj obligacijenca pedo dikhibe pačavibe bimukljibe bikamibasko vakeribe, pedo dikhiba kaj konkluzia adikardine debate kaj juridikako ažutipe ani umal bikamibasko vakeribe majefikasno sebepi pedo preventivno niveli, maškar sajekh vakeribe obligacija medijsko kherengo save ikljona kotar Rekomandacija Konsili Evropako, sar sito Rekomandacija numero R (97) Konsili Evropaka raštrenge e dženutnenge kotar medije thaj promovišibe kultura tolerancijaki.

- ❖ **Juridikaka klinikake ani Niš** sito dendo 100 pustika Legarutneske vaš praktikano istomalkeribe maškardhemutne instrumentia ani srbikani čhib thaj 50 pustika ani romani čhib. Nakhibaske džene Juridikaka klinikake ani Niš ka oven olen šajipe te sakovadive dikhena akava legarutno. Legarutno vaš praktikano istemalkeribe maškardhemutne instrumentia ani šukar forma mothavi maškardhemutne standardia pedo save, kana delape juridikako ažutipe e dizutnenge save siolen rodipa pedi raštri, džene save dena juridikako ažutipe šaj te akharenpe. Pedo čaljardipe YUCOM-esko thaj džene savo formirindja Juridikaki klinika – prof.dr Neven Petrušić thaj dr Miomirka Kostić, alosarde nakhibaske džene Juridikaka klinikake siolen šajipe te ano dujdivengo treningi savo adikerdjape ano Medija centri-Niš, ani organizacija YUCOM-eski, pendjarenape e forma sar te istemalkeren akava Legarutno.
- ❖ Reprezentatoria YUCOM-eske arakhljepe e Miroslav Vasina, **Kraninake sekretarea vaš buti, khuvibe ani buti thaj jehipe e polengo** ano thana Egzekutivna šerutnipaske AP Vojvodina. Sebepi bešipasko sine mangipe Krainaka sekretarijeske vaš buti, khuvibe ani buti thaj jehipe e polengo te ikaljipe dujto numero Legarutnipasko vaš istemalkeribe maškardhemutne instrumentia pedo patronati Sekretarijesko. Serketarijati dendja nota kaj o Legarutno sikavi šukar instrumenti vaš legaripe olenge djevapiba ano umal edukacija, anglo sa, kotar problemi pedozoralipe ani familija. Legarutno musaj te ovel distribuirimo krainake organenge, organenge lokalna korkorodirekcijake, thej krisenge ani teritorija Vojvodinaki. Ano bešipe andjape jehibpe te o dujto numero Legaripasko stampinipe ini telo patronati resorno sekretarijati vaš evropake integracije.